

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

Op zoek naar een alternatief

**Een kritische discoursanalyse naar de representatie van Afrika in het
Vlaamse kwartaalblad MO* Magazine**

Wetenschappelijke verhandeling

aantal woorden: 24 172

ELKE MAHIEU

MASTERPROEF COMMUNICATIEWETENSCHAPPEN
afstudeerrichting JOURNALISTIEK

PROMOTOR: PROF. DR. STIJN JOYE

COMMISSARIS: DRS. ELINE HUIBERTS

ACADEMIEJAAR 2015 – 2016

Abstract

In deze masterproef wordt onderzocht hoe Afrika gerepresenteerd wordt in de alternatieve media, en meer bepaald in het Vlaamse gedrukte alternatieve medium MO* Magazine. Hierbij wordt er vooral nagegaan of dit medium erin slaagt om een alternatief discours over het Afrikaanse werelddeel te verspreiden. Er is dan ook consensus in de literatuur dat Afrika in de westerse media gesimplificeerd wordt voorgesteld als een duister continent, waar armoede, conflicten, corruptie en oorlog onderdeel van zijn (Mudimbe, 1988; Nothias, 2013). Afrika wordt dan ook vooral geconstrueerd als de 'andere', inferieur aan het Westen (Saïd, 1978, Mudimbe, 1988). Alternatieve media ontstaan in veel gevallen vanuit een kritiek op onder andere de beeldvormingsprocessen van deze mainstream media (Gramsci, 1971, geciteerd in: Kenix, 2011). Dit uit zich niet enkel in de content, maar ook in de manier waarop zij georganiseerd zijn (Kenix, 2011). Via een kritische discoursanalyse wordt het discours geanalyseerd van waaruit het alternatieve medium MO* Magazine bericht over Afrika. Hierbij wordt ook de context waarin de teksten geproduceerd worden mee in rekening genomen. Hiervoor wordt de CDA aangevuld diepte-interviews van 3 journalisten bij MO* Magazine. Uit het onderzoek blijkt dat MO* Magazine er in zeker zin in slaagt om een ander discours over het Afrikaanse continent te verspreiden. Dit uit zich niet zozeer in welke thema's aan bod komen, aangezien die ook overmatig negatief zijn, maar wel in de manier waarop thema's worden gebracht. Zo wordt er vooral een erg contextrijk beeld geschetst van de situaties in het Afrikaanse continent.

Met dank aan

Professor Stijn Joye, voor de onmiddellijke hulp en goeie raad.

De journalisten bij MO* Magazine: Gie Goris, Stefaan Anrys en Najet Boulafdal. Jullie bereidwilligheid om mee te werken aan dit onderzoek en interessante visies gaven mij een enorme boost om deze masterproef te maken.

Quinten, je immer kritische blik is op zoveel manieren verrijkend.

Mijn ouders, voor de steun, op heel veel vlakken.

Anke en David, jullie frisse kijk op deze masterproef en relativeringsvermogen was ontzettend belangrijk.

Inhoudstafel

Abstract.....	1
Met dank aan	2
Inhoudstafel	3
1. Inleiding	8
2. De nieuwswaardigheid van Afrika.....	10
2.1. Deviantie.....	11
2.2. Culturele affiniteit.....	12
2.3. Elitenaties	13
2.4. Rol van de nieuwsagentschappen en de journalist	14
3. Beeldvorming van Afrika in de westerse media.....	15
3.1. 'The West and the Rest': Afrika als de 'andere'	15
3.1.1. Oriëntalisme.....	15
3.1.2. Afrikanisme	17
3.2. Afro-pessimisme: Afrika als het 'hulpeloze' continent.....	18
3.2.1. Afro-optimisme: een alternatief?	20
3.3. Naar een nieuwe wereldorde	21
4. Afrika in de alternatieve media.....	23
4.1. Alternatieve media als contra-hegemonische kracht.....	23
4.2. Van mainstream naar alternatief: werking, middelen en publiek.....	25
4.2.1. Organisatiestructuur en journalistieke praktijken	25
4.2.2. Financiering en publiek	27
4.2.3. De relatie met humanitaire organisaties en ngo's.....	28
4.2.3.1. Humanitaire communicatie: beeld en emotie	28
Conclusie	31
5. Methodologie: kritische discoursanalyse met behulp van diepte-interviews ..	32
5.1. Kritische discoursanalyse.....	32
5.2. Diepte-interviews	34
5.3. Selectie van het onderzoeksmateriaal en de respondenten.....	35
6. Resultaten.....	37
6.1. Tekst.....	37
6.1.1. Representatie sociale actoren	37
6.1.1.1. Verpersoonlijking versus impersonalisatie.....	38
6.1.1.2. Collectivisering versus individualisering.....	39
6.1.1.3. Algemeen versus specifiek	41
6.1.1.4. Wij versus zij.....	43
6.1.1.5. Veronderstelling.....	45
6.1.2. Representatie actie	46
6.1.2.1. Materieel	47
6.2. Discursieve praktijk.....	48
6.2.1. Nieuwswaarden	48
6.2.1.1. Deviantie	48
6.2.1.2. Culturele affiniteit	51

6.2.1.3. Elitenaties	52
6.2.2. Bronnen	54
6.2.2.1. Genres	58
6.2.3. Sociale praktijk.....	59
Bespreking en conclusie	62
Bibliografie	65
7. Bijlagen	73
7.1. Interviews	73
7.1.1. Topiclijst	73
7.1.2. Transcripties.....	74
7.2. Inhoud CD-ROM.....	90

1. Inleiding

Ondanks de steeds sterker wordende connectie tussen alle delen van de wereld, zijn de westerse media voor de meeste westerse en Vlaamse burgers nog steeds één van de enige informatiebronnen over het Afrikaanse werelddeel (Biltereyst, Joye & Raeymaeckers, 2013, 22 oktober). Deze media hebben dan ook in belangrijke mate macht over het beeld dat de westerse burger er van Afrika op nahoudt (Joye, 2010). Het is dan ook belangrijk om na te gaan hoe Afrika gerepresenteerd wordt in de westerse media.

Veel onderzoek werd hierbij reeds gedaan naar het beeld dat van Afrika verspreid wordt door de mainstream media. Een groot aantal auteurs stelt hierbij dat Afrika vooral geconstrueerd wordt als een weinig nieuwswaardig en duister continent (Franks, 2010; Hunter-Gault, 2006; Williams, 2011). Hunter-Gault (2006) en Joye (2010) stellen dat Afrika door de mainstream kanalen vaak geframed wordt aan de hand van geweld, conflicten, ziektes, politieke instabiliteit en armoede. Nothias (2013) wijst op de vertekende focus op de economische (onder)ontwikkeling van het Afrikaanse continent.

Scott (2015) merkt echter op dat er tot op vandaag geen onderzoek gedaan werd naar de representatie van Afrika buiten de grenzen van de elitemedia en naar andere non-nieuwsgenres of formats. Ook werd vaak enkel de berichtgeving over gebeurtenissen in ontwikkelingslanden bestudeerd en werd de beeldvorming van bijvoorbeeld Noord-Afrika genegeerd (Scott, 2015). Als we een echt zicht willen krijgen op de representatie van Afrika in de westerse media, en vooral op de eventuele alternatieven die mogelijk zijn voor de vertekende berichtgeving van de meeste mainstream kanalen, is het dus van groot belang om buiten de grenzen van voorgaande onderzoeken te treden. Zo stelt Kenix (2011) dat alternatieve media vaak werken met andere formules en gericht zijn op het verspreiden van alternatieve ideologieën en representaties.

In deze masterproef vullen we het bovenstaande hiaat op door de focus op de beeldvorming van Afrika in het Vlaamse alternatieve medium MO* Magazine, één van de enige media in België dat focust op nieuws uit het Globale Zuiden of Afrika (<http://www.mo.be/>). Om dit te duiden wordt een uitgebreide literatuurstudie weergegeven waarin eerst gefocust wordt op de bestaande literatuur over de representatie van het Afrikaanse continent in de westerse media, alsook op de kenmerken van alternatieve kanalen. Het is dan ook noodzakelijk om hier een opdeling te maken tussen mainstream en alternatieve kanalen. Dit impliceert echter niet dat we uitgaan van een simpele binaire tegenstelling tussen de twee. We trachten dan ook om de

diversiteit van het medialandschap mee in kaart te brengen (Kenix, 2011). In het tweede deel wordt via een kritische discoursanalyse onderzocht welk beeld er van Afrika gevormd wordt in MO* Magazine en of dit een alternatief biedt voor het pessimistische discours dat heel wat berichtgeving over Afrika omringt (cf. Nothias, 2013). Ook de oorzaken van de beeldvorming wordt mee in kaart gebracht. Dit gebeurt onder andere door de aanvulling van de discoursanalyse met diepte-interviews van enkele Afrika-journalisten van het magazine.

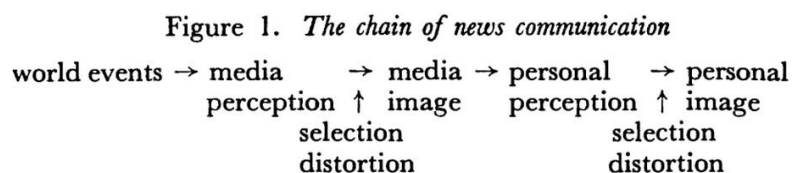

2. De nieuwswaardigheid van Afrika

'If news is to be worthwhile, it should accord to something we value. It should have values which together explain why it is worthwhile'. (Harrison, 2008, p. 60)

Om een verklaring te geven voor het vertekende beeld dat van de crisis in Congo (1960) in de Noorse kranten werd geschetst, verdiepten Galtung en Ruge (1965) zich in het nieuwsselectieproces van de westerse media bij buitenlands nieuws. In 'The structure of foreign news' (1965) stelden ze dat enkel de gebeurtenissen die als nieuwswaardig beschouwd worden, of specifiek de feiten die voldoende nieuwswaarden bevatten, in aanmerking zullen komen voor selectie (Galtung & Ruge, 1965). Eenmaal geselecteerd, zal er in de berichtgeving nadruk gelegd worden op de waarden die tot de selectie hebben geleid. Door het systematisch hanteren van deze werkwijze, wordt er bijgevolg een vertekend beeld van de werkelijkheid geconstrueerd (Galtung & Ruge, 1965).

In hun onderzoek spitsten Galtung & Ruge (1965) zich enkel toe op de eerste selectiefase, namelijk hoe gebeurtenissen gepercipieerd worden door de media en omgezet worden in nieuws (Figuur 1).

Figuur 1 (Galtung & Ruge, 1965, p. 66)

In wat volgt worden de vier cultuurgebonden factoren van Galtung en Ruge (1965) uiteengezet, die veel voorkomend zijn in de literatuur over de beeldvorming van het Afrikaanse continent. Aangezien de factoren van Galtung & Ruge (1965) verouderd zijn, werden er correcties en aanvullingen aangebracht door onder andere Harcup en O'Neill (2001). Ook zij baseerden zich op mainstream kanalen, zoals de westerse hedendaagse kranten en televisiestations.

2.1. Deviantie

Heroes can only exist if there are villains; good news must be understood in the context of bad news. (Shoemaker, 2006, p. 107)

Criterium twaalf van Galtung & Ruge (1965), de factor 'deviantie' van Golan (2008) en 'slecht nieuws' van Harcup & O'Neill (2001) verwijzen naar de negativiteit van nieuwsberichten: hoe negatiever de gevolgen van een gebeurtenis, hoe vlugger die als wereldnieuws beschouwd zal worden. Shoemaker (2006) stelt: 'People naturally pay attention to things that are dangerous or threatening, and so danger and threats sell newspapers and DVDs.' (Shoemaker, 2006, p. 107). McGregor (2002) duidt dit specifieker aan met de term 'conflict', waarmee hij stelt dat de media vooral issues selecteren waarbij een A partij tegenover een B partij staat.

Als we dit specifiek toepassen op de berichtgeving over Afrika stelt Nothias (2013) dat er kan gesproken worden van een non-evenwicht in de nieuwsberichtgeving en overmatige selectie van het negatieve. Verhalen over Afrika die niet in dit kader passen worden volgens Franks (2010) dan ook vaak genegeerd. Benthall (2008, p. 4) bevestigt deze tendensen en voegt eraan toe dat de media vooral focussen op armoede en rampen in Afrika, zowel natuurlijke als 'man-made'. Nieuwsselectie is volgens hem afhankelijk van het land waarin de ramp gebeurde, hoe spectaculair de ramp is en hoeveel doden er zijn (Benthall, 2008). Zo stelt Benthall (2008, p. 1): 'I think that the boat people disaster is, ironically, good news for Somalia.' Hiermee wijst hij erop dat er over vijf miljoen mensen die stervende waren in Somalië door het tekort aan water en voedsel niet werd bericht door de westerse media. Door de spectaculaire ramp in dezelfde periode waarbij een boot met 70 Somalische vluchtelingen gegijzeld werd, krijgt Somalië wel media-aandacht.

Franks (2010) vult ook aan dat het aantal dramatische gebeurtenissen die zich tegelijkertijd voordoen een bepalende factor kunnen zijn of er al dan niet over bericht wordt. Zo geeft ze het voorbeeld dat er na de genocide in Rwanda (1994) bijna een miljoen Tutsi's werden vermoord door de Hutu-meerderheid in de vluchtelingenkampen. Dit werd genegeerd omdat er in dezelfde periode in Zuid-Afrika een nieuwe democratische overheid geïnstalleerd werd en men één item over Afrika voldoende vond (Franks, 2010). Ook de complexiteit van de gebeurtenis speelt hierbij mee. Zo werd er over de oorlog in Congo in de jaren 1990 die bijna vier miljoen levens eiste, ook wel Afrika's eerst wereldoorlog genoemd, amper bericht.

2.2. Culturele affiniteit

Galtung & Ruge (1965) wijzen met de waarde ‘betekenisvolheid’ erop dat feiten die passen in het culturele kader van het publiek sneller het nieuws zullen halen. Zelfs als belangrijke gebeurtenissen in delen van de wereld met een sterk verschillende, niet-westerse cultuur weergegeven worden, zal er gefocust worden op de ‘culturele connectie’ met het doelpubliek (Galtung & Ruge, 1965). Galtung & Ruge (1965) duiden dit aan met de term ‘relevantie’ en zien dit als een ethocentrische en racistische (Franks, 2010) werkwijze.

Hiermee verwant is de term ‘domesticatie’ van Clausen (2004), of het weergeven van buitenlandse gebeurtenissen in een nationale of lokale context. Deze gebeurtenissen zijn volgens Gurevitch, Levy & Roeh (1991) makkelijker interpreteerbaar voor het publiek. Peterson stelde in 1979 (p. 120) al dat: ‘The majority of foreign news is domestic news about foreign countries, not international news.’ Een voorbeeld van deze werkwijze in de westerse, en meer bepaald Vlaamse berichtgeving over Afrika, is dat Congo, Rwanda en Burundi sneller aan bod zullen komen in deze nieuwsmedia omdat zij ex-kolonies van België zijn, wat maakt dat de twee een gedeeld verleden hebben (Van Aelst & Votquenne, 2003). Franks (2010) nuanceert dit echter en stelt dat er dan wel meer aandacht naar deze landen kan gaan, toch zal de informatie niet uitgebreid zijn aangezien zowel Burundi, Rwanda als DR Congo vroeger politiek en economisch belangrijker waren voor België dan nu. Ze geeft hier nog het voorbeeld dat er in de koloniale en aan het begin van de postkoloniale periode fulltime correspondenten aanwezig waren om over de gekoloniseerde gebieden te rapporteren. Vandaag rest er slechts een zeer klein aantal aan internationale correspondenten in Afrika en worden journalisten meestal voor 24 uur gearachuteerd in de landen waar er specifiek iets gebeurt (Franks, 2010).

Volgens Alasuutari, Creutz & Qadir (2013) hanteren de westerse media verschillende strategieën in het domesticeren van internationale gebeurtenissen. Een eerste voorbeeld is het gebruik van de eigen journalisten als ooggetuige van de gebeurtenis in kwestie. De journalist maakt hierbij deel uit van wat er gebeurt en dit brengt de gebeurtenis dichterbij huis. Als volgende domesticatiestrategie hebben Alasuutari, Creutz & Qadir (2013) het over de aanwezigheid van nationale of lokale politici om de internationale feiten te becommentariëren en oplossingen aan te bieden voor buitenlandse kwesties. Zo wordt er gefocust op de gevolgen van het voorval voor het publiek (Alasuutari, Creutz & Qadir, 2013). Een derde, vaak voorkomend, element is het belang van landgenoten (Alasuutari, Creutz & Qadir, 2013). Franks (2010) geeft hier het voorbeeld dat er pas over de crisis in Congo in de jaren 1960 bericht werd nadat de huidige president Mobutu had verklaard dat er Belgen in gevaar zouden zijn. Vaak

worden ook medeburgers gevraagd om een reactie op de gebeurtenissen of wordt er ingezoomd op slachtoffers van dezelfde nationaliteit. Alasuutari, Creutz & Qadir (2013) stellen tevens dat hoe dichter de landgenoten of slachtoffers zich bij het publiek bevinden, hoe meer kans er is dat de gebeurtenis geselecteerd zal worden. Hiermee samenhangend kan de component ‘culturele affiniteit’ van Golan (2008) onderscheiden worden, die stelt dat cultureel op elkaar gelijkende landen sneller aan bod zullen komen in mekaars media. Nothias (2013) stelt verder dat ook de taal een rol speelt bij de onder-representatie van bepaalde delen van de wereld, zoals Afrika. Zo zullen de Vlaamse media bijvoorbeeld vlugger Nederlandstalige, Franstalige of Engelstalige landen aan bod laten komen.

2.3. Elitenaties

Galtung en Ruge (1965) stellen onder andere dat gebeurtenissen uit elitenaties, of economisch, politiek en militair (Theerasatiankul, 2007) sterke landen, vlugger als nieuwswaardig beschouwd zullen worden. Harcup & O’Neill (2001) duiden dit aan met de term ‘relevantie’ en Golan (2008) brengt dit onder bij ‘prominentie’. Barnett & Kim (1996) verwijzen hierbij naar de ‘hierarchy of nations’ (geciteerd in: Golan, 2008, p. 45), wat impliceert dat de voorkeur gegeven wordt aan landen die hoog gerankt staan in de mondiale hiërarchie (Golan, 2008). Van Aelst en Votquenne (2003) en Wu (2003) vullen hier aan dat berichtgeving vaak kan voorspeld worden aan de hand van de mondiale (handels)relaties en de grootte van het bruto binnenlands product.

Wu (2000) merkt uit zijn onderzoek op dat vooral de Verenigde Staten, Rusland en China, als politieke, economische en militaire grootmachten belangstelling krijgen in de westerse media. Van Aelst en Votquenne (2003) voegen hieraan toe dat ook het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk prominent aanwezig zijn, vooral door hun politieke macht (Van Aelst & Votquenne, 2003; Wu, 2003).

MacBride (1980) koppelt hieraan het selectiecriteria ‘culturele dominantie’, waarmee bedoeld wordt dat vooral culturen van westerse geïndustrialiseerde werelddelen boven andere geplaatst worden. Dit uit zich in vormen van afhankelijkheid en de bestempeling van onder andere zuiderse culturen als alien-culturen. Deze factor wordt, met andere woorden, gekaderd rond macht: de machtsrelaties tussen ontwikkelde en onderontwikkelde delen van de wereld, waarbij de machtige naties als een soort van nieuwsfilter werken, zorgen ervoor dat nieuws uit de perifere delen minder snel verschijnt (Golan, 2008).

2.4. Rol van de nieuwsagentschappen en de journalist

Galtung en Ruge (1965) kennen eerst en vooral een belangrijke rol toe aan de internationale nieuwsagentschappen bij het filteren van nieuws, aangezien zij in belangrijke mate macht hebben over de internationale nieuwstromen. McChesney (2004, geciteerd in: Joye, 2010) stelt dat deze westerse multinationals vooral gericht zijn op economische winstmaximalisatie en dat ze dan ook hun middelen zo strategisch mogelijk proberen in te zetten (Wu, 2000). Zo wordt bijvoorbeeld het aantal internationale correspondenten vaak sterk gereduceerd om de productiekosten te laten dalen (Kamalipour & Snow, 2004). Door de komst van het internet werd winstmaximalisatie voor de grote nieuwsagentschappen ook nog makkelijker. Aangezien de druk op journalisten hierdoor is verhoogd, beroepen de meeste nieuwssites zich vooral op persberichten van agentschappen als Associated Press of Reuters voor nationale maar vooral voor internationale berichtgeving (Paterson, 2005).

Ook de journalist heeft logischerwijs zijn functie bij het selecteren van nieuws. Zo stellen McGregor (2002) en Servaes en Tonnaer (1992) dat de achtergrond, capaciteiten, waarden en de status van de journalist onder andere beïnvloedende factoren zijn (McGregor, 2002; Servaes & Tonnaer, 1992). Harrison (2006) omschrijft nieuws echter als ‘that which is judged to be newsworthy by journalists, who exercise their news sense within the constraints of the news organisations within which they operate.’ (geciteerd in: Harcup & O’Neill, 2009, p. 161). De journalist wordt in het nieuwsproductieproces met andere woorden beïnvloed door zijn redactie, de samenleving waarin hij een informerende rol heeft en de plaats van die samenleving in het mondiale geheel. Zo stelt Richardson (2005) dat nieuwswaarden vooral aangeleerd worden aan de journalist via training en socialisatieprocessen, waardoor er een bepaald patroon verschijnt in de journalistieke beoordelingen van nieuwswaardige gebeurtenissen (geciteerd in: Harcup & O’Neill, 2009). Galtung en Ruge (1965, p. 67) stellen in dit geval: “‘News’ are actually ‘olds’”, because they correspond to what one expects to happen.’ Ook Edlin (1979, geciteerd in: Theerasatiankul, 2007) stelt dat journalisten vooral getraind worden om nieuws te vinden dat het publiek zal aantrekken: ‘(...) western journalists are motivated only by the pursuit of the sensational – coups, corruption, chaotic economies, crocodile attacks and quaint tribal riter.’ (Edlin, 1979, geciteerd in: Threerasatiankul, 2008, p. 23). Dit heeft dan ook een belangrijk effect op de beeldvorming van Afrika.

3. Beeldvorming van Afrika in de westerse media

3.1. 'The West and the Rest': Afrika als de 'andere'

'The West and the Rest' is een discours dat benoemd werd door Hall (2006, p. 65) en dat wijst op de manier waarop het Westen, als onderdeel van hun machtsexpansie, niet-westerse delen representeert als de 'andere'. Hall (1997) baseert zich hierbij op Foucault (1972), die stelt dat een discours gekenmerkt wordt door een verwevenheid tussen taal, kennis en macht:

'Here I believe one's point of reference should not be to the great model of language (langue) and signs, but to that of war and battle. The history which bears and determines us has the form of a war rather than that of a language: relations of power, not relations of meaning...' (geciteerd in: Hall, 1997, p. 43)

Hall (2006) haalt ter illustratie van het bovenstaande discours enkele kernauteurs aan, waaronder Edward Saïd (1978) met zijn werk over het Oriëntalisme.

3.1.1. Oriëntalisme

In 1978 schreef Edward Saïd het boek 'Orientalism. Western conceptions of the Orient' geschreven. Saïd (1978) bekritiseert hierin, via het bestuderen van de Europese literatuur over het Midden-Oosten, de westerse opvattingen over de oosterse cultuur. In zijn werk bespreekt Saïd onder andere de periode van de Europese kolonisering, het westerse imperialisme en hoe 'ideologies of Otherness' zich hierin ontwikkelden. Dit leidde volgens hem tot de 'invention of the Orient' door de 'Occident' (geciteerd in: Mazrui, p. 68). Alhuwalia & Ashcroft (2008, p. 57).

Ondertussen wordt de theorie van Saïd toegepast op andere regio's en culturen in de wereld, en wordt het bijgevolg ook als een kernwerk beschouwd wanneer het gaat over de beeldvorming van niet-westerse regio's door onder andere de westerse media (Joye, 2012). Oriëntalisme kan hier breder gezien worden als: '[...] a way of defining and 'locating' Europe's others.' (Alhuwalia & Ashcroft, 2008, p. 47). Om de machtsrelaties tussen het Westen en de niet-westerse wereld, tussen 'Wij' en 'Zij', te kunnen blootleggen, stelt Saïd (1978) dat het noodzakelijk is Oriëntalisme als een discours te bestuderen, in de zin dat:

‘[...] without examining Orientalism as a discourse, one cannot possibly understand the enormous discipline by which European culture was able to manage – and even produce – the Orient politically, sociologically, military, ideologically, scientifically and imaginatively [...]’ (geciteerd in: Hall, 2006, p. 57)

Hall (1997) stelt dat een discours tot uiting komt in het gebruik van taal, als een bepaalde manier van spreken, denken en dus representeren. De uitspraken in een discours, die in systematische relatie tot elkaar staan en volgens Foucault (1972) ‘discursieve formaties’ vormen, zijn een onderdeel van het proces van betekenisgeving. Ze produceren kennis en sturen bijgevolg ook de sociale en politieke handelingen van de actoren in de samenleving (Foucault, 1972; Harindranath, 2006): ‘[...] the discourse of the West about the Rest was deeply implicated in practice – i.e. in how the West behaved toward the Rest.’ (geciteerd in: Hall, 2006, p. 165). Het produceren van kennis door het gebruik van een bepaald discours is met andere woorden geen neutraal proces, maar een onderdeel van een machtsstrijd. Saïd (1978) stelt dat, om deze machtsstructuren bloot te leggen, men niet enkel moet beschrijven wat er te lezen valt, maar men vooral moet zoeken naar wat er onzichtbaar is, de zogenaamde ‘gap in the coverage’ (geciteerd in: Alhuwalia & Ashcroft, 2008, p. 67). Volgens Foucault (1972) is dit afwezig tweevoudig: ‘the person it resembles and the person in who’s eyes it is only a resemblance.’ (geciteerd in: Mudimbe, 1988, p. 19). Wat gerepresenteerd wordt is met andere woorden een geconstrueerde waarheid die, als hij ook als waar beschouwd wordt, de aanwezige machtsrelaties zal bevestigen en versterken. In dit geval spreekt Foucault (1972) van ‘regimes of truth’ (geciteerd in: Hall, 2006, p. 169):

‘The key to Saïd’s interest in this way of knowing Europe’s others is that it effectively demonstrates the link between knowledge and power, for it constructs and dominates Orientals in the process of knowing them.’ (Alhuwalia & Ashcroft, 2008, p. 47)

Saïd concludeerde dat het Westen de Oriënt onder andere construeerde als primitief, exotisch, mysterieus, onintellectueel, volgbaar en makkelijk overheersbaar. De ‘Oriënt’ als de ‘Andere’ wordt in deze representaties gehomogeniseerd, gedehumaniseerd en mis gerepresenteerd als fundamenteel inferieur (geciteerd in: Alhuwalia & Ashcroft, 2008).

De theorie van het Oriëntalisme discours wordt echter ook bekritiseerd. Zo stelt Mazrui (2005, p. 69) dat Saïd zich schuldig maakt aan ‘reverse Otherness’ of ‘anti-other Otherness’, door zijn stereotypering van het Westen. Porter (1983) voegt hieraan toe dat door deze homogenisering, Saïd het heterogene karakter van de westerse geschriften niet mee in rekening neemt (geciteerd

in: Alhuwalia & Ashcroft, 2008). Een andere veel gehoorde kritiek, is deze op Saïd zijn opvatting over de ‘Oriënt’. Saïd stelt namelijk dat de ‘Oriënt’ enkel bestaat in de verbeelding en de constructies van het Westen en men dus geen mogelijkheid heeft om de ‘echte’ Oriënt te kennen (Mazrui, 2005). Porter (1983) bekritiseert hier vooral de afwezigheid van een mogelijk alternatief discours. Aangezien er geen ‘Oriënt’ bestaat zou er dus ook geen mogelijkheid zijn voor een niet-Oriëntalistische representatie (geciteerd in: Alhuwalia & Ashcroft, 2008).

De theorie van Saïd werd veelvuldig bekritiseerd, aangevuld en toegepast op andere regio’s en culturen. In die zin kunnen we nog kort verwijzen naar een analoog werk van Valentin Y. Mudimbe, met betrekking tot de representatie van het Afrikaanse continent.

3.1.2. Afrikanisme

Het werk van Valentin Y. Mudimbe uit 1988, ‘The invention of Africa’, wordt vaak als de Afrikaanse versie van Edward Saïd zijn ‘Orientalism. Western conceptions of the Orient.’ beschouwd. Vergelijkbaar met het Oriëntalisme, introduceert Mudimbe het Afrikanisme. Hij definieert dit als: ‘To study the theme of the foundations of discourse about Africa [...] [how] African worlds have been established as realities for knowledge.’ (Mudimbe, 1988, geciteerd in: Escobar, 2011, p. 6).

Mudimbe (1988) stelt dat Afrika al van bij het eerste contact met Europa, door Europa werd geëvalueerd en gerepresenteerd aan de hand van Europese ‘pre-existing categories of thought’ (geciteerd in: Grinker, Lubkemann & Steiner, p. 23). Hierdoor werd Afrika geconstrueerd als de exotische ‘Andere’, wat Mudimbe (1988) ‘alterity’ noemt (geciteerd in: Mazrui, 2005). Ook volgens Mudimbe heeft de Europese kolonisatie, die volgens hem een ‘colonizing structure’ installeerde, geleid tot de introductie van een eurocentrisch dichotoom systeem, wat hij het ‘europeocentrism’ noemt (Mudimbe, 1988, p. 17): ‘traditional versus modern; oral versus written and printed; agrarian and customary communities versus urban and industrialized civilization; subsistence economies versus highly productive economies.’ Hierdoor worden de Afrikaanse samenlevingen, culturen en inwoners als marginaal bestempeld (Mudimbe, 1988, p. 17).

Ook Mudimbe (1988) is vatbaar voor dezelfde kritiek als Saïd (1978), in de zin dat ook hij het Westen stereotyeert. Mudimbe (1988) stelt echter wel dat er naast Afrika als een sociaal construct, wel een ‘echt’ Afrika bestaat (geciteerd in: Mazrui, 2005). Volgens Mudimbe (1988) is er dan ook meer ruimte voor de introductie van een alternatief discours.

Tot slot kan uit bovenstaande uiteenzetting over het werk van Mudimbe (1988), geconcludeerd worden dat het Afrikaanse continent als de fundamenteel verschillende en minderwaardige ‘andere’ wordt geconstrueerd door het Westen en zijn media. Mudimbe (1988, p. 105) stelt echter dat dit vooral een negatief beeld van het continent heeft teweeggebracht, wat hij de constructie van Afrika als ‘the dark continent’ noemt. Op dit pessimistische discours, wordt er in het volgende deel verder ingegaan.

3.2. Afro-pessimisme: Afrika als het ‘hulpeloze’ continent

‘Afro-pessimism is more than a discourse, it’s also a state of mind: a naturalised world view of African countries, African peoples, and the inner and outside knowledge of both the continent and its people.’ (B’béri & Louw, 2011, p. 337)

Heel wat auteurs, zoals Garret & Schmidt (2011), B’béri & Louw (2011) en Nothias (2013), stellen dat afro-pessimisme het centrale concept is bij de beeldvorming van Afrika in de westerse media. Zo stellen Garret & Schmidt (2011) dat Afrika in de westerse media wordt voorgesteld als een geopolitieke arena die in de onmogelijkheid is om zichzelf te besturen en zijn economische, politieke, culturele en medische problemen op te lossen. Volgens Nothias (2013) wordt het gebied vooral geassocieerd met armoede, corruptie, geweld en ziektes zoals aids of ebola, een trend die Lugo-Ocando & Malaolu (2015, p. 85) ‘the four D’s’ noemen: ‘disease’, ‘disaster’, ‘debt’ en ‘death’. Fair (1993) stelt dat de Afrikanen gestereotypeerd worden als donker, primitief, onderontwikkeld, exotisch, wild, in stamverband levend, seksueel overactief en belaagd door oorlogen (geciteerd in: Ibelama & Onwudiwe 2003), of wat Mudimbe (1988, p. 10) de mythe van ‘the man in the bush’ noemt. Mudimbe duidde in 1988 (p. 105) met de ondertussen wijd verspreide metafoor ‘the dark continent’ op het negatieve beeld dat er van Afrika geconstrueerd wordt. Een voorbeeld hiervan is de titel van een editie van The Economist uit 2000, waarbij Afrika aangeduid wordt als ‘the hopeless continent’ (geciteerd in: Nothias, 2013, p. 57).

B’béri & Louw (2011) en Garret & Schmidt (2011) wijzen er echter op dat afro-pessimisme meer dan een discours is dat vaak gehanteerd wordt door westerse journalisten en nu wijd verspreid is in de media. Volgens B’béri & Louw (2011) is het een deel van het koloniale bewind, dat in de jaren 1800 met ‘the scramble for Africa’ zijn start kende en gevolgd werd door een langdurige periode van onderwerping aan de imperialistische politiek van het geïndustrialiseerde Europa, dat in Afrika een nieuwe vorm van rijkdom zag (Colin, 1962; Rieff, 1998). Dit bewind installeerde volgens B’béri & Louw (2011) het neoliberale ideaal in Afrika.

Dit gedachtegoed impliceert dat er over Afrika moet gedacht en bericht worden in termen van economische ontwikkeling. Lugo-Ocando & Malaolu (2015, p. 86) verduidelijken deze visie als: “‘They’ (Africans) are ‘passive’ and ‘hopeless’ people waiting for ‘us’ (civilised western society) to bring modernity through intervention in the name of progress.’ Door deze kapitalistische invulling van de machtige Eerste Wereld, werd de Derde Wereld, waarin naast Afrika ook Azië en Latijns-Amerika gecategoriseerd worden, als onderontwikkeld, arm en dus hulpbehoevend gestigmatiseerd (Escobar, 2011). Dit eurocentrische discours wordt door Escobar (2011, p. 39) ook wel het ‘development discours’ genoemd. Escobar (2011) stelt dat Afrika moet streven naar een sterke democratische en economisch welvarende staat, wil het succesvol geacht worden in de mondiale hiërarchie. Garret & Schmidt (2011) en B’béri & Louw (2011) noemen dit het post- of neokolonialisme, wat impliceert dat Afrika nog steeds overheerst wordt door het Westen. B’béri & Louw (2011, p. 338-339) stellen verder dat de westerse media een belangrijke rol spelen in het bevestigen en verder verspreiden van deze denkwijze over het Afrikaanse continent:

‘Afropessimism’ has acquired a taken-for-grantedness, so that journalists now regularly use it as a shorthand commonsensical expression which means that there is no hope for sub-Saharan Africa because the continent is poorly run and unable to govern itself. This pessimistic discourse has seemingly even become deeply seeded in the minds of African youths, as reflecting by their constant migration towards the Western countries – an embarrassing situation that led Nicolas Sarkozy, the president of France, to argue that France cannot welcome all of the misery of the world, an idea many other European politicians in Germany, Italy and the United Kingdom seem to carry on effectively.’

Een kritiek op het afro-pessimistische discours in relatie tot de westerse media, komt van Nothias (2013). Hij stelt dat dit discours ervoor zorgt dat het Afrikaanse werelddeel in de berichtgeving gehomogeniseerd wordt. Het continent wordt dan gezien als één geheel waar corruptie, conflict, natuurlijke en humanitaire rampen elkaar snel opvolgen. Hierdoor wordt Afrika’s diversiteit niet erkent, terwijl het continent in de realiteit uit 54 verschillende landen bestaat (Nothias, 2013). Mohmoh (2003) ziet dit als een bewijs dat het westerse model onmogelijk sociale, politieke en economische problemen in Afrika kan verklaren. Garret & Schmidt (2011) stellen echter dat de term niet verbonden is met een geografisch gebied; meer bepaald houdt de term verband met de zwarte bevolking van een deel van Afrika, waardoor Afrika gereduceerd wordt tot Zwart- of Sub-Saharisch Afrika. Mohmoh (2003) ziet afro-pessimisme dan ook als een politiek incorrecte en racistische ideologie. Dit komt volgens Nothias (2013) onder meer door het gebrek aan kennis bij de journalisten, waardoor er amper

context bij het nieuws over Afrika gegeven wordt. Dit noemt Nothias (2013) ook wel de essentialisering van het continent.

Mohmoh (2003) oppert hier voor een afrocentrisch perspectief in de berichtgeving over Afrika. Hierbij staat afrocentrisme niet gelijk aan 'reverse eurocentrism', maar aan de noodzaak voor de verspreiding van een contextrijker beeld van het continent. De stemmen van afrocentrische critici, om een verklaring te geven voor de malaise in Afrika, worden volgens Mohmoh (2003) niet gehoord. In wat volgt kijken we naar de mogelijkheid voor een positievere benadering van het Afrikaanse continent.

3.2.1. Afro-optimisme: een alternatief?

Grinker, Lubkemann & Steiner (2010) stellen dat er in het verleden ook positieve houdingen te onderscheiden zijn van Europa tegenover Afrika. Zo geven ze het voorbeeld dat Afrikanen voor de Europese kolonisatieperiode, in de 17^e eeuw, voornamelijk afgebeeld werden als noble wezens die in harmonie leefden met de natuur (Grinker, Lubkemann & Steiner, 2010). De eerste echte vorm van afro-optimisme in de media was echter pas te vinden tijdens de dekolonisatieperiode van Afrika in de jaren '60. Toen heerste er een kortstondige euforie over en in het continent, als zou het nu eindelijk de kans hebben om zich te ontplooien. Deze positieve houding ebde vrij snel weg, wanneer de postkoloniale realiteit van Afrika zichtbaar werd (B'éri & Louw, 2011).

Nothias (2014) stelt echter dat afro-optimisme tegenwoordig weer opgang maakt, en wijst hierbij op een groeiend bewustzijn en zelf-reflexiviteit bij de westerse journalisten. De Beukelaer (2015) stelt dat het continent hier wordt geframed aan de hand van een positiever taalgebruik, zoals 'rising', hoopvol en nieuw (Nothias, 2014, p. 323).

Volgens De Beukelaer (2015, p. 99) is deze optimistische 'vibe' vooral het resultaat van de economische groei van sommige Afrikaanse landen. Een voorbeeld hiervan is de rol van China in Afrika, die alsmaar meer aandacht krijgt in de westerse media. China investeert, als economische grootmacht, in Afrika om zo zijn ongeëxploiteerde petroleum en andere grondstoffen winstgevend te maken, en Afrika zou meegroeiën door deze investeringen. Lugo-Ocando & Malaolu (2015) stellen dat er in deze berichtgeving vaak de nadruk wordt gelegd op de overdracht van technologie, het aanleren van skills en de economische samenwerking van Afrika met andere delen van de wereld. Franks & Ribet (2009) duiden op de tweestrijd die zich in deze representatie bevindt. Aan de ene kant wordt deze relatie weergegeven als een positieve,

geopolitieke verhouding die voor een vooruitgaand Afrika zorgt, aan de andere kant wordt de relatie kritisch bekeken als zijnde een ‘paternalistic hangover from colonial times’ (geciteerd in: Nothias, 2013, p. 59). Hiermee wijzen Franks & Ribet (2009) onder andere op het feit dat de media de schending van de mensenrechten en de uitbuiting van Afrika bij bovenstaande praktijken negeren en dus niet weergeven (geciteerd in: Nothias, 2013).

Nothias (2014) brengt echter nog enkele nuances aan bij de duidelijke focus, in bijvoorbeeld de bovenstaande berichtgeving, op de economische ontwikkeling en vooruitgang van het continent. Garret & Schmidt (2011, p. 432) noemen dit ‘the narratives of progress’. Hieruit besluiten ze dat er bij afro-optimisme hetzelfde ‘ranking framework’ wordt gebruikt als bij afro-pessimisme. Rieff (1998) vult hier aan dat de westerse journalisten Afrika positief gaan representeren om onder andere niet als racistisch beschouwd te worden. Ook waarschuwt Peter Verlinden voor een misplaatst politiek correct denken aangezien de ellende in Afrika ook vaak realiteit is (Van Aelst & Votquenne, 2003). De kritieken op afro-pessimisme die Nothias (2013) formuleerde, gelden dus in belangrijke mate ook voor afro-optimisme (supra). Garrett & Schmidt (2011) zien geen mogelijkheid voor een echt globaal en optimistisch discours, omdat alle positieve representaties over Afrika ‘business-oriented’ zijn en dus omringd worden door een westers, neoliberal jargon van economische groei en vooruitgang (De Beukelaer, 2015; Garrett & Schmidt, 2011). Hiermee wordt afro-pessimisme vanuit een andere hoek bevestigd en wordt dus geen positief en nieuw paradigma geïntroduceerd.

3.3. Naar een nieuwe wereldorde

De westerse representaties van het Afrikaanse continent werden na de dekolonisatieperiode hevig bediscussieerd. Het hoogtepunt van deze debatten kwam er volgens Williams (2011) in de jaren 1970 met de vraag naar een ‘New World Information and Communication Order’ (NWICO), vanuit de UNESCO (Mansell & Nordenstreng, 2007, p. 15). De zogenaamde Derde Wereld, waarin Afrika, Latijns-Amerika en Azië gecategoriseerd worden (en die tevens twee derden van de wereldpopulatie vormen), protesteren hiermee onder andere tegen het eenzijdige en negatieve beeld dat van hen geconstrueerd wordt in de westerse media. Ze stelden dat de economische en ideologische dominantie van het Westen een structurele onderontwikkeling van onder meer het Afrikaanse continent in de hand heeft gewerkt (Mansell & Nordenstreng, 2007). Dit standpunt komt overeen met de al iets oudere dependentietheorieën, zoals die van Wallerstein uit 1974. Hierin stelde hij dat de Derde Wereld, of de ‘periferie’, ook na de dekolonisatie economisch en sociaal afhankelijk is gebleven van het Westen, of de ‘kern’. Wallerstein (1974) legt de oorzaak bij het kapitalistische systeem, waarin de kern de perifere

landen in het systeem afhankelijk houdt om zo de eigen rijkdom te vergroten (Wallerstein, 1974).

Dit resulteerde in de jaren '80 in het MacBride rapport, 'Many voices, one world' van UNESCO (Mansell & Nordenstreng, p. 15). Zij opperden voor een 'New World Information and Communication Order', zodat de Derde Wereld meer toegang zou krijgen tot de media en tot de communicatienetwerken. Hierdoor zou het Afrikaanse continent controle krijgen over hun representatie. In het rapport werden onder andere de globaal dominerende en tevens westerse nieuwsagentschappen (zoals Reuters, Associated Press (AP) en Agence France Press (AFP)) zwaar bekritiseerd omwille van hun macht over de nieuwsmarkt (supra). Zij liggen aan de basis van een onevenwichtige nieuwsstroom, in het voordeel van het Westen, en anderzijds van de ongenueanceerde beeldvorming van onder andere Afrika (Williams, 2011). Veel westerse landen, waaronder ook de bovengenoemde nieuwsagentschappen, reageerden defensief aangezien deze maatregel volgens hen het neoliberale principe van de 'free flow of information' zou ondermijnen (Williams, 2011, p. 10).

Het MacBride rapport van 1980 was baanbrekend, en kreeg in 2003 de opvolger 'World Summit on Information Society' (WSIS). Dit opende nieuwe gesprekken over de noodzaak om de heersende ongelijkheid in de informatiemaatschappij weg te werken, waarbij onder andere de digitale kloof tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden werd behandeld (Mansell & Nordenstreng, 2007). Dit wou volgens Mansell & Nordenstreng (2007) echter niet zeggen dat de problemen die aangehaald werden in het MacBride rapport niet meer geldig waren in dit nieuwe debat. Ze concluderen dat: 'Although there has been much talk in the intervening years, there are few signs that international debates and diplomatic mechanisms are fostering the equitable development of the media and communication environment that is so crucial for the emergence of information societies in the twenty-first century.' (Mansell & Nordenstreng, 2007, p. 15). Heel wat auteurs, zoals Rodriguez (2007) en Lugo-Ocando (2015), stellen echter dat er sinds dit debat een groter bewustzijn heerst en dat er veelal geijverd wordt om deze ongelijke nieuwsstroom in balans te brengen. Hierdoor ontstonden volgens Lugo-Ocando (2015) dan ook heel wat alternatieve stemmen naar wiens rol nog weinig onderzoek werd gedaan.

4. Afrika in de alternatieve media

4.1. Alternatieve media als contra-hegemonische kracht

'An "alternative" media project, which is not in some way, even informally, linked into a wider effort to overthrow capitalism isn't really alternative at all.' (McCann, 1999, geciteerd in: Harcup, 2003, p. 358).

Heel wat auteurs zijn het erover eens dat de Gramsciaanse hegemonietheorie uit 1971 centraal moet staan bij het definiëren van alternatieve media (Kenix, 2011): '[...] as many would argue that it is the fundamental reason that the alternative press exist.' (Kenix, 2011, p. 59). Gitlin (1980, geciteerd in: Kenix, 2011, p. 59) baseert zich op Gramsci (1971) in zijn definitie van 'hegemonie':

'A ruling class (or alliance's) domination of subordinate classes and groups through the elaboration and penetration of ideology (ideas and assumptions) into their common sense and everyday practice; it is the systematic (but not necessarily or even usually deliberate) engineering of mass consent into the established order.'

Gramsci (1971, geciteerd in: Kenix, 2011) ziet hierbij de culturele instituties en meer bepaald de media als één van de belangrijkste verspreiders van ideeën, waarden en normen in de samenleving. Reese & Shoemaker (2013) noemen deze media de handhavers van de status quo of hegemonie in de maatschappij. Door de constante verspreiding van bepaalde ideologieën zorgen zij ervoor dat deze als vanzelfsprekend worden genomen in de samenleving. Op die manier worden bepaalde sociale structuren en machtsverhoudingen bevestigd en in stand gehouden (Reese & Shoemaker, 2013).

Belangrijk is echter dat een hegemonie volgens Gramsci (1971, geciteerd in: Pratt, 2005) niet statisch maar dynamisch is, waarbij Pratt (2005, p. 127) stelt dat: '[...] Hegemony can never be total, otherwise the world would never change.'. Volgens Kenix (2011) impliceert dit dat de dominante normen en waarden in de media worden uitgedaagd door contrahegemonische of alternatieve ideologieën, die vooral verspreid worden door wat Harcup (2005) opstandige media noemt. Pratt (2005, p. 128) stelt dat deze alternatieven: '[...] emerge from the hegemonic discourse but may draw on ideas and resources from outside it in order to bring new interpretations to existing concepts. Harindranath (2006, p. 53) vertaalt deze mediastrijd om de

hegemonie vooral naar ‘struggles over representation’, aangezien mediarepresentaties autoriteit, macht en dus hegemonie kunnen construeren. Atton (2005, n.p.) stelt hierbij dat: ‘To study alternative media is to consider how the world might be represented differently.’.

McChesney (2000, geciteerd in: Harcup, 2003) past dit toe op de huidige situatie en wijst hier vooral op de dominantie van de neoliberale en consumentistische ideologie bij de mainstream media (infra). Hierdoor worden sociale waarden en topics zoals racisme gemarginaliseerd, en worden bepaalde sociale actoren amper en mis gerepresenteerd (McChesney, 2000, geciteerd in: Harcup, 2003). Gramsci (1971, geciteerd in Harindranath, 2006, p. 55) noemt deze ondergeschikten of stemlozen in de samenleving ‘subalterns’. Hierbij stelt Harindranath (2006, p. 55) dat: ‘The subaltern, once again, is denied a voice, and they are ideologically interpellated into a continuing position of subjugation and marginality.’ Zij streven naar een socio-culturele transformatie en zijn dus mogelijke verspreiders van alternatieve ideologieën (geciteerd in: Harindranath, 2006, p. 54; Harcup, 2003). Deze term is onder andere vaak voorkomend in de studies over het kolonialisme, waarin het verwijst naar de gekoloniseerden die onderaan de sociale hiërarchie stonden (Harindranath, 2006). San Juan (1998) refereert hier echter ook bij naar de huidige Derde Wereld of het globale Zuiden, die in de media vaak gerepresenteerd worden als gedesintegreerd en volledig afhankelijk van de westerse wereld (geciteerd in: Harindranath, 2006). Noodzakelijk is wat Butler (1996, geciteerd in: Harindranath, 2006, p. 56) ‘performative contradiction’ noemt: het uitdagen van de dominante representaties en het brengen van een alternatief wereldbeeld.

Alternatieve media worden in bovenstaande omschrijving vooral gedefinieerd als ‘an alternative to the mainstream media’ (Bailey, Cammaerts & Carpentier, 2007, p. 8). Belangrijke nuances worden hierbij aangebracht door Kenix (2011). Zij wijst er enerzijds op dat we ons moeten behoeden voor een simpele binaire opdeling van mainstream en alternatief, aangezien beiden mekaar op verschillende manieren beïnvloeden (cf. Gramsci, 1971, geciteerd in: Kenix, 2011). Of zoals Coyer en Dowmunt (2011) stellen: wat alternatief is in de ene context, is mainstream in de andere. Anderzijds stelt ze dat door de bovenstaande benoeming van alternatieve media deze media vooral een secundaire status krijgen, tegenover een superieure mainstream media. Heel wat auteurs hebben dan ook getracht om een andere benaming en betekenis te geven aan de zogenaamde ‘alternatieve media’. Zo introduceerde pionier Downing (2000, p. 5) de term ‘radicale media’ of ‘social movement media’ (Atton & Hamilton, 2008, p. 121), wat Downing (2000, p. 5) definieert als ‘[...] media, generally small-scale and in many different forms, that express an alternative vision to hegemonic policies, priorities and perspectives.’ Dit wordt geassocieerd met media activisme, waarbij een extra nadruk ligt op de

politieke of sociale verandering die deze media willen teweeg brengen. Downing (2000) en Kenix (2011) stellen dat heel wat alternatieve media dan ook een hechte relatie met sociale bewegingen hebben, waaronder humanitaire organisaties of ngo's (infra). Rodriguez (2001, geciteerd in: Couldry & Curran, 2003, p. 190) heeft het eerder over 'citizen's media', als 'a concept that accounts for the processes of empowerment, concientization, and fragmentation of power that result when men, women and children gain acces to and reclaim their own media'. Deze definitie wijst meer op de democratische waarde van media, op de nood die er is aan een divers aanbod waarbij ook de burgers en maatschappelijke organisaties zelf content kunnen ontwikkelen (Joye, 2006). Dit ligt op de lijn van wat Bailey, Cammaerts en Carpentier (2008, p. 10) 'community media' noemen. Bailey, Cammaerts en Carpentier (2008) stellen dat dit enerzijds betrekking kan hebben op het geografische aspect, met andere woorden de plaats waar het medium is gevestigd. Anderzijds en belangrijker, kan het betrekking hebben op een gemeenschap die hun collectieve identiteit door het gebruik van deze media versterkt 'across conurbations, nations and continents' (Bailey, Cammaerts & Carpentier, 2008, p. 8). Kenix (2011, p. 18) stelt dat ook 'onafhankelijke media', 'tactische media', 'rizomatische media', 'grassroots media' en 'participatieve media' vaak gebruikte synoniemen zijn.

4.2. Van mainstream naar alternatief: werking, middelen en publiek

In wat volgt proberen we een meer volledige definitie van alternatieve media te schetsen, en meer bepaald de algemene kenmerken die de representatie van Afrika mee bepalen. Aangezien we ook hier de noodzakelijke vergelijking maken met mainstream kanalen, geven we ook hier mee dat de grenzen tussen beide niet strikt mogen opgevat worden (Kenix, 2011).

4.2.1. Organisatiestructuur en journalistieke praktijken

Atton en Hamilton (2008) stellen dat alternatieve media niet alleen een kritiek zijn op de inhoud en op de beeldvorming van de mainstream journalistiek, maar ook op diens praktijken en organisatie. De manier waarop media georganiseerd zijn, vormt dan ook vaak de basis voor het al dan niet reproduceren van ongelijkheden (Coyer & Dowmunt, 2011).

Eerst en vooral stellen Atton en Hamilton (2008) dat alternatieve media vaak verschillen van mainstream kanalen door hun democratische werking. Dit impliceert dat ze vaak een niet-hiërarchische of horizontale organisatiestructuur hebben en collectieve journalistieke praktijken. Er wordt met andere woorden gedacht vanuit een bottom-up perspectief, waarbij men ervan uitgaat dat betrouwbaar en kwaliteitsvol nieuws ook kan bekomen worden via

‘gewone’ mensen. In de meest doorgedreven vorm gaat dit over praktijken als ‘native reporting’ en ‘active witnessing’ (Atton, 2005, p. 22). Hier worden sociale actoren journalisten en berichten ze over hun eigen ideeën en ervaringen (Atton, 2005). In een iets meer afgezwakte vorm worden er vooral betrokken partijen aan het woord gelaten, in plaats van enkel een derde partij de gebeurtenis op een afstandelijke manier te laten interpreteren (Atton & Hamilton, 2008). Deze vormen van berichtgeving worden vaak gebruikt bij media die een band hebben met sociale bewegingen, aangezien getuigenissen vaak kracht geven aan de berichtgeving (Atton & Hamilton, 2008). Volgens Atton (2005) benadrukken bovenstaande praktijken vooral het belang van zelfrepresentatie. Spivak (1998, geciteerd in: Hiranranath, 2006, p. 56) stelt dat hierbij:

‘Can the subaltern speak? If not, how justified are intellectuals and cultural producers to speak for the subaltern?’

Hiermee wijst hij op het gevaar voor ‘Othering’ dat schuilt in het representeren van sociale actoren door anderen. Atton & Hamilton (2008) geven hier het voorbeeld dat de Derde Wereld vaak gerepresenteerd wordt door westerse journalisten. Spivak (1998) stelt hierbij dat: ‘[...] those who “act and speak” silence those who “act and struggle.”’ (geciteerd in: Hiranranath, 2006, p. 57). Atton (2005) merkt echter op dat, door het gebrek aan kennis en expertise van sommige burgers, duiding kan ontbreken in de berichtgeving. San Juan (1998) oppert dan ook voor zelfreflectie bij journalisten en stelt dat kennis van de historische conjunctuur en structurele factoren die tot onderdrukking leiden van ‘subalterns’, nodig zijn voor een kritische of alternatieve benadering (geciteerd in: Hiranranath, 2006, p. 57).

In tegenstelling tot de alternatieve media, werken de mainstream media volgens Atton en Wickenden (2008) meer hiërarchisch en zijn het dus vooral professionele journalisten die nieuws produceren. Verder worden ook diegenen met het meeste autoriteit in de samenleving het meest betrouwbaar geacht als bron. Zo worden er meestal verschillende soorten experts of actoren uit de staat, politieke of private sector aan het woord gelaten (Bailey, Cammaerts & Carpentier, 2008; Harcup, 2003). Joye en Van Leuven (2015) stellen dat dit nog meer het geval is wanneer er bericht wordt over het buitenland. Harcup (2003) merkt hier op aan dat degene met een hoge politieke en sociale status in de samenleving zo meer macht kunnen uitoefenen op de content. ‘Gewone’ mensen komen meestal enkel aan bod in vox pop interviews of human interest verhalen (Atton & Hamilton, 2008). Atton (2002) en Kenix (2011) brengen hier echter wel de nuance aan dat door de komst van online nieuwssites, ook de mainstream kanalen meer bottom-up werken. Tot slot kunnen we nog meegeven dat de meeste mainstream kanalen zich,

in tegenstelling tot de alternatieve media, ook vaak op persagentschappen beroepen (McChesney, 2000, geciteerd in: Harcup, 2003).

4.2.2. Financiering en publiek

Een ander bepalend element waar kort moet worden op ingegaan is de financiering van de verschillende media, aangezien ook dit de content beïnvloedt (McChesney, 2015). Alternatieve media kiezen dan ook vaak voor andere financieringsvormen dan mainstream media (Downing, 2010). Zo worden commerciële media vaak als synoniem gebruikt voor mainstream media (Coyer & Dowmunt, 2011). Hierbij wordt er in de eerste plaats gestreefd naar winst die in de meeste gevallen wordt bekomen door het ‘verkopen’ van publiek aan adverteerders, wat Kenix (2011, p. 22) het ‘consumer-driven model’ noemt (Coyer & Dowmunt, 2011; McChesney, 2015). Dit heeft dan ook vaak een nefaste impact op de inhoud van de berichtgeving, wat zich onder meer uit in het stijgende aantal sensatie, entertainment en makkelijk interpreteerbare feiten met duidelijke conclusies, die op korte termijn in een nieuwsfeit kunnen worden omgezet (cf. Galtung & Ruge, 1965).

Alternatieve media werken volgens Kenix (2011, p. 122) meer vanuit een ‘supply-model’, waarbij vooral het verspreiden van sociale en democratische waarden voorop staat (Coyer & Dowmunt, 2011). Alternatieve media hebben dan ook vaak een kleiner publiek, al is er naar dit publiek tot nu toe bitter weinig onderzoek gedaan (Harcup, 2015). Maar ook alternatieve kanalen hebben logischerwijs een inkomen nodig om te kunnen functioneren (Kenix, 2011). Coyer en Dowmunt (2011) stellen dat alternatieve media vaak werken op basis van vrijwilligers, donaties en in sommige gevallen staatssteun. Ook de commerciële modellen van de mainstream media worden hier soms gebruikt. Alternatieve media hebben dan ook vaak heel diverse inkomensstromen (Kenix, 2011). Lugo-Ocando (2015) oppert hierbij vooral voor meer staatssteun, aangezien stereotype en ethnocentrische berichtgeving een soort van marktfalen is en alternatieven dit proberen te compenseren. Biltereyst, Joye en Raeymaeckers (2013, 22 oktober) geven hier het voorbeeld van het Vlaamse en alternatieve kwartaalblad MO*Magazine, die vooral het hiaat in de Belgische buitenlandberichtgeving over het Globale Zuiden wil opvullen en de laatste jaren steeds minder edities uitbrengt, door onder meer de dalende steun van de overheid (infra). Een laatste belangrijke inkomensstroom voor heel wat alternatieve media is echter de financiering door sociale bewegingen, aangezien alternatieve media hier vaak door opgericht zijn. Hieronder behoren ook humanitaire organisaties en ngo’s (cf. Downing, 2010).

4.2.3. De relatie met humanitaire organisaties en ngo's

Zoals eerder werd vermeld hebben sommige alternatieve kanalen banden met sociale bewegingen, waaronder humanitaire organisaties en ngo's (cf. Downing, 2000). Coyer en Dowmunt (2011) stellen dat dit logisch is aangezien alternatieve media net zoals humanitaire organisaties streven naar sociale verandering (supra). Anheier (2005) omschrijft humanitaire organisaties of ngo's als organisaties die meestal onafhankelijk van de staat of publieke sector werken, en zich onder andere inzetten om armoede te reduceren en globale ongelijkheden weg te werken in de wereld. Dogra (2014, p. 2) stelt dat er heel wat ngo's zijn die opereren in Azië, Afrika en Zuid-Amerika, wat zij de 'majority world', ontwikkelende landen of de Derde Wereld noemt.

De wisselwerking tussen ngo's en de media in het algemeen bestaat er ten eerste in dat ze door het verspreiden van campagnes burgers bewust kunnen maken van de problemen die er heersen, om zo steun te krijgen voor hun activiteiten (Dogra, 2014). Anderzijds zijn ngo's op hun beurt een grote bron van informatie, over bijvoorbeeld het Globale Zuiden, voor journalisten (Franks, 2010; Joye & Van Leuven, 2015). Zo bieden sommige ngo's zelfs persberichten aan (Joye & Van Leuven, 2015).

Als we specifiek inzoomen op de band die humanitaire organisaties met alternatieve media hebben, stelt Kenix (2011) dat ze naast het feit dat er meer aandacht kan gaan naar de campagnes, er ook een andere soort van informatie aangeboden kan worden. Coyer en Dowmunt (2011) vullen hier dan ook aan dat het niet enkel gaat om het krijgen van steun, maar vooral om het uiten van contrahegemonische doelen, doorbreking van dominante discoursen en de articulatie van alternatieven (supra). Ze zijn dus meer dan louter een doorgeefluik van politieke boodschappen en campagnes. Dit wil echter niet zeggen dat we ontkennen dat ngo's een aanzienlijke impact hebben op de representatie van Afrika in 'social movement media' (cf. Downing, 2000, p. 5), aangezien ze ook via deze kanalen informatie en afbeeldingen over het continent verspreiden (Lugo-Ocando, 2015). Elridge en Lugo-Ocando (2015) stellen dat het vooral deze afbeeldingen zijn, met betrekking tot de beeldvorming van Afrika, die belangrijk zijn om op in te zoomen. In wat volgt bespreken we dan ook kort de tendensen die te vinden zijn bij het representeren van Afrika in ngo-afbeeldingen.

4.2.3.1. *Humanitaire communicatie: beeld en emotie*

Eldridge & Lugo-Ocando (2015) stellen dat zowel media als ngo's een hoge nood hebben aan beeldmateriaal of afbeeldingen. Die nood aan afbeeldingen hangt vooral samen met 'emotie' omdat emoties sneller opgeroepen worden door beelden dan door geluiden of tekst (Freedberg, 1989). Daarnaast stellen Eldridge & Lugo-Ocando (2015) dat afbeeldingen helpen om de complexe wereld te simplificeren voor het publiek. Ze fungeren als een soort van metaforen voor hoe het publiek zich bepaalde regio's van de wereld voorstelt. Deze beelden zijn geen eenduidige afspiegelingen van de realiteit, maar bevatten vaak een reeks aan stereotypen (Eldridge & Lugo-Ocando, 2015).

Een eerste strategie die vaak gebruikt wordt bij het afbeelden van Afrika door ngo's, noemt Dogra (2014, p. 25) 'difference', 'distance' en specifieker 'distant suffering'. Deze voorstelling zorgt ervoor dat er een distinctie komt tussen de lijder en degene die niet lijdt; de kijker (Boltanski, 1999). Door dit te observeren krijgt de kijker medelijden met het slachtoffer. Zo komt het publiek eventueel tot actie, meestal in de vorm van financiële steun, uit een gevoel van morele verplichting (Geciteerd in: Boltanski, 1999, p.3). Chouliaraki (2010) stelt dat dit effect nog versterkt wordt door het personaliseren van een actor in de afbeelding, aangezien het publiek zich op die manier sneller aangesproken voelt. Chouliaraki (2010, p. 109) noemt deze strategieën 'the politics of pity'. Chouliaraki (2010, p. 109) onderscheidt in deze 'politics of pity' een optimistisch en een pessimistisch standpunt: bij het pessimistisch standpunt slaagt het weergeven van de geografische afstand er niet in om de morele afstand tussen kijkers en lijdens te dichten, terwijl dit bij het optimistisch standpunt wel lukt en steun dan als resultaat hieruit kan komen (Chouliaraki, 2006).

Een andere strategie is de infantilisering van de Major World door het veelvuldig gebruik van kinderen in afbeeldingen (Dogra, 2014). Uit de studie van Dogra (2014) blijkt dat in 42% van de gevallen kinderen worden gebruikt, aangezien kinderen met hun jeugdigheid en onschuldigheid, afgezien van hun etniciteit, een gevoel van zorg oproepen bij de kijkers of lezers (Dogra, 2007). Hutnyk (2004, geciteerd in: Dogra, 2014) verklaart dat kinderen uit de Derde Wereld ook vaak een gezonde look krijgen en een blijde, ondeugende gezichtsuitdrukking hebben. Deze trend noemt Hutnyk (2004, geciteerd in: Dogra: 2014) 'fotogenieke armoede'. Eldridge en Lugo-Ocando (2015, p. 105) stellen hierbij dat het esthetiseren van armoede ook een averechts effect kan hebben: 'In doing so, the images act as screens that tame our ethical struggle to look real poverty in the eye when we know it's looking back at us.'

Anderzijds ondergaat de Major World ook een feminisatie (Dogra, 2014). Deze loopt deels parallel met de infantilisering, aangezien vrouwen vaak als moeders worden gepresenteerd en

met hun kinderen worden afgebeeld, meestal beide in een slachtofferrol. Dit noemt Fowle (2002) afbeeldingen van 'Madonna met het kind'. Mannen komen daarentegen veel minder vaak aan bod (Dogra, 2014).

Verder wordt er ook meermaals gebruik gemaakt van binaire opposities, waarbij de 'Major World' als tegengesteld aan de 'Developed World' wordt afgebeeld: de 'Developed World' krijgt een actieve, gevende rol terwijl de 'Major World' een passieve, krijgende rol inneemt (Dogra, 2014, p. 61). Een voorbeeld hiervan zijn de schokkende beelden van uitgehongerde kinderen die vragend in de camera kijken (Dogra, 2014). Als actoren uit de ontwikkelende wereld toch actief worden afgebeeld is dit meestal in het kader van economische vooruitgang, bijvoorbeeld als participanten in een ontwikkelingsproject. Ook Afrikaanse vrouwen worden als anders gerepresenteerd: de vrouwen uit de Derde Wereld worden vaak traditioneel voorgesteld, terwijl de westerse vrouw modern voor de dag komt (Mohanty, 1991). Verder worden Afrikanen vaak in een rurale setting afgebeeld. Mitchell (1989, geciteerd in: Dogra 2014, p. 70) spreekt hier over een 'other-worldly sphere', die door deze representaties geconstrueerd wordt.

Conclusie

Uit de literatuurstudie kunnen we afleiden dat er een consensus bestaat over het feit dat er van Afrika een vertekend beeld wordt geschetst in de westerse media (Mudimbe, 1988; Nothias, 2013). Zo stelt Mudimbe (1988) dat Afrika vooral gerepresenteerd wordt als een duister en hopeloos continent, dat te herkennen is aan de armoede, oorlogen, ziektes en conflicten die elkaar in snel tempo opvolgen. Foucault (1972) en Saïd (1978) stellen dan ook dat deze representaties onderhevig zijn aan machtsprocessen, waarbij ‘zij’, de Afrikanen, als inferieur en afhankelijk worden voorgesteld, tegenover ‘wij’, de superieure westerlingen.

Galtung en Ruge (1965) verklaarden dit onder meer door te wijzen op de winstgevende formules die de westerse mainstream media hanteren bij het selecteren van nieuws, aangezien de informatie moet passen binnen de culturele kaders van de kijkers of lezers en het tegelijkertijd een zo breed mogelijk publiek moet aanspreken (Alasuutari, Creutz & Qadir, 2013; Kenix, 2011). Nothias (2014) wijst echter op een stijgende zelfreflexiviteit bij westerse journalisten, waardoor er recent ook meer optimistische stemmen te horen zijn. Dit uit zich vooral in berichtgeving over de economische ontwikkeling van het continent (Nothias, 2014). Garret en Schmidt (2011) stelt dat men ook hier weer op de grenzen van het neoliberale systeem botst waarin de pers functioneert, aangezien de enige positieve berichtgeving doordrongen is van het ‘development discours’ (Escobar, 2011, p. 39). Mohmoh (2003) stelt dan ook de vraag wanneer er plaats zal zijn voor een echt alternatief discours.

Uit de literatuurstudie kunnen we vermoeden dat alternatieve media bovenstaande representaties proberen tegen te gaan (Atton, 2003). De grootste gemene deler van alle soorten in het spectrum van alternatieve kanalen, is dan ook dat ze een contrahegemonische kracht (Gramsci, 1971) willen zijn. Hierbij proberen ze zich in de meeste gevallen los te werken van het bovenstaande winstgerichte denken (Coyer & Dowmunt, 2011). Zo komen sociale en democratische waarden vaak op de eerste plaats. Dit uit zich ook in journalistieke praktijken, aangezien er in veel gevallen rekening wordt gehouden met het principe van zelfrepresentatie en er gekozen wordt voor alternatieve financieringsmethoden, zoals staatssteun of donaties (Lugo-Ocando, 2015). Al stelt Kenix (2011) echter dat bepaalde inkomensstromen ook invloed kunnen uitoefenen op de content. Alternatieve media die gefinancierd worden door sociale bewegingen zoals humanitaire organisaties of ngo’s, kunnen hierdoor beïnvloed worden in de manier waarop ze bijvoorbeeld Afrika presenteren.

5. Methodologie: kritische discoursanalyse met behulp van diepte-interviews

Dit onderzoek heeft als doel om de representaties van Afrika door het Vlaamse alternatieve medium MO* Magazine te bestuderen en daarbij te onderzoeken of zij erin slagen om een alternatief discours over het Afrikaanse continent te verspreiden. Om dit te onderzoeken lijkt een kritische discoursanalyse, aangevuld met enkele diepte-interviews, ons een logische keuze.

5.1. Kritische discoursanalyse

Om de keuze voor CDA toe te lichten, is er eerst en vooral een heldere definitie van een discours nodig. Zoals eerder werd vermeld omschrijft Hall (1997) een discours als een groep statements die samen een manier vormen om te denken en te spreken over de wereld, om die te begrijpen en te representeren (supra). Het vormt het kader van waaruit de wereld wordt gezien (cf. Foucault, 1972). Een discours komt met andere woorden vooral tot uiting door het gebruik van taal, maar ook door onder andere het gebruik van afbeeldingen (Fairclough & Chouliaraki, 2001). Fairclough (2013) gaat uit van een sociaal-constructivistische benadering en stelt dat door het gebruik van discourses een realiteit geconstrueerd wordt die het handelen van actoren in de samenleving stuurt. Mensen benoemen namelijk niet enkel dingen, maar vormen ze ook door die benoeming (Fairclough, Mulderrig & Wodak, 2011).

Een kritische discoursanalyse onderscheidt zich van andere taal- en tekstanalyses omdat deze methode vooral gericht is op het blootleggen van machtsstrijden en ongelijkheden in de huidige samenleving (Fairclough, 2013). CDA is dus een probleemgerichte analyse die vertrekt vanuit een kritiek op het gebruik van taal in de maatschappij en die in zekere zin sociale verandering teweeg wil brengen (Chouliaraki & Fairclough, 2001; Fairclough, 2013). Hansen en Machin (2013) stellen dat men dus vooral in teksten, maar ook in afbeeldingen, op zoek gaat naar de impliciete en expliciete machtsverhoudingen en welke sociale structuren en processen er ge(re)produceerd worden. CDA onderzoekt met andere woorden hoe taal en afbeeldingen gebruikt worden om ideeën en waarden over te brengen die meestal verborgen zitten in de berichtgeving (Hansen & Machin, 2013).

Kritische discoursanalyse wordt vaak gebruikt bij het analyseren van mediacontent aangezien de media één van de belangrijkste verspreiders zijn van discourses in de samenleving (Machin

& Mayr, 2012). Hansen en Machin (2013) stellen dat deze geconstrueerde betekenissen een invloed hebben op de manier waarop het publiek denkt over de wereld. Dit impliceert echter ook dat door het gebruik van taal en discoursen er macht geconstrueerd wordt (cf. Foucault, 1972; Harindranath, 2006), iets waar Saïd's (1978) Oriëntalisme en Mudimbe's (1988) Afrikanisme voorbeelden van zijn (supra). Zij leveren beide kritiek op de discoursen die gebruikt worden door onder andere de westerse media bij het representeren van niet-westerse delen van de wereld, zoals Afrika (Mudimbe, 1988; Saïd, 1978) (supra). Kenix (2011) stelt dat deze kritiek vooral geldt voor de westerse mainstream media, aangezien er alternatieve media zijn die net een contra-hegemonische kracht (Gramsci, 1971) willen zijn en andere representaties de wereld willen insturen (supra). Om dit te onderzoeken opteren we voor een kritische discoursanalyse zoals pionier Fairclough (2013) die beschrijft.

Fairclough (2013) stelt een driedimensionaal analyseplan voor. De eerste focus ligt logischerwijs op taal en de taalkundige kenmerken van teksten. Zo kunnen woordgebruik, tekststructuur en grammaticale keuzes de vorming van een discours in de tekst beïnvloeden (Blommaert & Bulcaen, 2000). CDA biedt gereedschap aan om onder meer te onderzoeken welke specifieke grammaticale en andere taalkeuzes er door journalisten werden gemaakt en hoe die het denken van het publiek in een bepaalde richting sturen (Machin & Mayr, 2012). Om deze dimensie te analyseren zullen de categorieën van Machin en Mayr (2012) en Hansen en Machin (2013) gebruikt worden. Een tekst kan echter niet los geanalyseerd worden van de maatschappelijke omstandigheden waarin die wordt geproduceerd, geconsumeerd en gedistribueerd in de samenleving (Blommaert & Bulcaen, 2000). Om alle momenten in het leven van een mediatekst te onderzoeken (Carvalho, 2008), is het noodzakelijk om ook de discursieve praktijken mee in kaart te brengen (Fairclough, 2013). Dit is een vrij recente ontwikkeling in CDA en een tegemoetkoming aan de kritiek dat een kritische discoursanalyse teveel focust op de tekst alleen (Fairclough, Mulderrig & Wodak, 2012). Machin & Mayr (2012) stellen dat ook diepte-interviews van bijvoorbeeld journalisten een goeie manier zijn om discursieve praktijken in mediaberichtgeving te achterhalen, aangezien zo linken kunnen gelegd worden tussen discoursen en de verschillende niveau's van productie (infra). Een laatste dimensie is discours als een sociale praktijk, want een discours kan de status quo in de maatschappij bevestigen of die net uitdagen (Fairclough, Mulderrig & Wodak, 2011). Hier gaat men met andere woorden op zoek naar de ideologische geladenheid van een discours, aangezien een discours telkens weer een bepaalde waarheid construeert, legitimeert of bevestigt (Machin & Mayr, 2012), of zoals Gramsci (1971) stelde: ideologie in een discours zorgt ervoor dat hegemonische waarden, normen en attitudes als vanzelfsprekend worden genomen of worden tegengewerkt (supra). Deze laatste dimensie legt dan ook zowel de machtsverhoudingen en

hegemonie, als de contra-hegemonische krachten en machtsweerstand in een tekst bloot (Blommaerts & Bulcaen, 2000).

Chouliaraki & Fairclough (2001) wijzen erop dat het belangrijk is om de onontkoombare subjectiviteit van elk onderzoek en de positie van de onderzoeker in CDA mee te geven. Zo wordt de onderzoeker in een CDA vaak bekritiseerd omdat hij of zij bevooroordeeld aan de analyse start en zo de eigen vooraf aanwezige categorieën projecteert op de te analyseren teksten. Chouliaraki & Fairclough (2001) stellen dat het onmogelijk is om resultaten op een volledig objectieve manier te laten voortkomen uit het te onderzoeken materiaal en dat het onderzoek dus altijd in bepaalde mate gekleurd is door de sociale positie van de onderzoeker, of zoals Lyotard (1984, geciteerd in: Chouliaraki & Fairclough, 2001, p. 8) stelt: ‘Science is [...] just one language game amongst others [...]’. Dit impliceert echter niet dat we in een soort van relativisme vervallen: Chouliaraki en Fairclough (2001) en Machin en Mayr (2012) stellen dat de resultaten van CDA net heel waardevol zijn omdat de onderzoeker door het besef van deze subjectiviteit zeer transparant te werk kan gaan tijdens de analyses.

5.2. Diepte-interviews

Zoals in het bovenstaande deel al werd omschreven dienen diepte-interviews in dit onderzoek enkel ter aanvulling van de kritische discoursanalyse zoals Fairclough (2013) die beschrijft (supra). Zo stellen onder andere Maesele en Raeijmaekers (2014) dat het noodzakelijk is om de analyse van media-inhoud aan te vullen met diepte-interviews van bijvoorbeeld journalisten en de hoofdredacteur om de discursieve strategieën beter te kunnen achterhalen. Carvalho (2008) stelt dat CDA gefocust moet zijn op de sociale actoren die een rol spelen in de constructie van een mediatekst en een discours. Ze stelt dat zowel de bronnen als de interventies van de journalist geanalyseerd moeten worden Carvalho (2008).

Voor de interviews zal gebruik gemaakt worden van een topiclijst (cf. bijlage 1), of een lijst van de onderwerpen waarover gepraat moet worden, aangezien dit volgens Mortelmans (2013) de meest natuurlijke manier is om een interview te laten verlopen. Deze ongedwongen manier van interviewen kan een voordeel vormen aangezien we niet enkel de manier van werken van journalisten willen achterhalen maar ook meer persoonlijke informatie willen krijgen, zoals hun beeld van het Afrikaanse werelddeel en hun visie op westerse journalistiek over Afrika. Een grote hoeveelheid aan flexibiliteit bij de onderzoeker is hier dus belangrijk (Mortelmans, 2013). Ook kunnen we de uitspraken van de verschillende journalisten voorleggen aan elkaar. Het grootste nadeel van deze interviewmethode is dat de onderzoeker niet veel controle heeft over

de vragen, aangezien die niet vastliggen, en dus bijvoorbeeld te veel kan sturen (Mortelmans, 2013). Hier zal dan ook op gelet worden tijdens de interviews en tijdens de analyses. Hiervoor zal geen gebruik gemaakt worden van het analyseprogramma NVivo, aangezien de interviews enkel dienen om de bevindingen uit de kritische discoursanalyse van de artikels te staven of te nuanceren.

5.3. Selectie van het onderzoeksmateriaal en de respondenten

Zoals eerder werd aangegeven, bestuderen we het Vlaamse alternatieve medium MO* Magazine en meer bepaald alle artikels die over landen in het Afrikaanse continent gaan of over de Afrikaanse bevolking. Ook artikels die niet volledig over Afrika gaan, maar die in belangrijke inhoudelijke mate te maken hebben met het Afrikaanse continent of waarin Afrika als voorbeeld wordt aangehaald zullen mee opgenomen worden in de selectie. Zo kunnen we de diversiteit van de berichtgeving mee in kaart brengen. We analyseren vier edities, namelijk die van de zomer 2015 tot en met de lente 2016, die een periode bestrijken van één jaar. Carvalho (2008) stelt dan ook dat een analyseperiode van een jaar een vereiste is bij het analyseren van mediarepresentaties, aangezien de meeste publieke vraagstukken en onderwerpen een lang leven hebben in de media en dit in kaart moet gebracht worden. We kozen hierbij logischerwijs voor de meest recente MO* Magazines.

In totaal komt Afrika terug in 39 van de 122 mogelijks te analyseren artikels aan bod, waarvan er bij 18 artikels de volledige aandacht naar het Afrikaanse werelddeel of haar bevolking gaat. Bij de overige 21 artikels wordt er niet volledig op het Afrikaanse continent of haar bevolking gefocust, maar komt Afrika in belangrijke inhoudelijke mate of als voorbeeld aan bod. We kunnen hier ook al meegeven dat er 33 verschillende Afrikaanse landen terug te vinden zijn in de edities. Alle delen van Afrika komen dus aan bod, waarmee de diversiteit van het continent gerespecteerd wordt (Nothias, 2013), al merken we wel een dominantie van landen in Oost- en Noord-Afrika. Hierbij kunnen we verwijzen naar een opmerking van Scott (2015), die stelt dat er tot op vandaag zeer weinig onderzoek werd gedaan naar Afrika in zijn geheel en dat hierbij vooral Noord-Afrika verwaarloosd werd. Hier moeten we echter ook meegeven dat in deze periode onder meer de vluchtelingen crisis in Europa kan gesitueerd worden, alsook de terroristische aanslagen door verschillende groeperingen en de verkiezingen in Burundi. Het is dus mogelijk dat hier extra aandacht zal aan besteed worden. Tot slot vinden we Afrika terug in 42 foto's en 2 tekeningen van de 241 afbeeldingen die in de magazines te vinden zijn. Grafieken, landkaarten en afbeeldingen of tekeningen waar Afrika niet duidelijk op terug te vinden is worden logischerwijs uit de selectie gehaald.

Verder zullen er ook verschillende soorten artikels geanalyseerd zullen worden, aangezien MO* Magazine een heel eigen en uniek format gebruikt. Het magazine is opgedeeld in drie delen: ‘trends’, ‘verhalen’ en ‘focus’. Hierbij zullen volgende soorten artikels geanalyseerd worden: ‘in beeld’, ‘wereldwatchen’, ‘opinie’, ‘onderzoek’, ‘actueel’, ‘reportage’, ‘fotoreportage’, ‘analyse’, ‘overzicht’, ‘interview’, ‘achtergrond’, ‘normen en waarden’, ‘de prijswinnaar’, ‘portret’, ‘profiel’, ‘dagboek’, ‘de kwartaalcijfers’, ‘beschouwing’, ‘essay’ en ‘voorwoord’. Hierbij laten we de irrelevante artikels, of de content waar Afrika niet in belangrijke mate wordt vermeld alsook ‘het laatste woord’, ‘fictieverhalen’, strips en recensies uit de selectie. Hiermee komen we tegemoet aan de kritiek van Scott (2015) dat onderzoek naar de representatie van Afrika in andere dan nieuwsgenres onbestaande is.

De keuze voor MO* Magazine is zeer logisch, aangezien de focus van dit onderzoek ligt op de representatie van Afrika in de Vlaamse alternatieve media. MO* Magazine is een medium dat zijn opdracht omschrijft als:

‘Het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking in Vlaanderen verbreden en versterken door de ruime publieke opinie op een permanente en journalistieke wijze te informeren over de problematiek van de ontwikkelingssamenwerking met landen in het Zuiden, de duurzame ontwikkeling en de (anders-)globalisering en alle hieraan verbonden thema’s in de meest ruime zin.’ (<http://www.mo.be/>)

De focus bij MO* Magazine ligt dus, als één van de enige in Vlaanderen, vooral op nieuws uit het Globale Zuiden. MO* Magazine verschijnt zowel in gedrukte versie als online, maar wij opteren voor de geprinte exemplaren. Hier zijn verschillende redenen voor. Ten eerste stelt Paterson (2005) dat er meestal meer diepgang te vinden is in de gedrukte pers, aangezien online vaak meer berichten van persagentschappen doorgegeven worden met slechts geringe aanpassingen (supra). De belangrijkste reden is echter dat een geprint alternatief medium een vrij uniek gegeven is. Zo stelt Kenix (2011) dat de meeste alternatieve media vandaag uitsluitend online verschijnen. Scott (2015, p. 2) geeft hierbij specifiek voorbeelden van media die enkel over Afrika berichten, zoals ‘Voices of Africa’, ‘Africa is a Country’ en ‘See Africa Differently’. Dit is volgens Kenix (2011) door de interactieve mogelijkheden die het internet biedt, al worden die volgens haar nog veel te weinig benut. De voornaamste reden dat er meer online-initiatieven bestaan is echter dat op die manier de kosten laag worden gehouden (Curran, 2003). Het is dan ook nuttig om te de financiële structuur van MO* Magazine naderbij te bekijken.

MO* Magazine is een onderdeel van Wereldmediahuis vzw en wordt dus onder meer door hen gefinancierd. Van deze vzw zijn ook heel wat ngo's onderdeel, namelijk de Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging - 11.11.11 vzw, Broederlijk Delen vzw, fos Socialistische Solidariteit vzw, Oxfam-Wereldwinkels vzw, Plan België vzw, Trias vzw, Vredeseilanden vzw, Wereldsolidariteit vzw, Stichting Liedts-Meesen en Fairtrade Belgium. Met deze band zal dan ook rekening gehouden worden tijdens het analyseren van de artikels over het Afrikaanse continent, en dan specifiek tijdens het onderzoeken van de invloed van discursieve praktijken op de content (infra). MO* Magazine haalt ook inkomsten uit lidgeld, uit subsidies van het Directoraat-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en van het Vlaams Agentschap Internationale Samenwerking. Daarbij aansluitend heeft MO* uiteraard ook eigen inkomsten uit abonnementen, advertenties en MO* lezingen (<http://www.mo.be/>).

MO* magazine werkt voor de driemaandelijke gedrukte versie vooral met een beperkte groep van tien professionele journalisten. Nu en dan worden ook artikels in de printversie gepubliceerd door experts, bloggers, 'jonge Turken' of columnisten, al publiceren die vooral online (<http://www.mo.be/>). Zoals hierboven al werd omschreven worden er ook journalisten geïnterviewd om de discursieve praktijken beter te kunnen analyseren. Dit zal gebeuren met drie journalisten, waarvan één hoofdredacteur; Najet Boulafdal, die schrijft over Noord-Afrika, Midden-Oosten en diversiteit in de samenleving; Stefaan Anrys die over de hele regio Afrika schrijft en de hoofdredacteur van MO* Magazine, Gie Goris. Elke respondent wordt logischerwijs één keer geïnterviewd.

6. Resultaten

6.1. Tekst

Een eerste niveau in het model van Fairclough (1992) is de tekstuele analyse, aangezien een discours onder meer tot uiting komt in de linguïstische keuzes die door de journalist worden gemaakt (Hansen en Mayr, 2013) (supra).

6.1.1. Representatie sociale actoren

In dit deel gaan we na hoe de Afrikaanse landen en hun bevolking worden weergegeven. We gebruiken hiervoor de categorieën die door Machin en Mayr (2012) aangereikt worden om de representatie van actoren te analyseren (supra). Machin en Mayr (2012) stellen dat de manier

waarop deze geklasseerd worden door de journalist belangrijke ideologische implicaties kan hebben.

6.1.1.1. Verpersoonlijking versus impersonalisatie

Actoren kunnen verpersoonlijkt of net geïmpersonaliseerd worden (Hansen en Mayr, 2012). In het eerste geval wordt er meer empathie opgeroepen. In het tweede geval, wanneer een uitspraak wordt toegeschreven aan een gehele instantie, bedrijf, of land, krijgt het statement meer gewicht, maar voelt het dus ook afstandelijker (Hansen en Mayr, 2012). Hier worden dus de personen, instanties en dergelijke geanalyseerd die aan het woord worden gelaten in de artikels. Dit impliceert dat het duidelijk moet zijn dat ze, al dan niet uitgebreid, geïnterviewd werden door de journalist.

Uit de analyses blijkt dat er heel wat Afrikanen aan het woord komen en dat die in de meeste gevallen verpersoonlijkt worden. Zo komen er regelmatig Afrikaanse burgers of ‘gewone mensen’ aan bod (cf. Atton & Hamilton, 2008). Vooral bij deze groep wordt er een gevoel van medeleven aangewakkerd bij de lezer, aangezien er vaak persoonlijke ervaringen en getuigenissen worden vermeld (L.D., 2015, herfst, p. 13; S.A., 2015, zomer, p. 17; T.V., 2015, winter, p. 40). Een voorbeeld is het ‘dagboek van de angst uit Burundi’, geschreven door een Burundees onder de schuilnaam Franck (2015, winter, p. 7). Aangezien de man zijn naam niet durft te vermelden maar men toch kiest om een andere naam te gebruiken, wordt er in hoge mate empathie opgewekt.

Verder opteren journalisten vaak voor een soort van experts over het onderwerp als gesprekspartners. Ook deze worden in de meeste gevallen verpersoonlijkt (J.V., 2015, zomer, p. 56; R.R., 2015, herfst, p. 10; S.A., 2015, zomer, p. 39). In een stuk over de grootste dam in Afrika komt onder meer professor Tenalem Ayenew, hydroloog op het departement Earth Sciences aan de universiteit van Addis Abeba, aan het woord (S.A., 2015, zomer, p.17). Hier moet er wel bij vermeld worden dat het verpersoonlijken ook bij experts met een andere, vaak westerse, nationaliteit gebeurt en dus niet enkel eigen is aan de berichtgeving over Afrika (T.D., 2015, zomer, p. 13; T.D., 2015, winter, p. 30). Door experts worden vaak meningen en feitelijke informatie gegeven over een bepaald thema. Opvallend is ook dat de instellingen waaraan ze gelinkt worden erbij worden vermeld (supra). Actoren worden dus wel vermenschlijkt, zij het niet in zo’n hoge mate als bij ‘gewone burgers’ (supra). Ook krijgen ze tegelijk meer aanzien door het vermelden van hun functie en hun instelling.

Soms wordt er ook vanuit een instantie gesproken. Vaak zijn dit internationale organisaties of instellingen, zoals de Verenigde Naties, de Wereldgezondheidsorganisatie, de G20 of de Internationale Arbeidsorganisatie. Hier horen dus meestal zowel Afrikaanse als westerse landen bij (G.G., 2015, herfst, p. 29; J.V., 2015, zomer, p. 35; K.V., 2015, herfst, p. 23). Aan de internationale instanties wordt dus veel gewicht toegekend, al worden ook zij verpersoonlijkt in bepaalde artikels. Een voorbeeld is het interview met Marleen Temmerman van de Wereldgezondheidsorganisatie (J.V., 2015, zomer, p. 36). Als we dit vergelijken met de weinige Afrikaanse organisaties of instellingen die aan bod komen merken we dat de Afrikaanse steeds verpersoonlijkt worden. De Tanzaniaan Curtis Msosa die spreekt in naam van de Manyara Regional Miners Association (MAREMA) is hier een illustratie van (L.D., 2015, herfst, p. 13).

6.1.1.2. Collectivisering versus individualisering

Machin en Mayr (2012) stellen dat de representatie van actoren als individuen of als groep een belangrijk effect kan hebben op hoe die actoren gezien worden. Zo kan de representatie als groep een homogeniserend effect hebben, terwijl de voorstelling van actoren als individuen voor meer medeleven bij het publiek kan zorgen. Machin en Mayr (2012) stellen dat homogenisering vaak voorkomt bij het berichten over etnische groepen of migranten, zoals bijvoorbeeld uit Afrika. Uit de resultaten blijkt dat Afrikaanse individuen en landen in belangrijke mate gecollectiviseerd worden, al zijn er ook individualisering terug te vinden.

Eerst en vooral vinden we collectivisering terug van Afrikanen in artikels over de vluchtelingen crisis. Voorbeelden zijn benamingen als ‘vluchtelingen’, ‘migranten op de migratieroute in de belangrijkste landen in de sub-Sahara-regio’, ‘kwetsbare personen als vrouwen en kinderen’, ‘bootvluchtelingen’, ‘klimaatvluchtelingen’, ‘sans-papiers’, ‘slachtoffers’ en ‘ontheemden’ (A.D.W., 2015, winter, p. 70; J.V., 2015, zomer, p. 32; S.A., 2016, lente, p. 54; T.D., 2015, zomer, p. 13; T.D., 2015, winter, p. 30; T.L., 2016, lente, p. 8). In een paar artikels vinden we echter ook individualisering van mensen op de vlucht. Zo kwam in het artikel van Tess Vonck (2015, winter, p. 40) de Soedanese vijftiger Wahid en de Darfuriaan Yahia aan bod. Stefaan Anrys (2015, winter, p. 65) focuste op de 64-jarige Algerijn Messaoud.

In het geanalyseerde fotomateriaal worden vluchtende mensen echter vooral gecollectiviseerd. Zo zien we in een afbeelding bij het artikel van Tine Danckaers over het Europese asielbeleid (2015, zomer, p. 12) een groep Afrikaanse ‘ontheemden’ in een opvangkamp in de Centraal

Afrikaanse Republiek. De foto is genomen vanop een verre afstand waardoor de mensen niet goed zichtbaar zijn. Dit geeft een afstandelijke indruk (Hansen & Machin, 2013). Ook kijken we als publiek neer op de foto aangezien ze vanop een hoogte is genomen. Dit doet hen kwetsbaar overkomen (Hansen & Machin, 2013). In de volgende foto bij het artikel kijken ‘migranten uit sub-Saharaans Afrika’ samen vanop een berg naar een landsgrens (T.D., 2015, zomer, p. 14). Hier vinden we grotendeels dezelfde technieken terug, maar nu wordt er iets meer empathie opgewekt doordat we als kijker het gevoel hebben dat we meekijken met hen naar de grens.

Verder worden Afrikanen ook vaak gecollectiviseerd als inwoners van een bepaald land, zoals ‘Algerijnen’, ‘Marokkanen’, ‘Ethiopiërs’, ‘Burundezen’ en ‘Burkinezen’ (J.V. 2015, zomer, p. 56; S.A., 2016, lente, p. 54; T.L., 2016, lente, p. 8). Dit kunnen we echter ook nuanceren aangezien vaak in hetzelfde artikel gefocust wordt op een individu, zoals ‘Pierre Boyoya, voormalig premier en Tutsi-grootheid’ in het artikel van John Vandaele over Burundi (2015, zomer, p. 56). Ook worden deze laatste soort collectiviseringen niet enkel gemaakt bij Afrikanen maar ook bij inwoners van andere landen (G.G., 2015, herfst, p. 18).

Logischerwijs zijn bovenstaande tendensen ook terug te vinden in de foto’s (J.V., 2015, zomer, p. 59; N.B., 2015, zomer, p. 46). Zo zien we in een foto van een schilderij bij het artikel over de dam in Ethiopië dansende Ethiopiërs (S.A., 2015, zomer, p. 17). In hetzelfde artikel vinden we ook individualisering en personalisering (cf. Chouliaraki, 2010) terug. Een voorbeeld is een foto van een Ethiopisch meisje (S.A., 2015, zomer, p. 19). Hier wordt in aanzienlijke mate medeleven opgeroepen, aangezien haar hoofd wordt weergegeven in een erg dichte close-up. Ze heeft een trieste blik, maar kijkt niet in de camera. Dit geeft de kijker een gevoel van rust, maar tegelijk krijgt men een schijn van omringende chaos (Hansen & Machin, 2013).

Vervolgens kunnen we ook nog vaststellen dat er naar de Afrikaanse landen vaak verwezen wordt op een homogeniserende manier, met termen als ‘ontwikkelingslanden’, ‘derdewereldlanden’, ‘het Zuiden’, ‘arme landen’, ‘ACS-landen’, ‘Afrikaanse gemeenschappen’, ‘broze staten’, ‘zwakke staten’, ‘sub-Saharaans Afrika’ en ‘de minst ontwikkelde landen’ (G.G., 2015, zomer, p. 3; G.G., 2015, herfst, p. 17; J.V., 2015, zomer, p. 59; J.V., 2015, zomer, p.35; J.V., 2016, lente, p. 44; N.B., 2015, zomer, p. 47). Verder wordt ook verwezen naar ‘het Afrikaanse platteland’ (S.A., 2015, zomer, p. 39). We vinden echter evenveel voorbeelden waar wel wordt ingezoomd op specifieke landen en steden. Zo focust Stefaan Anrys (2015, zomer, p. 16) specifiek op Ethiopië en meer bepaald de hoofdstad Addis

Abeba. John Vandaele (2015, zomer, p. 56) schrijft een artikel over Burundi en Lisa Develtere (2015, herfst, p. 13) over Tanzania en specificeer de mijnen in Mererani.

Tot slot wordt er in bepaalde artikels verwezen naar Afrikaanse etnische groepen of stammen, zoals Gumuz, Berta, Tigray, Hutu's en Tutsi's (J.V.,2015, zomer, p. 56; S.A., 2015, zomer, p. 16). Ook hier wordt er af en toe meer geïndividualiseerd. Zo komt in een artikel van John Vandaele (2015, zomer, p. 56) vaak de Hutu Déo Niyonkuru aan het woord.

Wat de foto's betreft, vinden we slechts één foto terug waarop duidelijk een Afrikaanse stam wordt afgebeeld (S.A., 2015, zomer, p. 20). Deze wordt zowel gecollectiviseerd als geïndividualiseerd. Zo ligt de focus op één vrouw met haar kind, aangezien zij op de voorgrond staan. Ze kijken niet in de camera maar hebben wel een vrij trieste expressie op hun gezichten alsook worden ze frontaal en vrij dicht gefotografeerd waardoor er empathie wordt opgewekt bij de kijker (Hansen & Machin, 2013). Hierbij kunnen we ook verwijzen naar de 'Madonna met kind' afbeeldingen die Fowle (2002) benoemde (supra). Op de achtergrond, die eerder wazig is, staan er gelijk uitziende vrouwen met kinderen die voor hun hutten zitten (Hansen & Machin, 2013). Ze worden dus afgebeeld in een rurale setting (cf. Mitchell, 1989, geciteerd in: Dogra, 2014). Ze lijken op de vrouw die op de voorgrond staat waardoor het duidelijk wordt dat deze groep samen hoort.

6.1.1.3. *Algemeen versus specifiek*

Actoren kunnen gerepresenteerd worden als specifieke individuen of aan de hand van een algemeen kenmerk. Machin en Mayr (2012) stellen dat het representeren van actoren als een bepaald type het anders-zijn kan benadrukken, wat kan wijzen op impliciet racisme. Dit kwam terug in de artikels, waar we enkele sprekende voorbeelden vonden bij zowel inwoners van Afrikaanse landen als bij de landen zelf, en in het fotomateriaal.

Eerst en vooral zijn er enkele opmerkelijke beschrijvingen aan de hand van uiterlijke kenmerken terug te vinden, zoals 'de donkerhuidige Gumuz', die verder omschreven wordt als 'haar gelaat is zwart als kool' en 'om haar hals hangen felgekleurde kettingen'. Verder vinden we ook nog 'de zwarte dienststers' en 'de zwarte meisjes' (S.A., 2015, zomer, p. 21; S.A., 2016, lente, p. 52). Daarbovenop kunnen we hier spreken van over-lexicalisatie, aangezien de journalist de actoren beschrijft aan de hand van hun huidskleur terwijl dat eigenlijk niet nodig is. John Vandaele (2015, zomer, p. 56) gebruikt dan weer 'kinderen die er erg aan toe lijken:

vuil, in vieze lompen gehuld, doffe blik'. Bij deze voorbeelden wordt de naam van de actoren in de artikels nergens vermeld.

Ook in de foto's vinden we culturele categorisering, ofwel categorisering op basis van uiterlijke kenmerken, terug (Hansen & Machin, 2013). Een vaak voorkomend beeld is dat van mannen en gesluerde vrouwen in traditionele Afrikaanse kledij (A.D.W., 2015, winter, p. 71; D.V.P., 2015, herfst, p. 32; J.V., 2015, zomer, p. 58; S.A., 2015, zomer, p. 18; S.A., 2015, zomer, p. 39; T.L., 2016, lente, p. 9). Hansen en Machin (2013) stellen dat dit een veel gebruikte manier van afbeelden is in de westerse media omdat het past binnen de culturele kaders van het westerse publiek (infra). In een paar foto's vinden we ook meer westers geklede Afrikanen terug, maar dit is eerder zelden (J.V., 2015, herfst, p. 78; R.H., 2015, herfst, p. 77; S.A., 2016, lente, p. 54). Een ander opvallend voorbeeld hiervan is het afbeelden van Afrikanen aan de hand van armoede. Zo zijn heel wat voorbeelden te vinden van mensen met gescheurde of vuile kleren, vaak zittend voor een verloederde hut (J.V., 2015, zomer, p. 56; T.D., 2015, zomer, p. 14; S.A., 2015, zomer, p. 20). Verder vinden we vaak mannen terug die gecategoriseerd worden op basis van hun functie, zoals politici of leiders die onder meer te herkennen zijn aan hun hemd, pak en das of bouwvakkers, mijnwerkers en soldaten die ook bijbehorende kledij dragen (J.V., 2015, zomer, p. 56; J.V., 2016, lente, p. 45; J.V., 2015, zomer, p. 62; L.D., 2015, herfst, p. 12; N.B., 2015, herfst, p. 36; R.R., 2015, herfst, p. 11).

Wat ook opvalt is dat we in bepaalde artikels vooral over-lexicalisaties en veralgemeningen aantreffen als het over westerse actoren gaat, terwijl er bij de anderen geen nationaliteit wordt vermeld. Dit vinden we terug in een artikel van John Vandaele (2015, zomer, p. 56): 'een Belgische insider', 'een westerse ambassadeur', 'een westerse diplomaat', 'de Belgische leerkrachten', 'de Belgische burgers' en 'een Europese ambassadeur'. Dit kan ook gezien worden als een vorm van domesticatie (infra). In andere artikels vinden we echter wel gelijkaardige beschrijvingen van niet-westerse actoren terug, zoals 'Afrikaanse staatshoofden' en 'de Afrikaanse elites' (R.R., 2015, herfst, p. 10). Deze bevinding is dus erg verschillend van artikel tot artikel.

Tot slot geven we nog een voorbeeld waar de actor wel wordt benoemd, maar waar hij toch wordt voorgesteld aan de hand van een algemeen kenmerk, zoals 'de corrupte koning Farouk' (N.B., 2015, herfst, p. 37). Dit komt echter vooral voor bij de voorstelling van landen. Voorbeelden van twee landen in Oost-Afrika die heel vaak voorkomen in MO* Magazine zijn: 'Burundi, een van de armste landen ter wereld', 'Ethiopië, een van 's werelds armste landen' of 'Kameroen, waar veel mensen moeten vechten om te overleven.' (J.V., 2015, zomer, p. 56;

J.V., herfst, p. 81; S.A. 2015, zomer, p. 17). Hier worden de landen vooral voorgesteld aan de hand van armoede. Ook het omgekeerde vinden we terug, al is het slechts zeer zelden: ‘Nigeria, Afrika’s grootste economie’ (S.A., 2015, herfst, p. 9).

6.1.1.4. *Wij versus zij*

Machin en Mayr (2012) stellen dat journalisten bij het berichten over andere werelddelen, landen of culturen vaak een collectieve ‘ander’ creëren, door onder andere groepen onder te verdelen in ‘wij’ en ‘zij’. Vaak wordt zo de indruk gewekt dat ‘wij’ superieur zijn aan ‘hun’. Dit is dan ook uiterst relevant wanneer we de artikels over Afrika bestuderen. Uit de resultaten kunnen we concluderen dat deze tweedeling in belangrijke mate aanwezig is.

Eerst en vooral vinden we een wij-zij-opdeling tussen landen terug. Een eerste voorbeeld is het onderscheid dat gemaakt wordt tussen arme en rijke landen (G.G., 2015, herfst, p. 17; J.V., 2016, lente, p. 43). Een voorbeeld vinden we in een artikel van John Vandaele (2015, zomer, p. 61): ‘[...] – maar in de jaren vijftig kwam een nieuw soort verhouding tot stand: rijke landen die arme landen wilden helpen zich te ontwikkelen, vooral door de overdracht van financiële en menselijke middelen.’ Verder in het artikel wordt duidelijk dat onder meer Congo en Rwanda tot de arme landen worden gerekend en de westerse landen tot de rijke (J.V., 2015, zomer, p. 63). In de benaming van landen als arm schuilt een inferioriteit. Uit dit voorbeeld wordt ook duidelijk dat de rijke landen als de helpende worden afgebeeld en de arme landen als de hulpbehoevende. Deze laatste tendens, het afbeelden van Afrika als een passieve actor, vinden we in verschillende artikels terug. Een ander voorbeeld is de keuze voor een quote van William Lacy Swing, directeur van de Internationale Organisatie voor Migratie, door Tine Danckaers (2015, winter, p. 32) in een artikel over de vluchtelingencrisis:

‘Er is Boko Haram in Nigeria, we hebben het aanhoudende geweld in Zuid-Soedan, een religieus conflict in de Centraal-Afrikaanse Republiek, veertig jaar oorlog in Somalië, een land als Libië dat politiek onstabiel blijft, [...], noem maar op. Zolang we hier niet ingrijpen, zullen de vluchtelingen blijven komen.’

Daarbovenop worden vluchtelingen hier gerepresenteerd als ‘onze’ gemeenschappelijke vijand en de Afrikaanse landen van waar ze komen als vol van conflicten, die enkel door hulp van het Westen opgelost kunnen worden. We moeten dit echter nuanceren aangezien het niet enkel Afrikaanse maar ook westerse landen zijn die vaak negatief worden voorgesteld, en dan vooral als egoïstisch en ongastvrij tegenover onder meer zuiderse landen en hun bevolking (G.G.,

2015, herfst, p. 17; S.A., 2015, winter, p. 66). In een artikel van Tess Vonck (2015, winter, p. 40) vinden we een Algerijnse vluchteling die in Europa verblijft:

‘Hier moeten we misschien geen geweld vrezen, maar geeft ook niemand een moer om ons. Er is alleen maar wachten. Wachten op nieuws, in de rij staan voor smerig water en weinig eten, wachten op een moment dat de politie niet kijkt, wachten op morgen. Europa is vergeten wat gastvrijheid is.’

Ook in de afbeeldingen bij de artikels vinden we voorbeelden waar Afrikanen als passief worden weergegeven (S.A., 2015, zomer, p. 20). Meestal zijn ‘Madonna met kind’ afbeeldingen van vrouwen en hun kinderen die bijvoorbeeld voor een verloederde hut zitten (cf. Fowle, 2002; Mitchel, 1989, geciteerd in: Dogra, 2014). Een illustratie hiervan is de foto bij een artikel van Toon Lambrechts over het conflict in Burundi (2016, lente, p. 9). Hier zien we een gesluierde vrouw zittend voor een van doeken gemaakte woonst. Ze wordt frontaal en vrij dicht in beeld gebracht, kijkt in de camera en heeft een droevige uitdrukking op haar gezicht. Deze representatietechniek gaat met andere woorden vaak gepaard met het opwekken van empathie. Dit vinden we ook terug in een foto van John Vandaele bij zijn artikel over Burundi (2015, zomer, p. 56). Hier zien we een jongetje die in een modderig veld staat, wat Dogra (2014) infantilisering noemt. Hij draagt een vuile broek en een gescheurde T-shirt.

Een belangrijke tweede vaststelling is dat bepaalde Afrikaanse landen in MO* Magazine als inferieur worden voorgesteld aan België. Hier kunnen we tegelijk dan ook spreken van domesticatie (infra). Als voorbeeld gebruiken we het artikel van John Vandaele (2015, zomer, p. 56) over de Belgische samenwerking met Burundi:

‘En toch, Burundi heeft dan misschien wel onze maat, het is een andere wereld. Het is een van de armste landen ter wereld, met een inkomen per hoofd van 100 euro per jaar – een vijfde van het gemiddelde in zwart Afrika.’

Door het gebruik van ‘onze’ in de eerste zin, wordt sterk de nadruk gelegd op hoe verschillend Burundi is van België. Verder wordt Burundi benoemd als één van de armste landen ter wereld, waaruit we kunnen afleiden dat Burundi inferieur is aan België door zijn armoede. Ook in een onder andere een artikel van Stefaan Anrys (2015, zomer, p. 19) vinden we een gelijkaardige opdeling terug tussen Ethiopië en België.

Naast een opdeling tussen landen, vinden wij-zij-voorstellingen van Belgische en Afrikaanse bevolkingsgroepen, zoals in het artikel van John Vandaele (2015, zomer, p. 57): ‘Het verschil is dat Tutsi’s en Hutu’s elkaar de voorbije decennia hebben uitgemoord, terwijl Walen en Vlamingen hun federale staat uitbouwden en al decennia op stevige democratische instellingen kunnen bogen.’ Hier worden de Burundese Hutu’s en Tutsi’s bijzonder negatief afgebeeld, door onder meer het gebruik van het werkwoord uitgemoorden. Vlamingen en Walen komen daarentegen als verstandig over aangezien zij erin geslaagd zijn om een federale staat uit te bouwen.

Naast specifieke bevolkingsgroepen wordt ook het regime in bepaalde Afrikaanse landen als dictatoriaal voorgesteld, tegenover een lijdende bevolking (R.H., 2015, herfst, p. 76; S.A., 2015, zomer, p. 21). We nemen hier weer een voorbeeld uit het ‘dagboek van de angst uit Burundi’ van Franck (2015, winter, p. 7):

‘We wachten op een ommekeer, een totale ommezwaai van de situatie. Hopen dat Nkurunziza zich als bij wonder plots realiseert wat hij mensen aandoet. Hopen dat hij opeens aankondigt: c’est fini! De ellende voorbij.’

6.1.1.5. Veronderstelling

Bij een vooronderstelling worden bepaalde dingen als vanzelfsprekend weergegeven en dus niet uitgelegd (Hansen & Machin, 2013). Het is uiteraard zo dat er in elke tekst vooronderstellingen te vinden zijn, dit is zelfs noodzakelijk. Toch stellen Hansen en Mayr (2013, p. 133) dat datgene wat meegegeven wordt als ‘the known’ ideologisch gekleurd kan zijn en daarom interessant is om na te gaan. In de artikels van MO* Magazine vonden we één belangrijke en ideologisch gekleurde soort veronderstelling terug.

De opvallendste bevinding is dat er door journalisten uitgegaan wordt van het feit dat Afrika onontwikkeld is en vooral op economisch vlak moet evolueren. Dit kan geïllustreerd worden met de volgende titel: ‘Geld genoeg, maar het is onvindbaar voor het Zuiden.’ (G.G., 2015, herfst, p. 16), waaruit blijkt dat Afrika vooral meer geld nodig heeft. Ook volgende zinnen kunnen hier als voorbeeld dienen: ‘Opvallend is dat Burundi vooruitgang boekte in onderwijs en zorg, maar economisch stagneert.’ (J.V., 2015, zomer, p. 56), waarmee verondersteld wordt dat vooruitgang in zorg en onderwijs moet leiden tot economische verbetering. ‘Ethiopië, een van ’s werelds armste landen, bouwt in Afrika de grootste waterdam ooit, helemaal met eigen

geld.’ (S.A., 2015, zomer, p. 16). Dit laatste citaat is interessant omdat Ethiopië positief geëvalueerd wordt door de economische investering die het land enkel met eigen geld maakte.

Hier willen we ook nog ingaan op de rol van China in Afrika. Zo vinden we volgende zin terug in een artikel van John Vandaele (2016, lente, p. 44): ‘Chinese financiën en bouwbedrijven liggen tevens aan de basis van de bouw of renovatie van cruciale (inter)nationale spoorlijnen die de handel in grote delen van Afrika een belangrijke impuls kunnen geven.’ Hier wordt onder meer aangenomen dat de handel in Afrika een boost moet krijgen en dat China hiervoor zorgt door de economische investeringen die het land maakt.

In het verlengde van bovenstaande bevindingen vonden we dat ook de algemene veronderstelling wordt gemaakt dat het Zuiden het Westen nodig heeft en dan vooral in de vorm van ontwikkelingssamenwerking (G.G., 2015, herfst, p. 18; J.V., 2015, zomer, p. 56; S.A., 2015, zomer, p. 16). Zo vinden we volgende uitspraak terug:

‘Alexander De Croo: Echt duurzame ontwikkeling maakt pas kans als er een echt economisch weefsel ontstaat, dat welvaart produceert waar mensen beter van worden. De inbreng van ontwikkelingssamenwerking kan erin bestaan dat er werk gemaakt wordt van serieuze sociale bescherming, zodat individuen die een risico nemen in een fragiele samenleving weten dat ze opgevangen worden als het mislukt.’ (G.G., 2015, herfst, p. 18;

Uit deze laatste quote van De Croo kunnen we daarbovenop afleiden dat sociale investeringen ook worden gemaakt met een uiteindelijk economisch doel, namelijk ondernemen. Deze relatie wordt echter wel kritisch benaderd in enkele andere artikels, waar niet alleen ontwikkelingshulp van het Westen naar het Zuiden wordt verondersteld maar ook zeggenschap bij zuiderse spelers:

‘Want welke hefboom hebben landen als Burundi, Barbados of Palau om Europese landen, laat staan de Europese Unie, te verplichten om hun afspraken na te komen? Om goed bestuur, sociaal beleid of financiële transparantie af te dwingen?’ (G.G., 2015, zomer, p. 3).

6.1.2. Representatie actie

Tot slot gaan we ook nog kort in op hoe actie gerepresenteerd wordt, aangezien het weergeven van actoren al dan niet als doeners ook ideologische effecten kan teweeg brengen (Hansen & Machin, 2012).

6.1.2.1. Materieel

Machin en Mayr (2012) stellen dat we bij de representatie van acties kunnen zien welke groepen passief worden gerepresenteerd en welke actief. Zo worden etnische minderheden vaak enkel actief voorgesteld wanneer ze iets slecht doen en vice versa (Machin & Mayr, 2012). Uit ons onderzoek bleek deze stelling echter niet te kloppen.

Zo vonden we een artikel van Najet Boulafdal (2015, winter, p. 46), over sociale cohesie in Brussel, waarin een Afrikaanse vrouw wordt gerepresenteerd: ‘Ook in haar vrije tijd zet Rokia Bamba zich in voor een betere samenleving, zo is ze betrokken als dj bij Massimadi, een filmfestival voor holebi’s in Afrika en de diaspora.’ De vrouw wordt op een actieve en positieve manier afgebeeld. Ook in volgende zin zien we dit: ‘Ethiopië, een van ’s werelds armste landen, bouwt in Afrika de grootste waterdam ooit, helemaal met eigen geld.’ (S.A., 2015, zomer, p. 16). Afrika wordt actief, bouwend aan de eigen toekomst, voorgesteld.

In andere artikels vinden we dan weer negatieve representaties die passief worden geconstrueerd. Zo kan ook hier het artikel van John Vandaele over Burundi als voorbeeld dienen (2015, zomer, p. 57): ‘Het verschil is dat Tutsi’s en Hutu’s elkaar de voorbije decennia hebben uitgemoord, terwijl Walen en Vlamingen hun federale staat uitbouwden en al decennia op stevige democratische instellingen kunnen bogen.’

De zinnen waar Afrika actief wordt gerepresenteerd in combinatie met kwaadaardige acties zijn eerder schaars, maar toch zijn er enkele te vinden: ‘Abubakar Shekau leidt Boko Haram, de islamistische terreurbeweging die sinds 2009 in het noordoosten van Nigeria een genadeloze strijd voert voor een islamitisch staatsbestel.’ (D.V.P., 2015, herfst, p. 32; R.H., 2015, herfst, p. 76). We kunnen hier dan ook niet één algemene conclusie uit trekken.

Eerder werd al vermeld dat Afrikanen in foto’s soms passief worden afgebeeld (supra). Er zijn echter ook heel wat actieve voorbeelden te vinden. Afrikaanse mannen worden bijvoorbeeld al werkend afgebeeld in de mijnen, bouwwerven, op boten of het veld (G.G., 2015, herfst, p. 16; L.D., 2015, herfst, p. 12). De Afrikaanse vrouwen worden meestal als werkend op het platteland, of met andere woorden in een rurale setting (cf. Mitchell, 1989, geciteerd in: Dogra, 2014) afgebeeld (A.D.W., 2015, winter, p. 71; S.A., 2015, zomer, p. 39).

6.2. Discursieve praktijk

Zoals eerder werd gezegd volstaat een tekstuele analyse niet, aangezien teksten en dus discoursen onlosmakelijk verbonden zijn met de maatschappelijke en sociale structuren waarin ze geproduceerd, geconsumeerd en gedistribueerd worden. Het is dan ook noodzakelijk om deze context mee in rekening te nemen (Fairclough, 2013). Hier zullen de diepte-interviews die gebeurden met journalisten bij MO* Magazine mee geanalyseerd worden (supra).

6.2.1. Nieuwswaarden

Uit de literatuurstudie bleek dat onder meer nieuwsselectiefactoren de internationale nieuwsstroom sturen en zo op een systematische manier bepalen wanneer nieuws over Afrika de berichtgeving haalt (cf. Galtung & Ruge, 1965). Atton (2001) stelde dat alternatieve media hier een tegengewicht kunnen zijn, door het selecteren van ander nieuws en dat te brengen vanuit een ander perspectief (supra). In het verlengde van deze bevinding willen we graag volgend citaat uit het interview met Afrika-journalist bij MO* Magazine Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) meegeven:

‘(...) en te focussen op dingen die nieuwswaardig zijn, zodat mensen ze willen lezen en tegelijkertijd dynamieken blootleggen en ook om de stereotypen die er rond Afrika heersen, dat is zelfs zo bij veel journalisten, om daar iets genuanceerder op in te gaan. Dat is voor mij persoonlijk zeer belangrijk, globale beeldvorming bijschaven.’

Voor de bespreking van de verdere resultaten, moeten we wel meegeven dat de aanwezigheid van bepaalde nieuwswaarden grotendeels voorspeld kon worden aan de hand van de focus van elke editie. Zo ligt de nadruk bij het magazine van zomer 2015 op ‘samenwerking’, die van herfst 2015 op ‘religie en geweld’, die van winter 2015 op ‘nergens thuis’ en die van lente 2016 op ‘de wereld wordt Chinees’. We vonden de meeste artikels terug over Afrika bij de eerste twee edities, al kreeg Afrika wel een plaats op de voorpagina van de laatste editie

6.2.1.1. *Deviantie*

Uit de literatuurstudie bleek dat er over Afrika vaak negatief bericht wordt, met een focus op conflict, armoede, rampen en corruptie (supra). Verder kunnen we uit de literatuurstudie vermoeden dat er kans is dat dit bij de berichtgeving van alternatieve media minder het geval zal zijn (supra). Uit de bevindingen bleek echter dat er in de artikels toch vaak negatieve

ontwikkelingen in het werelddeel aan bod kwamen. Hierbij moeten we ons echter hoeden voor al te eenzijdige conclusies (infra). In overeenstemming met de literatuur over alternatieve media konden we namelijk vaststellen dat er in belangrijke mate contextrijk bericht werd en meestal over ontwikkelingen op lange termijn (supra). Dit hangt ook voor een deel af van het genre en de lengte van het artikel (infra).

Ten eerste worden regimes in Afrika vaak als dictatoriaal, corrupt en dus slecht bestuurd voorgesteld. We kunnen dit echter niet veralgemenen naar de berichtgeving over gans het Afrikaanse werelddeel of naar bepaalde delen van Afrika, maar het geldt toch voor een aanzienlijk aantal landen: Ethiopië, Burundi, Tanzania, Eritrea, Nigeria, Angola, DR Congo en Marokko (J.V., 2015, zomer, p. 31; J.V., 2015, zomer, p. 56; K.B., herfst, 2015, p. 11; S.A., 2015, zomer, P. 17; S.A., 2015, herfst, p. 9; S.A., 2016, lente, p. 53). Een voorbeeld hiervan vinden we in een artikel van Stefaan Anrys (2015, zomer, P. 17) over Ethiopië: ‘Met de verkiezingen in aantocht – in 2010 won de EPRDF met een stalinistische score van 99,6% – is de dam dus een erg gevoelig onderwerp, in een land waar weinig of geen tegenspraak gedoogd wordt.’

Andere thema's die men terug vindt, zijn geweld, oorlog, conflicten en schending van de mensenrechten. Zo wordt er bericht over de terreur van Boko Haram in Nigeria, Groupe Islamique Armé in Algerije en de gewapende tak van de Moslimbroeders onder meer in Egypte (D.V.P., 2015, herfst, p. 32; N.B., 2015, herfst, p. 36). Een ander thema dat aan bod komt is het geweld tegen holebi's in Nigeria en Zuid-Afrika (R.H., 2015, herfst, p. 76). Vervolgens worden ook de meedogenloze regimes in Eritrea, ‘[...] ook weleens het Afrikaanse Noord-Korea genoemd [...]’ en in Burundi, onder president Nkurunziza die tegen de grondwet in startte aan zijn derde ambtstermijn, vermeld. Beide worden gekaderd in de context van de vluchtelingenstroom (J.V., 2015, zomer, p. 56; T.L., 2015, herfst, p. 9). Andere landen die nog aan bod komen zijn Ethiopië, vanwege de ‘wateroorlog’ met Egypte, Tanzania door mijnconflicten, Libië met de burgeroorlog en Soedan door het geweld van de Janjaweed-rebellen, wat weergegeven wordt als de eerste klimaatoorlog (A.D.W., 2015, winter, p. 72; K.B., herfst, 2015, p. 11; herfst, p. 35;; S.A., 2015, zomer, p. 17). Tot slot willen we er nog bij vermelden dat er specifieke stammenconflicten vermeld worden, namelijk die tussen Hutu's en Tutsi's in Burundi en de strijd van de Gumuz en Berta met de Ethiopische overheid (J.V., 2015, zomer, p. 56; S.A., 2015, zomer, p. 17).

Ten derde vonden we ook heel wat artikels waar Afrikaanse landen aan de huidige vluchtelingen crisis gelinkt worden (T.D., 2015, zomer, p. 14). In een interview met de directeur

van de Internationale Organisatie voor Migratie William Lacy Swing (T.D., 2015, winter, p. 30) worden de aanhoudende conflicten en de ongelijkheid op het Afrikaanse continent als één van de oorzaken voor de migratiecrisis aangewezen. Verder schrijft Alma De Walsche (2015, winter, p. 72) in haar artikel over het veranderende klimaat, dat het grootste aantal klimaatvluchtelingen in de toekomst zal komen uit Sierra Leone, Zimbabwe, Madagaskar, DR Congo, Malawi en Mozambique, aangezien zij naast een slechte ligging ook een grote bevolkingsgroei hebben. Verder worden er ook een aantal portretten gemaakt van Afrikaanse vluchtelingen. Zo worden in een artikel van Tess Vonck (2015, winter, p. 40) en van Stefaan Anrys (2015, winter, p. 65) de slechte omstandigheden weergegeven van een Darfurische, een Soedanese en een Algerijnse vluchteling.

Een vierde thema dat zowel in de literatuur als in de artikels aan bod kwam is armoede. Zo werd al eerder meegegeven dat zowel Ethiopië als Burundi omschreven worden als één van de armste landen ter wereld (J.V., 2015, zomer, p. 56; S.A., 2015, zomer, p. 17). Verder wordt er in een artikel over Tanzania beschreven hoe de overheid worstelt om één van zijn grootste rijkdommen, edelstenen, rendabel te maken voor het land (L.D., 2015, herfst, p. 13). Tanzania komt ook nog aan bod als een land waar 77% van de burgers in de informele economie werken en dus geen sociale zekerheid genieten (K.V., 2015, herfst, p. 22). Er wordt echter ook gefocust op hoe verschillende Afrikaanse landen economisch evolueren door de investeringen van China. Zo worden in Angola, Zambia, Tanzania, Kenia, Oeganda, Rwanda en Ethiopië spoorwegen aangelegd om de handel te bevorderen. Tegelijk wordt ook gefocust op de uitbuiting door China (J.V., 2016, lente, p. 42; S.A., 2016, lente, p. 52). Hierbij kunnen we verwijzen naar een uitspraak van journalist Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei):

‘En natuurlijk is het waar dat de armoedecijfers heel anders zijn dan bij ons en er is onderontwikkeling. Ik denk dat ik eerder tegen een bepaalde beeldvorming probeer te vechten. Als mensen zeggen, “Africa is rising” en nu is het allemaal goed, ga ik ook die beeldvorming proberen bij te stellen.’

Ook zijn er vrij veel artikels die focussen op ontwikkelingssamenwerking in het algemeen, en waar bijvoorbeeld Rwanda, DR Congo, Burundi en Sierra Leone als ontwikkelingslanden of arme landen in voorkomen (G.G., 2015, herfst, p. 16; J.V., 2015, zomer, p. 60; K.C., 2015, winter, p. 18).

Tot slot kan nog meegegeven worden dat Afrika amper gerepresenteerd wordt aan de hand van ziektes, wat we wel konden voorspellen uit de literatuurstudie. Slechts één keer werd West-Afrika gelinkt aan het ebolavirus (J.V., 2015, zomer, p. 36).

6.2.1.2. *Culturele affiniteit*

Uit de literatuurstudie werd duidelijk dat cultureel op elkaar gelijkende landen sneller in mekaars media aan bod zullen komen. Dit impliceert meestal dichtbij gelegen landen alsook landen met een gemeenschappelijke taal (cf. Nothias, 2013). Alternatieve kanalen daarentegen zouden vaak focussen op de zogenaamde ‘subalterns’ of ondergeschikten, wat in dit geval dan de veraf gelegen landen zijn (cf. Gramsci, 1971, geciteerd in: Kenix, 2011). Deze laatste voorspelling konden we bevestigen, aangezien MO* Magazine vooral aandacht spendeert aan nieuws over het Globale Zuiden en specifiek aan Azië en Afrika. Ook bleek uit de literatuurstudie dat journalisten bij het berichten over Afrika vaak focussen op de culturele overeenkomsten met het publiek (cf. Galtung & Ruge). Alasuutari, Creutz & Qadir (2013) spreken hierbij ook over domesticatie, wat in dit geval het focussen op België in artikels over Afrika betekent (supra). Van Aelst en Votquenne (2003) stelden hier ook bij dat ex-kolonies vaker aan bod komen. Uit ons onderzoek merken we dat de berichtgeving over Afrika slechts voor een deel gedomesticeerd wordt. Zo wordt er geen extra aandacht gespendeerd aan de ex-kolonies van België, Rwanda, Burundi en DR Congo, zoals Franks (2010) voorspelde (supra). Wel vinden we dat vooral in de artikels waar de centrale focus niet op Afrika ligt zowel België als Europa vaak aan bod komen. Ook worden er heel wat Belgen en Europeanen aan het woord gelaten. We kunnen hier alvast verwijzen naar een uitspraak van Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei).

‘Mensen gaan zich niet interesseren voor de Mal puesto als er een bommelding in Wetteren is. Dat is gewoon een uitgemaakte zaak. [...] Tuurlijk wil je dat je gelezen wordt. Daar moet je naar streven, maar het mag niet enkel dat zijn.’

Uit het onderzoek blijkt verder dat de artikels waarin zowel op Europa als op België wordt gefocust in de meeste gevallen over ontwikkelingssamenwerking tussen het Westen, en dus specifiek België, en Afrikaanse landen gaan (G.G., 2015, herfst, p. 16; J.V., 2015, zomer, p. 31; J.V., 2015, zomer, p. 60). Een voorbeeld is het artikel van John Vandaele (2015, zomer, p. 56) die de mogelijke samenwerking tussen België en Burundi bespreekt. Hier komen ook de gevolgen voor België en Europa aan bod. Zo wordt door een Belgische expert, de ambassadeur

van de Europese Unie in Burundi Patrick Spirlet, uitgelegd hoe de migratie naar Europa aangezwengeld wordt als de situatie in Burundi niet verbetert (J.V., 2015, zomer, p. 57).

Het spreekt dan ook voor zich dat het tweede thema waarbij Europa en België aan Afrika worden gelinkt de vluchtelingen crisis is (T.V., 2015, winter, p. 40; T.V., 2015, winter, p. 41; S.A., 2015, winter, p. 64). Hier wordt onder meer de mening gevraagd van Belgische politici, diplomaten, ambassadeurs of Belgen die bij internationale organisaties of instellingen werken (J.V., 2015, zomer, p. 31; J.V., 2015, zomer, p. 56; J.V., 2015, zomer, p. 60; T.D., 2015, zomer, p. 12). Zo wordt in een stuk van Tine Danckaers (2015, zomer, p. 12) gezocht naar een doelmatig Europees asielbeleid en wordt er vooral raad gevraagd aan de fractieleider van de Europese liberalen Guy Verhofstadt, de Belgische staatssecretaris voor Asiel en Migratie Theo Francken en de Europese Commissaris voor Ontwikkeling en Internationale Hulp Louis Michel. Ook minister van Ontwikkelingssamenwerking Alexander De Croo is een vaak geïnterviewde politicus (G.G., 2015, zomer, p. 16; J.V., 2015, zomer, p. 56).

Als derde thema vinden we religie terug (G.G., 2015, herfst, p. 28; J.V., 2015, herfst, p. 41). Zo wijdt Najet Boulafdal (2015, herfst, p. 34) een stuk aan de Moslimbroeders in Egypte. Hier wordt een mening gegeven door de Belgische islamologen Michael Privot en Brigitte Maréchal. Najet Boulafdal (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) vertelt hierbij in een interview:

‘Het heeft ergens ook een link met België. Er zijn hier heel veel moslims, islam is al veertig jaar een erkende godsdienst. Een heel zichtbare aanwezigheid in België, vooral in de grootsteden maar ze zijn toch een heel herkenbare minderheid in België.’

Er wordt met andere woorden ook hier aangehaald wat de gevolgen voor België en Europa zijn. Zo wordt er geschreven over hoe de ideologie van de Moslimbroeders zich in Europa verspreidt. Verder wordt er ook beschreven hoe de Moslimbroeders, soms ten onrechte, door de Belgische staatsveiligheid in de gaten worden gehouden (N.B., 2015, herfst, p. 34).

Tot slot vinden we ook nog een aantal artikels terug waarin specifiek ingezoomd wordt op Afrikanen die in België leven (N.B., 2015, zomer, p. 46; S.A., winter, p. 64). Een voorbeeld is Pascale Tayou, een succesvolle Kameroense kunstenaar die in Gent woont (J.V., 2015, herfst, p. 78).

6.2.1.3. *Elitenaties*

Galtung en Ruge (1965) stelden dat economisch en politieke grootmachten sneller aandacht krijgen dan bijvoorbeeld Afrikaanse landen, aangezien elitenaties invloedrijk zijn en dus belangrijker worden geacht. Uit de literatuurstudie kwam voort dat vooral de Verenigde Staten, Rusland, China, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk erg veel belangstelling krijgen in het westerse nieuws (cf. Van Aelst & Votquenne; Wu, 2000). Aangezien MO* Magazine als alternatief medium vooral nieuws over landen in het Zuiden publiceert, is het merendeel dus geen nieuws over deze grootmachten (supra). Wel vonden we dat vooral de Verenigde Staten, China en het Verenigd Koninkrijk, na België, het vaakst voorkomen in artikels over Afrika.

Uit het onderzoek kunnen we afleiden dat de Verenigde Staten in enkel aan bod komen vanwege hun economische of politieke invloed (G.G., 2015, p. 16; J.K., 2015, zomer, p. 24; J.V., 2015, zomer, p. 31; T.D., 2016, lente, p. 62). Zo wordt het land enkele keren geassocieerd met belastingontduiking, waardoor bijvoorbeeld Nigeria 150 miljard dollar misliep (S.A., 2015, herfst, p. 9). Een sprekend voorbeeld van de politieke macht van de Verenigde Staten vinden we in een stuk van Roland Rugero (2015, herfst, p. 10):

‘In een toespraak voor het Ghanese parlement in 2009 trok president Obama de krijtlijnen van de Amerikaanse Afrika-politiek. Hij sprak toen de legendarische woorden: “Afrika heeft geen sterke mannen nodig, maar sterke instellingen.”’

Bij het Verenigd Koninkrijk vinden we slechts één echt relevant thema terug. Dit is het koloniaal bewind dat het VK voerde in Afrika (N.B., 2015, herfst, p. 34). In een stuk van Stefaan Anrys (2015, zomer, p. 16) over de dam in Afrika wordt omschreven hoe een Brits koloniaal verdrag in het gekoloniseerde Egypte alle macht van Ethiopië ontnam.

China kunnen we zien als de belangrijkste grootmacht in relatie met Afrika, aangezien het land de focus is van de editie van de lente 2016 (supra). Ook staat Afrika hier op de voorpagina, onder de titel: ‘Een miljoen Chinese levensverhalen in Afrika’. De hoofdredacteur van MO* Magazine Gie Goris (persoonlijke mededeling, 2015, 18 mei) zegt hierbij:

‘Die oude Noord-Zuid verhouding is aan grote verandering onderhevig. De wereld bevindt zich in een veld van nieuwe verhoudingen en wij proberen dat veld te tonen.’

Zoals eerder al werd besproken wordt China vooral gelinkt aan Afrika door de invloedrijke investeringen die het land in het werelddeel doet en door het grote aantal Chinezen die hierdoor

migreren naar Afrika (S.A., 2016, lente, p. 52). Al wordt deze relatie in enkele artikels ook kritisch bekeken. In een artikel van John Vandaele (2016, lente, p. 42) wordt bijvoorbeeld het Angolamodel in DR Congo besproken, of hoe DR Congo met Congolees koper de ondernemingen van China moet afbetalen. ‘De vraag is of en hoe dit model de komende jaren zal functioneren nu de grondstoffenprijzen zo zijn gedaald.’ (J.V., 2016, lente, p. 44).

6.2.2. Bronnen

Ook de bronnen die gebruikt worden voor het maken van de artikels dragen bij tot de beeldvorming van Afrika. Uit de literatuurstudie wordt eerst en vooral duidelijk dat persagentschappen een vaak geraadpleegde bron voor informatie zijn bij heel wat mediakanalen (cf. McChesney, 2000, geciteerd in: Harcup, 2003). Als we verder kijken naar welke andere bronnen aan bod komen in de artikels, stelt Harcup (2003) dat er bij de mainstream kanalen vaak enkel beroep gedaan wordt op elitebronnen zoals actoren uit de staat, de politieke of de private sector (supra). De alternatieve media zouden volgens Atton en Hamilton (2008) eerder belang hechten aan persoonlijke ervaringen van ‘gewone’ mensen (supra). Uit het onderzoek blijkt dat zowel hooggeplaatste actoren als burgers gebruikt worden als bron. Persagentschappen komen daarentegen in de artikels nergens aan bod, maar zijn wat de foto’s betreft één van de belangrijkste bronnen. Wat vooral opvalt is de grote diversiteit aan bronnen in elk artikel.

Zoals eerder werd vermeld, is een eerste belangrijke vaststelling uit het onderzoek dat er in geen enkel artikel persagentschappen als bron worden gebruikt. Dit werd min of meer bevestigd in de interviews, al zei Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) dat hij buitenlandse persagentschappen wel af en toe raadpleegt ter inspiratie. Verder wordt er enkele keren verwezen naar andere westerse media. Onder meer het Britse blad ‘Africa Confidential’, die de verdachten van belastingontduiking in Burundi weergeeft, wordt als informatiebron gebruikt (S.A., 2015, herfst, p. 9). Najet Boulafdal (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) bevestigt dat ook andere media belangrijk zijn en stelt hierbij: ‘Ik lees de Marokkaanse en Algerijnse kranten en ik volg bloggers.’

De foto’s bij de artikels zijn echter wel heel vaak afkomstig van persagentschappen (supra). De meest gebruikte zijn hierbij Reuters, Reporters en Magnum Photos (N.B., 2015, herfst, p. 34; S.A., 2015, herfst, p. 9; T.D., 2015, zomer, p. 12). Gie Goris stelt hierbij (persoonlijke mededeling, 2015, 16 mei):

'Nee, ik haal mijn beelden bij de beeldenbanken, Reuters of fotografen die er aanbieden. [...] wij kiezen dikwijls andere beelden dan veel media. [...] veel fotografen maken die beelden maar die komen vaak niet in de beeldbanken terecht omdat die niet voldoen aan de verwachtingen van de koper en de verkoper, maar een aantal wel. [...] als je daarin investeert om dat beeld te zoeken dan vind je plots het beeld dat anders spreekt. Dat is echt, niet geposeerd, niet miserabel. Dit laat de mensen in hun waardigheid. Het moet natuurlijk ook wel esthetisch zijn, mooie en sterke beelden.'

De foto's die niet afkomstig zijn van persagentschappen worden meestal door de journalisten zelf gemaakt of door een fotograaf die hen vergezeld (J.V., 2015, zomer, p. 56; S.A., 2015, zomer, p. 16).

De journalisten bij MO* Magazine maken vervolgens veel gebruik van de zogenaamde elitebronnen (supra). Hiermee bedoelen we ten eerste politici. Naast Belgische en Europese politici worden ook enkele keren de toespraken van politici uit de Verenigde Staten geciteerd, zoals George W. Bush of Barack Obama (cf. G.G.; 2015, winter, p. 3; J.V., 2015, zomer, p. 31; R.R., 2015, herfst, p. 10). Afrikaanse politici komen slechts enkele keren aan bod (S.A., 2015, zomer, p. 16). Een voorbeeld hiervan is een artikel van Stefaan Anrys (2015, zomer, p. 39) waarin de visie van de eerste president van Tanzania Nyerere op het Afrikaans socialisme geciteerd wordt uit zijn boek 'Socialism and Rural Development'. Hier moet er nog op gewezen worden dat de meeste politici geen feitelijke informatie verschaffen, maar eerder hun mening en dus politieke standpunten geven. Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) benadert het gebruik van politici als bron kritisch:

'Beeldvorming is een functie van politiek of van belangen. Soms zelf goed bedoelde belangen. Maar je mag nooit met één actor meegaan.'

Zoals eerder werd vermeld zijn er ook ambassadeurs en diplomaten die nu en dan geraadpleegd worden. Zij zijn meestal westers of Belgisch (cf. J.V., 2015, zomer, p. 56; J.V., 2015, zomer, p. 16; S.A., 2015, zomer, p. 16). Vaak verblijven zij in het Afrikaanse land waarover bericht wordt en spreken ze dus vanuit hun persoonlijke ervaringen, al geven ze daarnaast ook in de meeste gevallen feitelijke informatie mee. Afrikaanse ambassadeurs en diplomaten komen niet in de artikels aan bod.

Uit bovenstaande informatie werd ook al duidelijk dat een derde elitebron, namelijk organisaties en instellingen, vaak aan bod komen (supra). Deze opereren meestal op internationaal vlak (A.D.W., 2015, winter, p. 70; K.V., 2015, herfst, p. 22; L.D., 2015, herfst, p. 13; T.D., 2015, winter, p. 30). De geïnterviewden zijn ook hier in de meeste gevallen Belgen die bij de organisatie of instelling werken (cf. J.V., 2015, zomer, p. 31; J.V., 2015, zomer, p. 56; J.V., 2015, zomer, p. 60; T.D., 2015, zomer, p. 12). Ook komen er Afrikaanse organisaties en instellingen aan bod (A.D.W., 2015, herfst, p. 70). We kunnen hier aan toevoegen dat er zowel feiten als meningen en persoonlijke ervaringen worden gedeeld. Wat er echter ook opvalt is dat niet enkel naar leden verwezen wordt, maar ook dikwijls naar akkoorden, rapporten en andere documenten die als bron worden gebruikt in de artikels (A.D.W., 2015, winter, p. 70; G.G., 2015, herfst, p. 28; K.C., 2015, winter, p. 19). Zo wordt in een stuk van Gie Goris (2015, herfst, p. 16) over het tekort aan geld voor het Zuiden, verwezen naar het World Economic Situation-rapport van de VN waarin staat dat ontwikkelingslanden inkomsten mislopen door een ‘niet-belaste kapitaalberg die zich in belastingparadijzen bevindt tussen 21 en 32 biljoen dollar’. Ook Afrikaanse akkoorden dienen als bronmateriaal (J.V., 2015, p. 56). Zo wordt in het artikel van John Vandaele (2015, zomer, p. 56) over Burundi het akkoord van Arusha uit 2003, waarin de machtsdeling tussen Tutsi’s en Hutu’s na jarenlange spanningen wordt vastgelegd, als bron gebruikt. Akkoorden, documenten en rapporten leveren logischerwijs feiten en specifiekere cijfers op. Vooral Gie Goris (persoonlijke mededeling, 2015, 16 mei) erkent het belang van deze bronnen:

‘Ik vertrek altijd met een dikke map research: rapporten van de Wereldbank of de Verenigde Naties. [...] Ik gebruik het vooral als ik vertrek naar een land waar ik nog niet geweest ben, bijvoorbeeld Fiji vorig jaar. Voor ik vertrek zou ik al een goed geïnformeerd artikel kunnen schrijven over het land en over de thematieken waarover ik schrijf.’

Andere elitebronnen zijn academici, journalisten, schrijvers of denkers. Wat betreft de academici, wordt er bijna uitsluitend aan westerse wetenschappers, en specifiek uit België, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Nederland, om informatie gevraagd (J.V., 2015, zomer, p. 31; T.D., 2015, zomer, p. 12). Slechts in één artikel komen er Afrikaanse academici aan bod, waaronder Kiya Gezahegne, een antropoloog verbonden aan Addis Abeba University in Ethiopië die uitleg geeft over de nieuwe dam (S.A., 2015, zomer, p. 16). Ook bij de journalisten en schrijvers zijn de bovenstaande westerse nationaliteiten de meest voorkomende (G.G., 2015, herfst, p. 28; J.V., 2015, herfst, p. 40; S.A., 2016, lente, p. 52; T.V., 2015, winter, p. 41). Hier vinden we echter wel meer Afrikanen terug (K.C., 2015, winter, p. 19; N.B., 2015, herfst, p. 28). Zo komt in een stuk van de Afrikaanse journalist Roland Rugero

(2015, herfst, p. 10) over het derde mandaat van de Burundese president Nkurunziza de Keniaanse schrijver en denker Ngugi wa Thiong'o aan bod met zijn boek 'Decolonising the Mind'. Wat de journalisten betreft, wordt bijvoorbeeld in een artikel van Kristof Clerix (2015, winter, p. 19) de Keniaanse journalist Moses Michira vermeld. Academici en journalisten worden meer dan politici gevraagd om feitelijke informatie, al wordt er ook door hun vaak een mening gegeven. Schrijvers en denkers geven logischerwijs meer hun standpunten en denkwijzen mee. Uit de interviews bleek verder ook dat academische literatuur vooral door Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) en Gie Goris (persoonlijke mededeling, 2015, 16 mei) hoog wordt aangeschreven als bron bij het journalistieke onderzoek.

De laatste heel belangrijke elitebronnen zijn humanitaire organisaties en ngo's (supra). De woordvoerders van die organisaties of ngo's die aan bod komen zijn grotendeels internationaal of westers. Voorbeelden zijn Human Rights Watch van de Verenigde Staten, de Belgische 11.11.11, de Britse Christian Aid en de internationale Transparency International, Global Witness en International Rivers (J.V., 2015, zomer, p. 62; K.C., 2015, winter, p. 19; S.A., 2015, zomer, p. 16; S.A., 2015, herfst, p. 9). Ook Afrikaanse ngo's, zoals de Burundese Adisco en de Tanzaniaanse Arusha NGO Network (Angonet) worden gebruikt (J.V., 2015, zomer, p. 56; L.D., 2015, herfst, p. 13). Bij de ngo Adisco komt de Burundees Déo Niyonkuru vertellen over waarom de armoede in Burundi nog toeneemt. Alsook vertelt hij, als Hutu, zijn persoonlijke ervaringen met Tutsi's. Woordvoerders van ngo's verschaffen dus zowel feitelijke informatie als hun eigen standpunten of persoonlijke ervaringen. Najet Boulafal (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) bevestigt bovenstaande bevindingen: 'Ngo's zijn in mijn geval een belangrijke expertisebron. Die hebben grote netwerken.' Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) stelt dan weer:

'Historisch gezien sta ik dichterbij ngo's, maar daarom hecht ik nog niet meer belang aan hun als bron. Een ambtenaar die heel dicht op een dossier zit is vaak even interessant, of de bevolking die het meemaakt enz. Hoe divers je bronnen, hoe genuanceerder je kan werken.'

En verder:

'Wij blijven een onafhankelijk redactie en de mensen die ons financieel steunen hebben dat ook altijd onderschreven. Dat wil zeggen dat je kritisch moet kijken naar waarover dat je schrijft en over wie. Dat is ook onze geloofwaardigheid voor het publiek, dat het geen brochure is voor ngo's want dan mag je je boeken dichtdoen. Dan heb je geen legitimiteit.'

Het publiek heeft meer baat bij objectief informatie krijgen over de wereld, diepgaande informatie.’ (Stefaan Anrys, persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei).

Ook bij de foto’s zijn er enkele afkomstig van ngo’s of humanitaire organisaties, al is dit eerder zelden (T.L., 2016, lente, p. 9).

Eerder kwam al aan bod dat naast elitebronnen ook Afrikaanse burgers of ‘gewone mensen’ informatieleveranciers zijn (supra). Het is logisch dat het hier vooral gaat om het geven van persoonlijke ervaringen. Zowel Najet Boulafdal (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) en Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) als Gie Goris erkennen het grote belang van deze bron. Zo stelt Gie Goris (persoonlijke mededeling, 2015, 16 mei):

‘Een keer dat je daar geweest bent en met mensen spreekt, dan kun je dat gedurende een hele tijd van thuis uit makkelijk opvolgen. Dat maakt ook onze expertise, dat wij niet enkel veel lezen en veel weten, maar ook inzicht halen bij mensen die anders nooit zichtbaar worden.’

6.2.2.1. Genres

Zoals eerder al werd aangegeven, maakt MO* Magazine gebruik van verschillende genres (supra). Om rekening te houden met wat Fairclough (2013) interdiscursiviteit noemt, is het hier dan ook zinvol om die van naderbij te bekijken en te vergelijken.

In bovenstaande delen merkten we al op dat elk magazine onderverdeeld is in drie grote delen, namelijk ‘trends’, ‘focus’ en ‘verhalen’ (supra). Uit een eerste blik op de artikels kunnen we alvast opmaken dat de verschillende genres in elk deel kunnen voorkomen. Verder is het belangrijk om te kijken naar de lengte van de artikels in de verschillende genres, aangezien dit een indicatie is voor de contextrijkheid. Hierbij kan vermeld worden dat vooral ‘wereldwatches’, ‘overzicht’ en ‘in beeld’ weinig plaats innemen. ‘Reportage’, ‘onderzoek’, ‘analyse’, ‘normen en waarden’ en ‘portret’ krijgen dan weer het meeste ruimte en zijn ook het talrijkst aanwezig. Wat betreft de artikels over Afrika zijn vooral de genres ‘wereldwatches’, ‘overzicht’, ‘reportage’, ‘analyse’ en ‘actueel’ populair, zowel bij de stukken met een volledige focus op Afrika als de andere (J.V., 2015, zomer, p. 56; J.V., 2015, zomer, p. 60; N.B., 2015, zomer, p. 8; S.A., 2015, zomer, p. 39; T.D., 2016, lente, p. 62). Ook hier zijn de genres waarin langere stukken kunnen gepubliceerd worden, en dan voornamelijk analyses en reportages, het meest aanwezig. Dit geeft aan dat er contextrijk bericht wordt over het Afrikaanse werelddeel.

Zo stelt Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) over zijn analyse van de bouw in Ethiopië van de Grote Ethiopische Renaissance Dam (2015, zomer, p. 17):

'Ik ben een journalist, het is mijn taak om achtergrond te geven bij bepaalde zaken. [...] Het voorbeeld van de dam: je hebt daar twee bevolkingsgroepen, Gumuz en Berta, die verdreven worden. [...] Ik heb geschreven dat het een minderheid is in dit geval, het zijn er enkele duizenden die moeten verhuizen of zelfs nog niet. Ik vind dat heel erg, dat is heel pijnlijk als je bij die mensen staat. Maar als je dat vergelijkt met andere projecten is het pinuts.'

Hieruit kunnen we tegelijk de bevinding uit de literatuurstudie dat alternatieve media minder focussen op nieuws 'heet van de naald' en meer op lange termijn ontwikkelingen bij het berichten over Afrika bevestigen, aangezien enkel het genre 'actueel' duidelijk op de actualiteit is gericht (cf. Harcup, 2003). Onder meer Najet Boulafdal (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) bevestigde dit en stelde dat ook bij de berichtgeving over de actualiteit duiding belangrijker is. Verder stelt ze ook nog:

'Wij hebben dan ook een andere missie dan een krant. Bijvoorbeeld, neem nu de zaak Ronald Janssen. Dit is niets wat MO* zou oppikken. Dit zijn dingen die gebeuren en moeten opgelost worden en de slachtoffers moeten beschermd worden. Maar ik ben geïnteresseerd in de bigger picture. Als er ergens een netwerk is bijvoorbeeld, als het een maatschappelijke waarde heeft. Enkel zo kan je bewustzijn creëren bij het publiek.' (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei)

We kunnen ook nog opmerken dat de genres niet duidelijk aan de journalisten te linken zijn.

6.2.3. Sociale praktijk

Ook de tekstuele analyse en het in kaart brengen van de discursieve praktijk zijn niet voldoende bij het analyseren van de artikels, aangezien mediateksten discoursen bevatten die worden beïnvloed door bepaalde ideologieën in de samenleving (Fairclough, 2013). Blommaert en Bulcaen (2000) stellen dat dit betekent dat discoursen in teksten bepaalde waarden en normen opnieuw kunnen verspreiden of net alternatieve ideologieën tot stand kunnen brengen, wat kan leiden tot sociale verandering (supra). Fairclough (2013) noemt dit het bevestigen of net uitdagen van een hegemonie of machtsregime.

Eerst en vooral kan gesteld worden dat MO* Magazine een contra-hegemonische kracht is door het aandeel van de berichtgeving dat gespendeerd wordt aan het Zuiden en door de hoeveelheid Afrikaanse landen waarover bericht wordt, aangezien dit veel meer bedraagt dan de content over het Westen.

Relevanter is echter de inhoud van de berichtgeving. We kunnen niet ontkennen dat wat de thema's betreft er ook door MO* Magazine vaak wordt gefocust op armoede, corruptie, geweld, (stammen)conflicten en dictatoriale regimes bij het representeren van Afrikaanse landen en mensen. Zo is armoede bijvoorbeeld te herkennen aan de hand van uiterlijke beschrijvingen van Afrikanen. In de foto's vinden we ook vaak stereotypen terug, als mannen en vrouwen in traditionele kledij of kinderen met vuile en gescheurde kleren. Soms zit er ook impliciet racisme vervat in de artikels, aangezien Afrikanen worden beschreven aan de hand van hun huidskleur. Hier worden ze dan ook gerepresenteerd als de 'andere'. Verder valt ellende ook op te merken uit de collectivisering als ontheemden of vluchtelingen. Het magazine draagt dus in zekere zin bij tot de verspreiding van een afro-pessimistisch discours. Ook komen bepaalde Afrikaanse landen hulpbehoevend en passief over, wat ook terug te vinden is in de afbeeldingen, en worden ze geplaatst tegenover het rijke Westen. Dit gebeurt meestal in artikels over ontwikkelingssamenwerking. Het Oriëntalistische of Afrikanistische discours is hier dan ook in te herkennen, al moeten we dit ook nuanceren. Zoals eerder werd vermeld wordt door de journalisten ook kritisch bericht over de relatie tussen het Westen en Afrika. Zo worden Europese landen bijvoorbeeld als ongastvrij en egoïstisch gezien, vooral in het kader van ontwikkelingssamenwerking en vluchtelingenopvang.

Ook het afro-optimistisch discours is in belangrijke mate aanwezig in de artikels. Zo zijn er in de berichtgeving vaak narratieven van economische vooruitgang te vinden. Een voorbeeld is de positieve evaluatie van Ethiopië omdat het iets 'helemaal met eigen geld' doet (supra). Vooral in de artikels over de rol van China in Afrika is dit aanwezig. Afrika wordt hier weergegeven als economisch ontwikkelend door de investeringen van China. Ook wordt er dus bericht vanuit een wij-zij perspectief. Hier moeten we echter weer de opmerking maken dat er ook kritisch gekeken wordt naar de rol van China. Zo wordt gesproken over een neokoloniale verhouding die zich uit in de uitbuiting van Afrika en het racisme van China tegenover Afrikanen.

Belangrijk is echter dat er bijna uitsluitend bericht wordt op een contextrijke en duidende manier. Dit wordt onder meer duidelijk uit de lengte van de artikels alsook uit het diverse spectrum van landen en stemmen die aan bod komen. Zo komen er in bijna alle artikels over

het Afrikaanse continent Afrikanen aan het woord. Dit kunnen zowel ‘gewone’ Afrikaanse burgers zijn als academici, politici, schrijvers en journalisten. Dit bevestigt de aanwezigheid van een afrocentrisch perspectief in de berichtgeving. Een ander voorbeeld is dat enkele artikels specifiek focussen op één Afrikaan alsook zijn sommige stukken door Afrikanen geschreven, bijvoorbeeld door Roland Rugero en ‘Franck’ (supra). Uit dit laatste voorbeeld komt niet enkel afrocentrisme naar voor, maar ook het bottom-up perspectief van waaruit bericht wordt. Tot slot wordt er ook empathievol bericht en wordt een poging gedaan om de afstand tussen ‘wij’ en ‘zij’ te verkleinen, door onder meer het verpersoonlijken van de meeste Afrikanen die aan het woord komen.

Bespreking en conclusie

Uit deze masterproef kan geconcludeerd worden dat het gedrukte Vlaamse alternatieve medium MO* Magazine een alternatief biedt voor het vertekend beeld dat van Afrika in de westerse mainstream media verschijnt (Mudimbe, 1988; Nothias, 2013, 2014). Deze bevinding geldt niet zozeer voor wat er aan bod komt in de artikels, dan wel voor de manier waarop bericht wordt. Belangrijk om hier mee te geven is dat MO* Magazine voornamelijk als alternatief kan gedefinieerd worden door zijn opzet, maar ook mainstream karakteristieken heeft in zijn werking en praktijken. In die zin kunnen we dan ook Kenix (2011) haar stelling bevestigen dat de grenzen tussen alternatief en mainstream niet duidelijk kunnen afgebakend worden (supra). Dit kunnen we aan de hand van diverse en genuanceerde bevindingen uit het empirisch onderzoek staven.

Ten eerste onderzochten we of er een afropessimistisch discours (Nothias, 2013) terug te vinden is in de berichtgeving. Dit kunnen we deels bevestigen, aangezien de thema's waarover MO* Magazine bericht overwegend negatief zijn. Zo wordt Afrika vaak in verband gebracht met de vluchtelingencrisis en met terroristische organisaties als Boko Haram (supra). Hier wordt dan ook al sneller aan 'Othering' (Saïd, 1978) gedaan, zij het niet steeds met vaste posities. Zo wordt in bepaalde artikels ook het Westen kritisch benaderd, bijvoorbeeld als ongastvrij en egoïstisch in de context van de vluchtelingencrisis. De aanwezigheid van het afro-pessimistisch discours zou enerzijds kunnen verklaard worden door de band die dit medium heeft met ngo's, aangezien ook zij hun campagnes verspreiden via MO* Magazine en als bron gebruikt worden voor zowel artikels als afbeeldingen, (door de ene journalist al vaker dan de andere) (supra). Anderzijds kunnen we ook hier weer verwijzen naar de uitspraak van Peter Verlinden die stelt dat we niet mogen vervallen in een ongepast politiek correct denken (Van Aelst & Votquenne, 2003). Ook Stefaan Anrys (persoonlijke mededeling, 2015, 8 mei) stelde dat er heel wat armoede is in bepaalde delen van Afrika en dat we dit niet mogen ontkennen, maar dat het vooral gaat om duiding bij de feiten waarover wordt bericht.

Ook het afro-optimistische discours (Nothias, 2013) kwam in aanzienlijke mate aan bod. Vooral in de artikels waarin China wordt vermeld, die ontzettend investeert in het land, kunnen we 'narratives of progress' (Garret & Schmidt, 2011, p. 432) herkennen. Daarnaast wijzen ook de vele artikels over ontwikkelingssamenwerking op de aanwezigheid van een 'development discours' (Escobar, 2011, p. 39). Hier wordt er vooral bij uitgegaan dat Afrika economisch moet ontwikkelen, en als dat gebeurt wordt het positief geëvalueerd. Deze focus op

ontwikkeling kan ook hier verklaard worden door de banden die MO* Magazine heeft met ngo's en hun missie die daaruit voortvloeit, namelijk het creëren van een draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking (supra).

Verder onderzochten we ook of het magazine belang hecht aan culturele affiniteit in de berichtgeving. Allereerst moet hier opgemerkt worden dat MO* Magazine de meeste artikels wijdt aan het Globale Zuiden, en dat er dan ook in de thema's vaak geen nabijheidsfactor meespeelt. Toch wordt er bij de uitwerking van de artikels meestal gezocht naar een culturele connectie met het publiek. Dit had niet zozeer betrekking op het extra vernoemen van ex-kolonies, zoals Van Aelst en Votquenne (2003) voorspelden. Wel werd er in veel gevallen gefocust op de gevolgen van bepaalde gebeurtenissen voor België. Ook kwamen heel vaak Vlaamse elitebronnen aan bod om de gebeurtenissen te interpreteren. In deze artikels wordt er dan ook sneller bericht vanuit een 'wij'-'zij' perspectief, zij het dan niet steeds. Zo wordt ook België kritisch benaderd in sommige artikels. We kunnen hier dan ook uit voorspellen dat MO* Magazine toch ook probeert om een breder publiek aan te trekken, al is dat niet het eerste doel.

Verder werd er ook gelet op het belang van elitenaties. Aangezien MO* Magazine, zoals eerder vermeld werd, vooral focust op het Globale Zuiden zijn landen als de Verenigde Staten, China, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk dus niet van groot belang. Wel vonden we dat als Afrika aan bod kwam met andere landen, er vaak gefocust werd op deze economische en politieke grootmachten. Dit is echter eerder logisch door de invloed die deze machtige landen hebben op het Afrikaanse continent (Galtung & Ruge, 1965). Enkel aan China werd extra aandacht besteed, aangezien het land de focus was van een editie.

Het belangrijkste en meest opvallende element is echter de duiding en contextrijkheid in artikels van MO* Magazine. Zo vonden we ten eerste dat de meeste artikels van het langere genre waren, zoals reportages en analyses (supra). De nadruk op duiding werd echter ook weerspiegeld in de diversiteit aan bronnen, zowel uit het Afrikaanse continent als uit de westerse landen. Een andere typische journalistieke praktijk van de alternatieve media, is het bottom-up werken. Dit werd enkele keren herkend doordat 'gewone' Afrikaanse burgers (cf. Atton & Hamilton, 2008) zelf artikels geschreven. Hier kunnen we dan ook een afrocentrisch perspectief (Mohmoh, 2003) in herkennen. Contextrijkheid vinden we tot slot ook nog terug in de grote diversiteit van landen en steden in Afrika waarover uitgebreid bericht wordt, waarmee aangetoond wordt dat het continent niet geëssentialiseerd (Nothias, 2013) wordt.

Tot slot gaan we ook nog in op de afbeeldingen die bij de artikels horen. Hierbij kunnen we eerst en vooral opmerken dat sommige afbeeldingen rechtstreeks afkomstig zijn van ngo's. Dit moeten we echter tegelijk nuanceren aangezien ook heel wat afbeeldingen afkomstig zijn van persagentschappen of van de journalisten zelf. We vonden geen grote verschillen wat betreft de representaties van actoren op deze afbeeldingen, met uitzondering dat er bij beelden die afkomstig zijn van ngo's meer in de lens gekeken wordt. Verder vonden we in grote mate 'Madonna met kind' voorstellingen terug, waardoor actoren vooral in een slachtofferpositie worden gezet (Fowle, 2002). Ook konden er bepaalde stereotyperingen terug gevonden worden, zoals het afbeelden in een rurale setting (Dogra, 2014). Vrouwen en mannen werden daarnaast ook vaak afgebeeld in traditionele kledij, wat de 'distance' benadrukt (Dogra, 2014). Verder kwamen ook infantiliserings voor (Dogra, 2014). Vaak ging dit gepaard met en trieste blikken al dan niet kijkend in de lens van de camera. Mannen werden iets minder afgebeeld, maar als ze afgebeeld werden was dit vaak al werkend. Zij werden dan ook actiever afgebeeld dan vrouwen.

Met dit onderzoek probeerden we een genuanceerd beeld te schetsen van hoe Afrika gerepresenteerd wordt in het Vlaamse alternatieve medium MO* Magazine. Hiermee willen we het hiaat in de literatuur bij de representatie van Afrika in non-mainstream media en non-nieuwsgenres voor een deel invullen (cf. Scott, 2015). Alsook hebben we de diversiteit van het werelddeel mee in rekening genomen, aangezien Scott (2015) stelt dat in de meeste voorgaande onderzoeken met betrekking tot de representatie van Afrika slechts enkele landen of bepaalde conflicten werden bestudeerd. Hier moeten we echter opmerken dat het onmogelijk is om een veralgemenende conclusie te maken over de beeldvorming van Afrika in de alternatieve media, aangezien de verschillende soorten alternatieven oneindig zijn (Kenix, 2011). Ook hebben we ons beperkt tot één jaar en dus de analyse van vier edities, wat vrij beperkt blijft maar toch al ietwat representatief is voor de representatie van Afrika in MO* Magazine.

Aangezien het onderzoek naar de representatie van Afrika in de alternatieve vrijwel onontgonnen terrein is, zijn er dan ook heel wat mogelijkheden naar toekomstig onderzoek. Hierbij zouden wij nog willen opmerken dat vooral een vergelijkende studie tussen alternatieve en mainstream kanalen interessant kan zijn, om zo nog beter de gelijkenissen en verschillen te kunnen kaderen. Verder verwijzen we hier ook naar (Harcup, 2015) die oppert voor meer publieksonderzoek bij alternatieve kanalen.

Bibliografie

- Ahluwalia, P. & Ashcroft, B. (2008). *Edward Saïd*. London: Routledge.
- Alasuutari, P., Creutz, K. & Qadir, A. (2013). 'The domestication of foreign news', *Media, Culture & Society*, 35(6): 692-707.
- Anheier, H. (2005). *Nonprofit Organizations: Theory, Management, Policy*. London: Routledge.
- Atton, C. (2001). *Alternative media*. London: Sage.
- Atton, C. (2002). 'News cultures and new social movements: radical journalism and the mainstream media', *Journalism Studies*, 3(4): 491-505.
- Atton, C. (2005). 'Ethical issues in alternative journalism', pp. 15-26 in Keeble (Ed.), *Communication ethics today*. Leicester: Troubadour Publishing.,
- Atton, C. & Hamilton, J. (2008). *Alternative journalism*. London: Sage.
- Atton, C. & Wickenden, E. (2006). 'Sourcing routines and representation in alternative journalism: a case study approach', *Journalism Studies*, 6(3): 347-359.
- Ayish, M. (1992). 'International Communications in the 1990s: implications for the Third World', *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 68(3): 487-510.
- Bailey, O., Cammaerts, B. & Carpentier, N. (2007). *Understanding alternative media*. Berkshire: McGraw-Hill Education (UK).
- Bates, T. (1975). 'Gramsci and the theory of hegemony', *Journal of the History of Ideas*, 36(2): 351-366.
- B'Béri, B. & Louw, E. (2011). Afropessimism: a genealogy of discourse. *Critical Arts: South-North Cultural and Media Studies*, 25(3): 335-346.

Bennett, W. (2003). 'New media power: the internet and global activism', pp. 17-37 in Couldry & Curran (Eds.). *Contesting media power: alternative media in a networked world*. Washington DC: Rowman & Littlefield Publishers.

Benthall, J. (2008). The disaster-media-relief nexus. *Anthropology Today*, 24(4): 4-5.

Bilteyst, D., Joye, S. & Raeymaeckers, K. (2013, 22 oktober). Er is geen alternatief voor alternatieve media. Gevonden via World Wide Web op 22 april 2015: <https://biblio.ugent.be/input/download?func=downloadFile&recordId=4169860&fileId=4173892>

Blommaert, J. & Bulcaen, C. (2000). 'Critical discourse analysis'. *Annual Review of Anthropology*, 29: 447-466.

Boltanski, L. (1999). *Distant Suffering: Morality, Media and Politics*. Cambridge University Press.

Cammaerts, B. & Carpentier, N. (2006). 'Hegemony, democracy, agonism and journalism: an interview with Chantal Mouffe', *Journalism Studies*, 7(6): 964-975.

Carvalho, A. (2008). 'Media(ted) discourse and society', *Journalism Studies*, 9(2): 161-177.

Chouliaraki, L. (2006). *Spectatorship of suffering*. London: Sage.

Chouliaraki, L. & Fairclough, N. (2001). *Discourse in late modernity: rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh: University Press.

Clausen, L. (2004). 'Localizing the global', *Media Culture & Society*, 26(1): 25-44.

Colin, L. (1962). *Pan-Africanism: a short political guide*. New York: Praeger Publishers.

Couldry, N. (2002). 'Mediation and alternative media, or relocating the centre of media and communication studies', *Media International Australia*, 103(1): 24-31.

Couldry, N. & Curran, J. (2003). *Contesting media power: alternative media in a networked world*. Washington DC: Rowman & Littlefield Publishers.

- Coyer, K. & Dowmunt, T. (2011). 'Introduction', pp. 1-12, in Coyer, Dowmunt & Fountain (Eds.). *The alternative media handbook*. London: Routledge.
- De Beukelaer, C. (2015). *Developing cultural industries: learning from the palimpsest of practice*. Amsterdam: European Cultural Foundation.
- Dogra, N. (2014). *Representations of Global Poverty: Aid, Development and International NGOs*. New York: I.B. Tauris.
- Downing, J. (2000). *Radical media: rebellious communication and social movements*. California: Sage Publications.
- Downing, J. (2010). *Encyclopedia of social movement media*. London: Sage.
- Eldridge, S. & Lugo-Ocando, J. (2015). 'Visual journalism and global poverty', pp. 104-124 in Lugo-Ocando (Ed.), *Blaming the victim*. London: Pluto Press.
- Escobar, A. (2011). *Encountering Development: the Making and Unmaking of the Third World*. New Jersey: Princeton University Press.
- Fairclough, N. (2013). *Critical Discourse Analysis: the critical study of language*. Abingdon: Routledge.
- Fairclough, N., Mulderrig, J. & Wodak, R. (2011). 'Critical Discourse Analysis', pp. 357-378 in Van Dijk, T. (Ed.). *Discourse studies: a multidisciplinary introduction*. London: Sage.
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge*. London: Tavistock Publications Limited.
- Franks, S. (2010). 'The neglect of Africa and the power of aid', *The International Communication Gazette*, 72(1): 71-84.
- Freedberg, D. (1989). *The Power of Images: Studies in the History and Theory of Response*. Chicago: University of Chicago Press.
- Galtung J. & Ruge M. (1965). 'The structure of foreign news: The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four Norwegian newspapers', *Journal Of Peace Research*, 2(1): 64-90.
- Garrett, J. & Schmidt, S. (2011). 'Reconstituting Pessimistic Discourses', *Critical Arts: South-North Cultural and Media Studies*, 25(3): 423-440.

Golan, G. (2008). 'Where in the world is Africa? Predicting coverage of Africa by US television networks', *The International Communication Gazette*, 70(1): 41-57.

Grinker, R., Lubkemann, S. & Steiner, C. (2010). *Perspectives on Africa: a reader in culture history, and representation*. Chichester: Wiley-Blackwell.

Gurevitch, M., Levy, M. & Roeh, I. (1991). 'The global newsroom', pp. 195-216 in Dahlgren, P. & Sparks, C. (Eds.). *Communication and Citizenship*. London: Routledge.

Hall, S. (1997). *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage.

Hall, S. (2006). 'The West and the rest: discourse and power', pp. 165-171 in Andersen, C. & Maake, R. (Eds.), *The Indigenous Experience: Global Perspectives*. Toronto: Canadian Scholars' Press.

Hansen, A. & Machin, D. (2013). *Media & communication research methods*. London: Palgrave MacMillan
Harcup, T. (2015). *Journalism: principles and practice*. London: Sage.

Harcup, T. (2005). "'I'm doing this to change the world": journalism in alternative and mainstream media', *Journalism Studies*, 6(3): 361-374.

Harcup, T. (2003). 'The unspoken-said': the journalism of alternative media', *SAGE Journals*, 4(3): 356-376.

Harcup, T. (2015). *Asking the readers*. London: Routledge.

Harcup, T. & O'Neill, D. (2001). 'What is news? Galtung & Ruge revisited', *Journalism Studies*, 2(2): 261-280.

Harcup, T. & O'Neill, D. (2009). 'News values and selectivity', pp. 161-164 in Hanitzsch, T. & Wahl-Jørgensen, K. (Eds.), *The handbook of journalism studies*. London: Routledge.

Harindranath, R. (2006). *Perspectives in global cultures*. New York: Open University Press.

Harrison, J. (2008). 'Exploring news values: the ideal and the real', pp. 61-68 in Chapman, J. & Kinsey, M. (Eds.), *Broadcast journalism: a critical introduction*. London: Routledge.

Hudson, G. & Rowlands, S. (2007). *The Broadcast Journalism Handbook*. London: Pearson Education Limited.

Hunter-Gault, C. (2006). *New news out of Africa: uncovering Africa's Renaissance*. Oxford: University Press.

Ibelema, M. & Onwudiwe, E. (2003). *Afro-optimism: perspectives on Africa's advances*. London: Praeger Publishers.

Jarosz, L. (1992). 'Constructing the dark continent: metaphor as geographic representation of Africa', *Geografiska Annaler. Series B, human geographic*, 47(2): 105-115.

Johansson, F. & Westerstahl, J. (1994). 'Foreign news: news values and ideology', *European Journal of Communication*, 9(1): 71-89.

Joye, S. (2010). *Around the world in 8 pages? A longitudinal analysis of international news coverage in Flemish newspapers (1986-2006)*. Gent: Academia Press.

Joye, S. (2012). 'Wie is de ander? De representatie van Japan in het Nederlandse televisieprogramma *Wie is de mol?* (2010)', *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 40(3): 212-230.

Kamalipour, Y. & Snow, N. (2004). *War, media and propaganda: a global perspective*. Lanham: Rowman & Littlefield.

Kenix, L. (2011). *Alternative and mainstream media: the converging spectrum*. London: Bloomsbury Academic.

Lugo-Ocando (Ed.). *Blaming the victim*. London: Pluto Press.

Lugo-Ocando, J. & Malaolu, P. (2015). 'Visual journalism and global poverty', pp. 85-104 in Lugo-Ocando (Ed.). *Blaming the victim*. London: Pluto Press.

Machin, D. & Mayr, A. (2012). *How to do critical discourse analysis: a multimodal introduction*. London: Sage.

Maesele, P. & Raeijmaekers, D. (2014). Ideologisch pluralisme in Vlaamse nieuwsmedia: de Belgische regeringsformatie 2010-2011. *Tijdschrift voor de Communicatiewetenschap*, 42(2): 145-164.

Mazrui, A. (2005). 'The Re-invention of Africa: Edward Saïd, V.Y. Mudimbe and Beyond', *Research in African Literatures*, 36(3): 68-82.

Mansell, R. & Nordenstreng, K. (2007). 'Great media and communication debates: WSIS and the MacBride report', *The Massachusetts Institute of Technology Information Technologies and International Development*, 3(4): 15-36.

MacBride, S. (1980). *Many voices, one world: Towards a new, more just, and more efficient World Information and Communication Order*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

McGregor, J. (2002). *Restating News Values: Contemporary Criteria for Selecting News*, Geraadpleegd op 1 juli 2015 via World Wide Web: <http://mmc.twitbookclub.org/MMC911/Readings/Week%2003/Judy%20McGregor%20-%20Final%20Paper.PDF.pdf>

Mitchell, W.J.T. (1986). *Iconology: image, text, ideology*. Chicago: University of Chicago Press.

MO* Magazine. (n.d.). *MO* auteurs*, geraadpleegd op 21 april 2016, op <http://www.mo.be/>

MO* Magazine. (n.d.). *Vaak gestelde vragen*, geraadpleegd op 21 april 2016, op <http://www.mo.be/>

Momoh, A. (2003). 'Does Pan-Africanism have a future in Africa? In search of the Ideational basis of Afro-Pessimism', *Afr.J.Polit.Sci*, 8(1): 31-57.

- Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Uitgeverij Acco
- Mudimbe, V. (1988). *The invention of Africa: gnosis, philosophy, and the order of knowledge*. London: Indiana University Press.
- Nothias, T. (2013). Beyond Afro-pessimism? French and British elite press discourse on Africa. *Leeds African Studies Bulletin*, 74(1), p. 54-62.
- Nothias, T. (2014). ‘Rising’, ‘hopeful’, ‘new’: visualizing Africa in the age of globalisation’, *Visual Communication*, 13(3): 323-339.
- Paterson, C. (2005). ‘News agency dominance in international news on the internet’, pp. 145-164 in J. Compter, M. Gasher & D. Skinner (eds.), *Converging media, diverging politics: a political economy of news media in the United States and Canada*. Oxford: Lexington Books.
- Peterson, S. (1979). ‘Foreign news gatekeepers and criteria of newsworthiness’, *Journalism Quarterly*, 56(1): 116-125.
- Pratt, N. (2005). ‘Hegemony and counter-hegemony in Egypt: advocacy, NGO’s, civil society, and the state’, pp. 123-150 in N. al-Fattah, S. Hanafi, C. Milani & S. Néfissa (Eds.), *NGO’s and governance in the Arab World*. Cairo: The American University in Cairo Press.
- Reese, S. & Shoemaker, P. (2013). *Mediating the message in the 21st century: a media sociology perspective*. New York: Routledge.
- Rieff, D. (1998). ‘In Defense of Afro-Pessimism’, *World Policy Journal*, 54(4): 10-22.
- Rodriguez, C. (2007). ‘Shedding useful notions of alternative media’, *Peace Review: A Journal of Social Injustice*, 8(1): 63-68.
- Schulz, I. (2007). ‘The journalistic gut feeling: Journalistic doxa, news habitus and orthodox news values’, *Journalism Practice*, 1(2): 190-207.
- Saïd, E. (1978). *Orientalism: Western conceptions of the Orient*. London: Routledge & Kegan Paul.

Schramm, W. (1959). *One day in the world's press: fourteen great newspapers on a day of crisis*. Stanford: Stanford University Press.

Scott, M. (2015). *The myth of representations of Africa*. London: Routledge.

Servaes, J. & Tonnaer, C. (1992). *De nieuwsmarkt. Vorm en inhoud van de internationale berichtgeving*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Shoemaker, P. (2006). 'News and newsworthiness: A commentary', *Communications*, 31(1): 105-111.

Theerasatiankul, N. (2008). *Patterns in reporting African conflicts: the case of Darfur*. Colorado: Proquest Information and Learning Company.

Van Aelst, P. & Votquenne, D. (2003). 'Het buitenlands nieuws: een steeds kleiner venster op de wereld'. *The International Spectator*, 7(1): 31-34.

Van Leuven, S. & Joye, S. (2014). Civil society organizations at the gates? A gatekeeping study of news

making efforts by NGOs and government institutions. *International Journal of Press/Politics* 19(2) 160–180.

Wallerstein, I. (1974). 'Dependence in an interdependent world: the limited possibilities of transformation within the capitalist world economy'. *African Studies Review*, 17(1): 1-26.

Williams, K. (2011). *International journalism*. London: Sage Publications.

Wu, D. (2000). 'Systematic determinants of international news coverage: a comparison of 38 countries'. *Journal of Communication*, 50(2): 110-130.

Wu, D. (2003). 'Homogeneity around the world? Comparing the systematic determinants if international news flow between developed and developing countries.' *International Communication Gazette*, 65(1): 9-24.

7. Bijlagen

7.1. Interviews

7.1.1. Topiclijst

Drop-off

- Journalistieke ervaringen
- Landen bij MO*
- Studies

MO*

- Missie
- persoonlijke missie
- MO* in het medialandschap

Financiering

- Inkomsten
- Periodiciteit
- Onafhankelijkheid
- Relatie Ngo's

Belang publiek

Organisatiestructuur

- Top-down versus bottom-up

Journalistieke praktijken

- Tijd/ruimte
- Journalistiek onderzoek
- Duiding
- Bronnen
- Persagentschappen
- Ngo's
- Online

Afrika

- 'Missie'
- Belang publiek

- Beeldvorming/Stereotypering
- Ontwikkelingssamenwerking
- Nieuwsselectie
- Thema's
- Afbeeldingen

7.1.2. Transcripties

Interview Gie Goris 16/5/2015

Mag ik eerst eens weten wat jouw journalistieke ervaringen zijn?

Mijn CV bedoel je? Haha. Ik ben actief in de journalistiek... eind dit jaar 25 jaar. Ik ben meteen gestart als hoofdredacteur, toen van het blad Wereldwijd, wat één van de voorlopers was van MO Magazine. Daarvoor heb ik tien jaar educatief werk gedaan binnen broederlijk delen, een NGO. En daarvoor heb ik gestudeerd, ben ik als jongere dikwijls betrokken geweest bij actie's van 11 11 11 en broederlijk delen. Dus ik heb een betrokkenheid bij wat er in de wereld en in de derde wereld gebeurt. Ik ga terug tot diep in de jaren '70. Sinds '90 tot 2002 Wereldwijd gedaan, als hoofdredacteur en als journalist. Als journalist ben ik bij Wereldwijd, maar eigenlijk ook bij MO, actief geweest in Azië. Ik ben in '77 voor de eerste keer op reis geweest in het Zuiden, met name in Tanzania. Dus dat was mijn introductie in de wereld en dat was Afrika. Dat heeft mij toch een grote interesse in Afrika opgeleverd. Maar de tweede keer dat ik wegging, was in '84 naar Nicaragua, toen was ik veel meer bezig met Centraal-Amerika. Maar in '86 ben ik voor het eerst naar Azië geweest en sindsdien ben ik eigenlijk altijd vooral op Azië blijven werken als journalist.

Als je de missie van MO zou moeten omschrijven, wat zou die dan zijn?

Zoals op papier staat? Want die heb ik op papier gezet. Nee, de missie van MO is om in Vlaanderen, voor een zo breed mogelijk publiek, degelijke en inzichtelijke informatie te bieden over hoe de wereld in mekaar zit, hoe die evolueert, welke de spelers zijn, hoe die slachtoffers zijn (ik gebruik dat woord niet graag), wie de klappen krijgt, wie de winsten opstrijkt en waarom dat zo is. Heel het veld van wat gebeurt er en waarom en dat proberen op een journalistieke manier te onderzoeken, op een toegankelijk en diverse manier proberen aan te bieden aan een zo ruim mogelijk publiek.

Met een specifieke focus toch?

Wel de focus is wat er in de wereld gebeurt, met daarbinnen een voorkeur om de wereld en die tendensen te bekijken vanuit het Zuiden.

En wat is jullie ideologie?

Wel, ik ben niet iemand die zegt dat we geen ideologie hebben maar wij hebben geen soort, je kan dat niet in een vakje steken. Een van de zaken waar dat wij ons aan de kant van de alternatieve media dan wat onderscheiden, is net dat we ons niet ergens uitdrukkelijk positioneren. Wij zitten left of centre, dat is duidelijk en dat is ook zo, dat heb ik ook altijd tegen iedereen gezegd. Natuurlijk zijn wij links, daar is niks mis mee. Iedereen herkent dat. Wat mijn doelstelling is, is dat wij door iedereen gelezen worden en dat is ook zo. Het grote voordeel is natuurlijk dat wij verdeeld worden via Knack. En daardoor komen wij, en dat wisten we van dag één, als we aan de samenstelling van de redactie begonnen, wij wisten dat we bij Knack zaten en dus terecht zouden komen bij, niet per se ter linkerzijde maar een publiek dat zich eerder centrum rechts positioneert. Dat vind ik een fantastische uitdaging. Dat dwingt je niet je eigen overtuiging, je eigen sensibiliteit te verbergen maar dat dwingt je om je publiek au

serieus te nemen. Je mag dus niet de simpele clichés hanteren, als je je aan één van de kanten bevindt word je bijna verplicht om de clichés over jezelf te hanteren want aan de polariteiten functioneert dat zo. Dat is het opbouwen van een community, dat werkt op basis van wij-zij. Wij hebben ons aan de centrum-linkse kant van het spectrum gezet om gesprekken aan te gaan met mensen van de centrum-rechtse kant. En ook centrum-links, want ook daar is niks verworven en moet je iedereen overtuigen. Het instrument dat we daarvoor al van het begin inzetten, is juist journalistieke deontologie. Fact, figures, dubbelcheck, woord en wederwoord. Een aantal hele klassieke journalistieke principes. Dat zorgt ervoor dat wij door iedereen gelezen worden, zo ook door alle kabinetten. Ook kabinetten die het niet met ons eens zijn. Liberaal of N-VA, maakt niet uit. Zij lezen ons en stellen ons ook vragen. Onze credibiliteit is geïnstalleerd op basis van ons journalistieke werk en dat maakt dat we ons tot een zo breed mogelijk publiek kunnen richten.

Je zei daarnet van die wij-zij, als je mainstream tegenover alternatief zet, heb je het gevoel dat jullie bestaan afhankelijk is van wat de mainstream media doet? Dat jullie als een soort van tegenstem werken?

Dat is dubbel, ik vind het moeilijk om daar simpel op te antwoorden. Ik heb mij nooit gepositioneerd als tegen de mainstream media. Mijn positie, wij zijn eigenlijk een alternatieve stem binnen de mainstream media. Door het feit dat wij een wijde verspreiding kennen, worden wij ook niet gepercipieerd als een randfenomeen. Meer als een mainstream blad, maar dan met een andere invalshoek, een andere visibiliteit, een andere gevoeligheid voor de dingen, voor de mensen. Iedereen die het gehad heeft met de klassieke media, erkent ons als een andere stem. Wij functioneren niet met dezelfde kuddementaliteit, met dezelfde sjablonen. Wij stellen die sjablonen in vraag, vroeger en anders dan in andere media. En dat zit gebald in één medium, je hebt een orkest dat samen een andere melodie probeert te spelen. Dus wij hebben onszelf nooit afgezet. Diegene die het gehad hebben met de klassieke media, erkennen ons. Dat merk ik ook nu, hoe langer hoe meer, op Facebook, dat dat voor hen ook de reden is. Dus voor hen zijn wij wel een soort van alternatief voor hetgeen zij niet meer appreciëren maar wel nog gebruiken. Wijzelf hebben nooit de behoefte gehad, ook niet tegenover de grote kranten of de VRT, een soort van strijd gevoerd om te zeggen hoe fout ze bezig zijn. Soms vind ik dat ze fout bezig zijn, soms vind ik ook dat ze goed bezig zijn. ik denk dat alternatieve media, door die wij-zij positie zo hard te moeten innemen om hun eigen community te verwerven, dat zij zichzelf afsluiten van leren van wat de mainstream media goed doen. Want die doen sommige dingen echt goed. En enfin, dat is iets wat ik ooit van iemand extreem links geleerd heb: als het kapitalisme zo goed werkt, dan zijn daar redenen voor. En dat ligt niet alleen aan de domheid van de mensen die zich laten misleiden, daar zijn ook zaken in die gewoon goed functioneren en goed zijn. Dus als wij ons alternatief aantrekkelijk willen maken voor mensen, dan moeten wij leren uit het systeem, al het goede, en dat toepassen in ons functioneren. Wij moeten niet iedereen die in de mainstream media werkt aandragen als een soort van waterdragers van de aandeelhouders, de grote bedrijven. De mediaconcentratie neemt toe, iedereen gaat in dezelfde richting en de nuances gaan verloren. Wij zouden nooit kunnen doen wat we doen, zonder die deal met Roularta, één van de grote commerciële spelers.

Waarom is het zo belangrijk dat die andere stem gehoord wordt door een zo groot mogelijk publiek?

Wel, je hebt in elke samenleving en democratie behoefte aan een pluraliteit van stemmen. Je kan niet zeggen van, als we nu eens de waarheid zouden vertellen dan hebben we al die andere stemmen niet nodig, die verstoren de waarheid, dat is een

dictatuur. Nee, de waarheid is altijd bediscussieerd en de feiten, zelfs als je de feiten kunt kennen, dan is de framing van die feiten bepalend. Elk beleid is politiek beleid, en elke politiek is een keuze en elke keuze is afhankelijk van feiten, perspectieven, overtuigingen en verwachtingen en het is die pluraliteit die ook in de media als één van de belangrijke drijvers van een democratisch debat aanwezig moet zijn.

En als je die framing zou moeten omschrijven die jullie hanteren?

Ik denk bijvoorbeeld dat één van de dingen die wij proberen te doen, ik zal dat persoonlijk beantwoorden want één van de dingen die ons goed scherp houden, is dat wij rond de tafel altijd verschillende frames hebben. Het is niet zo dat wij het met elkaar eens zijn. Het politieke spectrum in deze redactie is vrij groot, waardoor elke vanzelfsprekendheid altijd in vraag gesteld wordt. Niet dat er hier iemand rond de tafel zit die zegt 'ja die klimaatverandering, ik geloof dat toch niet', maar de oplossingen, de stappen, de akkoorden, als er iemand denkt 'zo moet het, dat is toch evident', dan is er iemand anders die zegt 'leg me eens uit waarom'. Dat is denk ik een heel belangrijk facet. Vandaar dat ik wat twijfel over 'onze' framing, omdat we geen gezamenlijke ideologie hebben. Ik antwoord ook liever persoonlijk, wat ook geen kleine impact heeft aangezien ik hoofdredacteur ben. Ik bepaal niet alles en probeer democratisch te werken maar het heeft toch een grote invloed. Een van de belangrijkste dingen, denk ik, die bij mij spelen is een soort wantrouwen ten opzichte van macht. Dus als iets vanuit de macht komt, of door bijna iedereen voor waar aangenomen wordt, vind ik dat de moeite om in vraag te stellen. Maar dat geldt dan, zonder dat ik wil klinken als 'ik zet mij daarbuiten', maar dat geldt per definitie voor iedereen en voor alles. Om een voorbeeld te geven, wij zijn één van de eerste media geweest die de wijsheid en de alwetendheid van Chávez van Venezuela mee in discussie heeft gesteld. Niet om te bewijzen dat de oppositie in Venezuela gelijk had, maar wel om te wijzen op de niet-duurzaamheid van het systeem dat werd uitgebouwd. Bijvoorbeeld olie-inkomsten die heel hoog stonden enz. Maar dus, als iedereen aan de linkerkant de neiging heeft om te zeggen 'dat is het model', dan is het onze taak om ernaar toe te gaan en terug te komen met een verhaal dat niet overeenstemt met wat aangenomen wordt. Daar hebben we toen heel veel tegenwind gekregen als waterdragers van het Amerikaanse systeem, imperialisme en blablabla. Maar dat is dus eigenlijk de eerste framing die we doen. De macht in vraag stellen, niet vanuit een soort van anarchistisch principe, maar uit een soort van democratisch principe. Ten tweede, vanuit het belang van de bevolking: een bottom-up perspectief. Wat zijn hun dromen, hun belevingen, meningen. Als boeren moeten wijken voor grote plantagelandbouw, dan wordt dat met hen bekeken. Ik ben geen nostalgicus of romanticus, hé. In Java merkte ik (met Vredeseilanden) dat er niemand jonger dan 35 op die velden werkt, van die boeren, dan stel ik daar vragen over want dat zegt iets. En ik vroeg wat hun kinderen deden of wat hun droom was en dan blijkt dat geen één van die boeren hoopt dat hun kinderen ook boer worden. Ondanks het verhaal dat NGO's vertellen dat we die boeren een toekomst moeten geven, en ik denk dat dat een juist verhaal is, maar je mag ook niet zwijgen als je ziet dat die boeren zelf voor hun kinderen iets anders willen. Hetzelfde met mij, ik was mijnwerkerszoon en mijn ouders wilden dat ik een bureaujob kon hebben. Ik herken dat vanuit mijn eigen achtergrond. Maar dus de reële verwachtingen van mensen, dat is wat ons echt drijft. Daar meten we niet het discours van de macht aan af, maar ook de beloften en het discours van de bewegingen die mensen vertegenwoordigen of mobiliseren. Die verwachtingen zijn meestal niet congruent, om het zacht uit te drukken. Dus altijd vanuit een kikvorsperspectief.

En als je die thema's behandelt, heb je het gevoel dat er genoeg interesse is vanuit het publiek om ook iets over die thema's te weten?

Ik denk, ik vind het onze opdracht om die interesse te wekken. Ik vind zo de cultuurpessimistische analyse van mensen zijn niet geïnteresseerd, zijn alleen geïnteresseerd in hun eigen kerktoren, individualisme zus en consumentisme zo. Ja, dat zal dan allemaal wel, maar let's change it. Ik bedoel, wij, de media, moeten ervoor zorgen dat mensen denken 'ik wil dat weten'. Want de mensen die ik tegenkom, dat zijn interessante mensen. Ik kom weinig mensen tegen waarvan ik denk 'dat is zo'n dikke egoïst.' De meeste mensen zijn heel authentiek getroffen als ze beelden zien of verhalen opvangen. Alleen is het een gruwelijk moeilijke opdracht om dat verhaal naar de rest van de wereld te brengen zodat mensen zich aangesproken voelen. Slagen wij daar altijd in? Absoluut niet. Omdat wij tegelijkertijd de opdracht stellen om niet enkel emotioneel werkende verhalen te stellen, maar ook inzicht te geven in structuren en dat is nog veel moeilijker. Maar dan denk ik dat je ook moet aanvaarden dat je maar een bepaalde bandbreedte kunt bespelen. En als medium kun je nooit het hele spectrum bereiken. Je bent nooit HLN en de Tijd tegelijkertijd. Iedereen zoekt zijn bandbreedte en binnen die bandbreedte heb je dan een publiek dat je moet proberen te vinden. Een soort van informatie die je daarin kwijt kunt. In HLN ga je bijvoorbeeld niet veel artikels vinden over TTIP, terwijl je in de Tijd ook niet veel gaat lezen over een hond die is overreden is Hoogstraten. Ook wij hebben die. En die bandbreedte die we ingenomen hebben, heeft veel te maken met onze opdracht die we gekregen hebben en ons publiek die we gekregen hebben door Roularta. En dat publiek is hoogopgeleid, is geïnteresseerd in wat er in de wereld gebeurt. Wij leveren een toegevoegde waarde, en dat betekent dat we minder opgeleiden niet echt bereiken en ik vind dat jammer maar dat is gewoon zo. Als we extra middelen zouden kunnen vinden, dan hadden we kunnen zeggen: 'we maken een MO bij De Bond als bijlage'. Waardoor dat je een veel breder publiek bereikt. Wat je ook aanzet om voor een breder spectrum te schrijven. Je moet anders denken dan.

Is dat zo?

Uw publiek bereiken doe je niet alleen door je eindproduct aan te passen maar door te denken zoals je publiek denkt, hun interesseveld, op welke manier worden ze aangesproken. Dus dat betekent niet dat je enkel onnozele verhaaltjes zou moeten vertellen over negers in hoedjes en arme straatkinderen en weeskinderen, het zou daar ook over TTIP moeten gaan maar je zou de formats moeten bedenken. Dat zou ons dwingen tot creativiteit. Op het einde zouden we dan een vertaling moeten maken, enerzijds voor MO en dan nog voor een ander product en publiek. we merken dat nu ook, nadenken over wat we online zetten is een ander proces dan in print. Dat is dan voor een deel nog hetzelfde publiek, alhoewel dat de website een stuk jonger is. Dat is een ander medium, je moet sneller reageren enz. Medium en publiek en redactie bepalen wat eruit komt.

Je had het daarnet over extra middelen... Jullie hebben subsidies en adverteerders?

Subsidies, advertentie-inkomsten, maar die zijn zo fucking little dat het niet de moeite is om het daarover te hebben. En dan hebben we nog eigen inkomsten van de leden van de vzw.

En die subsidies zijn teruggeschroefd?

Nee.

Of: waar komt de keuze vandaan om nu minder per jaar te verschijnen?

Omdat de subsidies niet stijgen en de kosten wel: papier wordt duurder, werknemers die blijven worden duurder. Je kan beter een bedrijf hebben waar iedereen met een burn-out na twee jaar wegloopt dan een bedrijf waar iedereen na tien jaar zegt 'ik werk hier nog altijd graag,' want die zijn veel duurder. Enfin dat is een cynische opmerking. Dus dat betekent dat uw kostenstructuur omhoog gaat. Alleen al met inflatie maar ook

met stijgende kosten worden de subsidies ontoereikend. En wij zagen dat gebeuren en konden ons dat niet permitteren, 3 jaar met verlies werken. We zijn dan zo beginnen nadenken en toen hebben we gezegd dat we niet gingen nadenken over een besparingsscenario, we gaan nadenken over een toekomstsscenario dat financieel duurzaam is over 5 of 10 jaar, maar dat is ook al zo'n soort toekomst waar niemand over wakker ligt. Wat moeten we doen om ons bereik te consolideren, om nieuwsgroepen aan te spreken.. En dan bleek uit die bevraging heel snel dat onze aanwezigheid online ontoereikend was. Want wat wij deden was: wij hadden een redactie die die teksten online maakte, die teksten kwamen de eerste woensdag van de maand allemaal online en voor de rest hadden we een site waar IPS berichten op verschenen, en waar we stagiairs hadden die elke dag een nieuwsbericht maakten en nu en dan ook een redacteur. We waren er wel mee bezig maar dat was geen product van de redactie maar een nevenproduct. Op een bepaald moment stootten we daarop. We hadden een website als een soort complementair product: we hadden een maandblad dat traag en inzichtelijk was en dus we zeggen: 'we zetten daar een website naast die snel en nieuwsgericht is,' dus een echte nieuwssite: wat gebeurt er vandaag, gisteren en morgen. Mensen vertelden ons dat dat niet is wat je zoekt bij MO, er zijn nauwelijks mensen die geïnteresseerd zijn in wat dagelijks in Honduras gebeurt. Wat je daar aanbiedt, daar is weinig vraag naar. Maar wat je hebt biedt je niet aan online, namelijk: competentie van een redactie, want dat werd gezien als één van onze kernkapitalen. Veel credibiliteit rond mondiaal nieuws, tendenzen vooral. Onze journalisten moeten het ook altijd gaan uitleggen, bijvoorbeeld ik over Azië. Dus die experts zijn erkend, vooral in de peergroup. Maar die experts waren afwezig online. We wisten wel dat we meer online moesten doen, als wij mensen van minder dan 35 jaar gaan bedienen moeten we die online bedienen. We moeten niet hopen dat we die allemaal naar dat papieren boekje krijgen.

Maar die inkomsten bepalen dan wel jullie inhoud? Of die verandering is er dan wel gekomen door...?

Ja, dat is een trigger geweest, ik vind dat niet erg. Wat dat betreft vind ik het heel eervol om te werken met het Johan Cruyff principe: 'elk nadeel heb ze voordeel'. Elke crisis is een kans, elke onmogelijkheid daagt je uit om creatief te zijn. En ik denk dat wat wij gedaan hebben door te zeggen we moeten online first gaan, de website moet een plek van inzicht en reflectie worden, waar mensen meer behoefte aan hebben dan te weten wat er gisteren in Thailand is gebeurd. Ze willen wel weten wat de tendensen zijn in Zuid-Oost-Azië en wat die met ons te maken hebben. Dus daar moeten we op inzetten. Dat is het eerste. Vervolgens, we kwamen eigenlijk met onze uren al niet rond. Ik ben dan geneigd om te zeggen dat we harder moeten werken. Maar dat kun je niet als beleid nemen. Ik vraag dat ook aan mijn mensen om hard te werken en er is niemand die daar een punt van maakt. Maar wij bieden ook flexibiliteit. Maar evengoed zeg ik, je gaat vanavond wel dat stuk moeten afwerken al is het tot 1u 's nachts. Maar je kader moet toereikend zijn. En in heel de discussie over de toekomst van papier, verschuift dat steeds meer naar bijzondere informatie, trager, zaken waarvan je zegt 'ben ik nu blij dat dat op papier staat,' en dat lees je ook anders. Dat moet er ook beter uitzien. Ik weet niet of jij je nog herinnert hoe de MO van vroeger eruit zag. We gaan van 10 naar 4 keer per jaar maar dat moet een betere uitstraling hebben: dikkere cover, beter papier en vormgeving. Dus dat is een besparingsoperatie. En ook honderd in plaats van zestig pagina's.

Is er niet een gevaar dat je teveel druk legt op je mensen?

Vandaar dat we dus gezegd hebben dat we naar een kwartaalblad gingen. Omdat we dachten, dat gaan we gedaan krijgen. We hebben toekomstgerichte keuzes gemaakt met de financiële realiteit voor ogen. We zijn creatief aan de slag gegaan.

Heb je niet het gevoel, door die subsidies die niet stijgen, dat het belang van MO niet genoeg erkend wordt?

Ik zou graag meer subsidies hebben maar ik heb geen klagen als ik kijk naar de collega's alternatieve media, zoals Media 21. Bovendien is subsidie wel een vorm van erkenning maar mijn gevoel van erkenning hangt daar niet van af. Die subsidies zijn vlak, maar er is zelfs kans op snoeiing. We zitten nu eenmaal in een omgeving waar subsidies alleen nog maar rijmen op besparingen. Dus ik maak me daar geen illusies over. Voor mij zit erkenning bij de lezer. En het feit dat we met dat kwartaalblad 164 000 unieke lezers (volgens CIM) bereiken en nu 167 000: we behouden het. Dat vind ik een erkenning van waar het toe doet. Plus bij de site zaten we vorig jaar rond de 60 a 70 000 unieke bezoekers, op dit moment zitten we op 110 000. Dus die site werkt ook. Dus aan twee kanten zien we dat de cijfers stijgend zijn. Een andere erkenning is het feit dat we door andere media blijven gevraagd worden als experts op ons gebied, en vooral voor radio en televisie. We zijn allemaal ego's. We zien dat als multiplicatoren. Als ik vorige week mijn artikel over Afghanistan publiceerde, heb ik dat gesignaleerd aan De Ochtend en De Wereld Vandaag en een halfuur later zat ik in de studio. Op dat moment vertel ik voor een veelvoud van mensen, die dan mijn artikel online lezen of in het blad lezen. Dat is natuurlijk maar zes of zeven minuten, maar het is wel een breed bereik voor die informatie. En het is ook de enige manier waarop wij reclame maken, door overal te verschijnen als experts. En dan kunnen mensen ook wel naar ons toe komen als ze dat willen.

Hoe verloopt jouw journalistiek onderzoek?

Ik zal vertellen hoe ik meestal artikels schrijf. Echt groot onderzoek heb ik niet veel gedaan want daar heb ik de tijd niet voor. Daarvoor moet je soms een of twee maand geconcentreerd kunnen werken. Dus het soort artikels dat ik meestal schrijf zijn interviews en reportages. En reportages doe ik op zeer artisanale wijze. Ik vertrek altijd met een dikke map research, Wereldbankrapporten, UNDP-rapporten. Ik onderzoek ook op vlak van het thema waar ik naartoe ga, academisch onderzoek, mensen van ter plaatse enzovoort. Dus ik maak een lijst van dingen die ik op voorhand onderzoek en lees veel rapporten. Ik vind dat daar zoveel instaat en dat dat zo weinig gelezen wordt. Een rapport lezen, daar ben je wel een paar uur meer bezig. Als ik vertrek naar een land waar ik nog niet geweest ben, bijvoorbeeld Fiji vorig jaar, voor ik vertrek zou ik al een goed geïnformeerd artikel kunnen schrijven over het land en over de thematieken waarover ik schrijf. Ik vind dat ik moet aankomen als een soort expert. Ook op plaatsen waar ik al tien keer geweest ben, probeer ik nog steeds toe te komen als nieuwkomer. Ik heb nu bijvoorbeeld, in Afghanistan, daar ben ik zes keer geweest, ik ben in Vlaanderen waarschijnlijk de beste expert. Ik heb daar 22 interviews gedaan, wist goed welke invalshoek ik had in het begin, wie ik ongeveer wou zien. Ik ga dan luisteren naar wat mensen vertellen. Niet enkel een soort checklist, maar ik probeer ook altijd hele nieuwsvragen te introduceren waar ik zelf veel van leer en die misschien niet zo nuttig zijn, maar het is net die onverwachte info die mij helpt begrijpen wat er voor de rest gezegd wordt. Als je je teveel binnen die koker begeeft van experts, dan hou je niet veel over. Sowieso vind ik dat in onderzoek, dat je serendipiteit moet inbouwen, ruimte moet voorzien binnen dingen die niet passen binnen je onderzoek. Zo toets je de relevantie van je thema, want als je nu een thema wil onderzoeken en je merkt dat niemand dat relevant vindt, dan is dat misschien ook niet relevant. Dan is dat allen in het hoofd van de journalist en de experts zo. Het is een soort lakmoesproef voor de

reportage die ik doe. Ik heb het ooit eens gehad met verkiezing in Calcedonië, mensen mochten voor de eerste keer stemmen. Toen kwam ik daar toe en bleek dat zij helemaal niet wilden stemmen, dat ze daar niet mee bezig waren. Maar dan hebben ze mij wel veel andere dingen getoond en dat vond ik een fantastische reportage maar dat ging niet over wat ik dacht dat belangrijk was. Als je teveel aangewezen bent op desk journalistiek alleen, dan begin je in kringetjes te draaien. Je moet jezelf blootstellen aan de realiteit, en voor wat ons betreft betekent dat op het terrein gaan. En dat geldt niet alleen voor buitenlandse journalistiek, maar ook voor binnenlandse. Die realiteitstoets is één van de grote dubbelchecks. Je hebt het academisch vooronderzoek, de reportage die inzet op het reële leven, ik kom ook pas echt op het spoor van experts als je wil weten wie in Angola de echte denkers zijn enz. je kan dat op internet beginnen zoeken, maar dat is een fucking hard job. Een keer dat je daar geweest bent en met mensen spreekt, dan kun je dat gedurende een hele tijd van thuis uit makkelijk opvolgen. Dat maakt ook onze expertise, dat wij niet enkel veel lezen en veel weten, maar ook inzicht halen bij mensen die anders nooit zichtbaar worden. Je komt terug met een schat aan contacten, waartegen je dan ook nieuwe feiten kan gaan projecteren. Het is een totaal ander perspectief, vertrekpunt.

Is dat volgens jou het belangrijkste, als je dan aan beeldvorming doet, dat je er zelf in zit?

Het belangrijkste vind ik, als je er niet regelmatig naartoe gaat, bericht er dan ook niet over. Ik pleit dan ook altijd voor een serieus reisbudget. Dat is ook één van de niet-materiële vergoedingen bij wijze van spreken. Onze lonen zijn lager dan in de mainstream media, maar de kansen die mensen hebben om op het terrein te gaan... er zijn weinig andere journalisten die die kansen hebben. Op basis van eigen keuzes hebben we een eigen budget. En daarnaast nemen we ook uitnodigingen aan. Je hebt die blootstelling absoluut nodig. Dat wil niet zeggen dat je alleen zinvol kunt schrijven over iets dat je zelf gezien hebt. Dat is enkel zo bij mensen die een eigen winkeltje te verdedigen hebben. Maar je moet wel een minimum aan blootstelling hebben. En je moet in de moeilijkheden een kans zien. En ik vind dat wij dat heel goed doen. Ik noem ons altijd KFC Westerlo, ik denk niet dat jij dat kent (als ik even seksistisch mag redeneren).

Nee, ik volg geen voetbal.

Westerlo is een klein dorp in de Kempen, waar ik woon, en speelt al jaren in eerste klasse. Is totaal niet voorbestemd of geschikt om in eerste klasse te spelen maar slaagt er toch al jaren in. Dat zijn wij in de mediawereld. We zijn een klein clubje met een paar mensen, met een klein budget waar de meeste mensen zelfs niet voor zouden willen werken. En toch spelen wij op het hoogste niveau mee binnen onze niche. Maar we hebben die niche ruim weten te rekken. Wij worden erkend als degelijke journalistiek. En zelfs qua vorm spelen we mee in de beste liga. Dat is wat wij moeten proberen te doen. Dat is wat andere media ook zouden moeten beginnen doen. Als De Morgen zich nog lang een kwaliteitskrant wil noemen... Ik bedoel, hoeveel buitenlandjournalisten werken daar nog? Ik denk minder dan bij ons. Zij publiceren meer Volkskrant dan eigen content, toch moeten zij ook nog de schijn hoog houden dat zij een kwaliteitskrant zijn. Dus het is iets wat wij in de media allemaal moeten leren. Daar hebben wij een kwalitatieve voorsprong gehad, omdat we wisten dat we niet in een... geen grote mogelijkheden hadden maar wel grote ambities. En we hadden ook van bij het begin mensen die blij waren om voor dit medium te werken.

Proberen jullie op vlak van beeldvorming een soort van tegengewicht te bieden en hoe? Hoe construeer je een beeld dat je dan doorgeeft aan je publiek?

Ons uitgangspunt, daar hebben we een heldere lijn. Ja, er is een probleem van beeldvorming in de mainstream media, en niet alleen in de media maar ook in het onderwijs. De idee dat enkel de media verantwoordelijk zijn voor de beeldvorming van Afrika is een zware overschatting van de media. Ze spelen een hele belangrijke rol, maar ook andere structuren. Daar antwoorden wij niet op met positieve beeldvorming. Wij willen niet omdat iedereen zwart zegt, wit zeggen. Wij doen niet aan compensatiejournalistiek. Maar wij willen wel, voor mensen die ermee bezig zijn, dat het een constante uitdaging blijft. Dat ze ijveren om de realiteit te zien. Als ik over Afghanistan bericht, is het de uitdaging om niet vast te zitten in de gewelddadige man en de gesluierde vrouw, het amorfe geweld. Dat is het beeld dat wij krijgen. Dan ben ik naar Afghanistan geweest om met mensen te praten. En dan zie je dat de taliban niet één groep is, dat die vrouwonvriendelijk is maar dat dat veel meer cultureel is dan religieus, dat dat veel meer te maken heeft met de conflicten in het land... Er plooit zich een wereld open waarin vrouwen zeggen dat een boerka het laatste van hun zorgen is, ik wil dat mijn man werk heeft en mijn kinderen naar school kunnen gaan. Maar als je dan terug komt en je moet het uitleggen, is het moeilijk. Want je moet het dan gaan uitleggen en info geven die niet past in het beeld dat mensen al hebben. En dat is een hele uitdaging. Ik ga ook niet met mijn voeten naar voren binnenkomen en zeggen dat ze zich vergissen en 'dit is de realiteit'. Wat is de realiteit, die is ook veel complexer en genuanceerder. Ik wil, idealiter, maar dat is te moeilijk, maar ik zou willen dat mensen die mijn verhaal lezen het proces doormaken dat ik doormaak door ergens ter plaatse te zijn. En door naar mensen te luisteren, zelf misschien ook iets van een nuance gaan zien in dat complexe fenomeen. Op die manier maken de lezers iets mee van wat ik heb geleerd. Dat is het eerste qua beeldvorming dat wij proberen te doen: zo dicht mogelijk de realiteit benaderen. Zo ga je gewoon een ander verhaal vertellen, want de schema's maken het gemakkelijk om te schrijven. Die zijn er. Chomsky heeft mij dat ooit uitgelegd in een interview, die zei: de censuur in het westen, in de democratie gebeurt niet door de censor maar door de formats. Televisie heeft dat nog erger en in mindere mate heeft geschreven pers dat ook. Het is in elk geval zo, je kan veel makkelijker genuanceerd overkomen als je het dominante discours voor waar aanneemt en hanteert. Als je uitgaat van de 'taliban is een slechte', kun je een kleine nuance toevoegen en je bent direct een 'hele genuanceerde'. Als je uitgaat van het andere verhaal dan heb je tien minuten nodig om iets uit te leggen en dan klink je nog als iemand die ze niet alle vijf op een rij heeft. Dat is een grote uitdaging, maar wel dé uitdaging voor ons.

Dus je probeert eigenlijk niet echt een beeld te verspreiden?

Nee. Ik probeer, ik weet dat ik dit in sommige kringen niet mag zeggen, maar je probeert de werkelijkheid zo goed mogelijk weer te geven zoals hij is. Ik bedoel, in structuralistische kringen bestaat er geen werkelijkheid buiten de perceptie, maar ik geloof dat niet. Ik ben ouderwets, je moet proberen om te weten als journalist wat er werkelijk is. En hoe die mensen echt zijn en hoe ze werkelijk leven. En dat proberen aan jouw lezers door te geven. En dat is een heel moeilijk proces, maar dat is de moeilijkheid die we onszelf moeten opleggen. Dan ga je zoeken naar de andere kant van het verhaal, dat is even makkelijk als de ene kant van het verhaal. Die is vindbaar. Je mag je niet laten doen door vooraf geschreven interpretatiekaders en vormen, om die wel te kennen en ze serieus te nemen, want daar zit waarheid in, anders bestonden ze niet. Zelfs als je dan een politieke analyse schrijft, dan nog moet dat weergeven dat ik mezelf heb laten bevragen. Het tweede punt dat ik wil toevoegen is dat voor beeldvorming de centrale toetssteen voor mij, de waardigheid van de mensen is. Dat drukt zich uit in teksten maar vooral in afbeeldingen. Ik weiger in principe beelden waarvan ik het gevoel heb 'zo zou ik mijn moeder niet willen zien.'

Ik veronderstel dat je niet altijd zelf je beelden maakt, vanwaar haal je die?

Nee, in de beeldenbanken, Reuters, fotografen die aanbieden. Al die beelden bestaan en wij kiezen dikwijls andere beelden dan veel andere media. Dat bewijst gewoon dat het frame waarbinnen je werkt mee bepaalt wat je vindt. Want veel fotografen maken die beelden maar die komen vaak niet in de beeldbanken terecht omdat die niet voldoen aan de verwachtingen van de koper en de verkoper, maar een aantal wel. Ik merk dat dikwijls als ik andere mensen laat selecteren, dan moet ik dikwijls achteraf nog eens terug gaan want de eerste vijftig beelden voldoen meestal wel aan het cliché. En als je enkele pagina's verder gaat zoeken, als je daarin investeert om dat beeld te zoeken, dan vind je plots het beeld dat anders spreekt. Dat is echt, niet geposeerd, niet miserabel. Dat laat de mensen in hun waardigheid. Het moet natuurlijk ook wel esthetisch zijn: mooie en sterke beelden. Zoals wij ook goeie teksten moeten maken, maar de mensen waardig afgebeeld worden, ook al zien die mensen MO nooit. Wij moeten ons recht in de ogen blijven kijken en we doen die mensen recht aan en we vertellen hun verhaal zoals ze willen dat het zou verteld worden. Ze moeten eruit komen als volwaardige mensen. Onbewust gaan mensen, en zeker bij Afrikanen, er vanuit dat Afrikanen niet op hetzelfde niveau als ons staan. Het zijn ook mensen maar ze hebben niet de capaciteiten. Nee, nee: ze hebben wel dezelfde capaciteiten; ze hebben niet dezelfde middelen, maar dat is iets anders. Die gelijkheid moet je benadrukken door op elke foto van een bewuste mens te tonen bij wijze van spreken. Als je beelden uit oorlogen hebt, dan heb je slachtoffers enz. Dat is iets anders. Dat moet je niet censureren. Het is dus genuanceerder dan dat ik het nu zeg, maar dat is één van de uitgangspunten, met name bij beeldkeuze.

Als laatste wil ik het dan toch nog even hebben over jullie banden met NGO's, want jullie willen ook een groter draagvlak creëren voor ontwikkelingssamenwerking...

Wij denken dat we dat doen. Onze band is, NGO's hebben ons opgericht. Wereldwinkel, 11.11.11., Vredeseilanden, ... hebben ons opgericht en zijn eigenlijk onze eigenaars. Zij zorgen ook voor iets van een 2000 euro per jaar werkmiddelen. De opdracht, het vergroten van het draagvlak, staat in onze statuten omdat we door hen opgericht zijn en ook omdat dat belangrijk is voor de ontwikkeling van subsidies. Wij denken dat we dat doen door dat bredere kader te schetsen. Wij denken dat, als je ontwikkelingssamenwerking beperkt tot hulp dat je dan enkel versmallende kaders krijgt want die hulp helpt niet. Enfin die helpt wel maar die zorgt niet voor een definitieve oplossing en dat kan ook niet. Ontwikkelingssamenwerking sterker maken is aan de mensen laten zien hoe de wereld echt in elkaar zit, de factoren die echt bepalend zijn voor de kansen van mensen. Dat zijn soms louter politieke factoren. Als je bijvoorbeeld naar Congo kijkt en je hebt het niet over de machtselite, waarover heb je het dan? Dat is geen ontwikkelingssamenwerking maar je kan die ook niet begrijpen als je niet weet in welke context het zich afspeelt of als je het niet plaatst in de bredere context van handelsverhoudingen. Dat is ook de reden waarom we gestopt zijn met DWM en Wereldwijd, die rechtstreeks de bedoeling hadden om ontwikkelingswerk te verkopen.

Dus eigenlijk geld proberen krijgen van je lezers?

Nee, nee, maar die kwamen rechtstreeks uit de derdewereldbeweging, de missionaire beweging. Dat had een historie van derde wereld en ontwikkelingssamenwerking. Wij zijn gestart met MO en hebben dat van in het begin mondiaal nieuws genoemd om vanaf het begin duidelijk te maken dat we in een nieuwe wereld wonen waarin verhoudingen anders zijn. En dus is die oude Noord-Zuidverhouding aan een grote verandering onderhevig en bevindt zich in een veld van nieuwe verhoudingen en wij proberen dat veld te tonen. En dat is de relatie met NGO's. Want wij tonen ook het veld aan hun

publiek, ook al bereiken we natuurlijk veel meer mensen dan hen alleen. Waar zij dan hun specifieke boodschap kunnen inleggen, in die bedding. Wij zijn een blad en mobiliseren niet, wij moeten niet doen wat zij doen en dat is ook heel duidelijk afgesproken. Zij doen ook niet wat wij doen dus er is een complementariteit. En het model, dat ik een mooi beeld vindt, is bijvoorbeeld het feit dat Nivea ooit beslist heeft om een blad over lichaamsverzorging en lichaam op de markt te brengen waar geen potje Nivea in te vinden was. Maar het lag wel in hun winkels, het was dus wel sensibiliserend bedoelt. Maar er zat geen onmiddellijke vertaling in. Omdat mensen het anders zouden gaan lezen. En Nivea deed zijn reclame anders, dat was los van elkaar. Dus wij zijn er om context te bieden. Zo creëren we ook een impuls binnen de media om aan andere en betere berichtgeving te doen.

Maar jullie zijn dus niet onafhankelijk van NGO's?

Niemand is onafhankelijk. Volledige onafhankelijkheid, dat ontgaat mij. Maar wij hebben wel een heel duidelijk afsprakenkader met NGO's, wat de meeste alternatieve media niet hebben. Zo is onze opdracht duidelijk en vanaf waar de redactionele onafhankelijkheid begint. En zo starten discussies en dat is zeer nuttig. Als mensen ontevreden zijn, dan vind ik het interessant. Zolang ze maar niet denken dat ze mijn werk beter kunnen, want dat kunnen ze niet.

Interview Najet Boulafdal 8/5/2015

Ik had eerst willen weten wat jouw journalistieke ervaringen zijn?

Geen, dit is mijn eerste. Ik geef ook nog Nederlandse les. Wel een tijdje gemeenschapsradio's, ging enkel over Brussel. Ik werk hier nu een jaar, ik ben geen veteraan.

Opleiding?

Arabiste, gestudeerd aan de VUB Brussel en in Syrië.

Missie MO*?

Ik denk dat we aan slow journalism doen over ontwikkelingssamenwerking, Noord-Zuid, Zuid-Zuid verhouding. Met als doel een groter draagvlak te creëren voor ontwikkelingssamenwerking en ook duiding geven. Vooral het Zuiden meer begrijpelijk maken.

Waarom is dat zo belangrijk?

In de mainstream media is het veel meer gericht op nieuws, wat is er heet van de naald. En voor heel veel mensen, bijvoorbeeld een paar maand geleden de Hutu's in Jemen, veel mensen weten Jemen niet eens liggen laat staan wie de Hutu's zijn. Sjiïeten en soennieten zijn verschillen die de mensen niet kennen. Het heeft ergens ook een link met België. Er zijn hier heel veel moslims, de Islam is al veertig jaar een erkende godsdienst. Een heel zichtbare aanwezigheid in België, vooral in de grootsteden maar ze zijn toch een heel herkenbare minderheid in België.

Waarom is die link zo belangrijk? Denk je dat dat meer interesse opwekt?

Ik denk dat dat altijd wel meer interesse opwekt, er zijn altijd mensen die denken van 'ah, is dat ook een land, dat wist ik niet,' die interesse hebben voor onbekende dingen. Maarvoor de meeste mensen is er toch altijd een persoonlijke factor.

Is het noodzakelijk dat er zoiets als MO* bestaat, ook al heb je nu heel veel diversiteit door de online-evolutie?

Absoluut!

Zie je dat dan als tegenstem van de mainstream media?

Ik zou niet zozeer zeggen tegenstem. We brengen gewoon allebei verschillende dingen. En we zijn ook niet, als we bijvoorbeeld kijken naar collega's zoals bij Le Jeune Afrique, heel erg gericht op Afrika, dat zijn uitsluitend één of twee journalisten die zich

bezighouden met één land. Dat zijn wij ook niet! We liggen er ergens tussen: we brengen nieuws voor een breed geïnteresseerd publiek, maar niet zozeer voor mensen die alles willen weten over Afrika.

Financiering: jullie zijn sinds kort naar minder edities gegaan. Komt dat door een terugschroefing van subsidies of is dat bewust?

Ik heb daar niet echt een antwoord op want ik was er pas na deze verandering.

Jullie hebben nu minder print maar online nog steeds veel artikels. Heb je het gevoel dat je genoeg kunt vertellen?

Ik vind dat ik nooit genoeg kan vertellen, maar dat is vooral omdat ik hier deeltijds werk. Ja ik heb altijd het gevoel dat we meer kunnen brengen. Het is vooral belangrijk dat we genoeg achtergrond brengen. De oude dooddoener: 'less is more.'

Hoe ervaar je die online evolutie? Is dat een stijgende druk?

Alweer, voor mij was dit normaal. Het brengt een druk met zich mee, maar er is ook heel snel resultaat en dat is wel aangenaam. Terwijl bij print sommige stukken pas twee maanden later gepubliceerd worden. Een heel andere ervaring.

Jullie spelen niet echt in op actua maar meer op duiding?

Het is eigenlijk een beetje de twee. Dat wil ik wel zeggen, er zit wel actua in. Soms missen we wel dingen, door de tijdsdruk en omdat ik maar halftijds werk en soms met andere dingen bezig ben. Maar toch vooral, zelfs bij actua. Duiding is belangrijker dan gewoon zeggen wat er gebeurt.

Waarom is het zo belangrijk dat al die informatie gegeven wordt? Soms zijn er bijvoorbeeld reportages van vier pagina's.

Omdat je anders niet kan begrijpen wat er aan de hand is.

Over welke thema's schrijf jij?

Noord-Afrika, Islam in België/Europa. Vooral over onderwijs en diversiteit.

Waarom zijn die thema's zo belangrijk?

Noord-Afrika, Midden-Oosten liggen dicht bij mijn opleiding en dus ook mijn interesse van al heel lang terug. En ja, onderwijs is gewoon, om heel melig te klinken, het begrijpen van de wereld en het beter met elkaar omgaan, het interessantste. En dat begint echt bij het onderwijs.

Ik schrijf specifiek over de beeldvorming van Afrika en dan merk je toch wel een groot verschil tussen jullie of bijvoorbeeld als je De Standaard openslaat. Wat is jouw visie daarover? Welk beeld wil jij verspreiden?

Ik wil de clichés doorbreken van het hulpeloze continent, met ondergeschikte individuen die zonder... een nogal negatief beeld in het algemeen.

Met het oog op?

Inhoud, achtergrond, een gediversifieerd beeld brengen. Er zijn altijd zoveel dimensies. Maar ook letterlijk in de beeldvorming. In de zin van, bijvoorbeeld, en dat is nu niet echt mijn topic, maar migratieverhalen. Nooit, maar echt nooit, zou het mogelijk zijn dat we beelden tonen van een drijvend, blank kindje. En dat is iets dat blijkbaar wel kan bij Afrika, die ontmenselijking van mensen met een donkere huid.

Heb je het gevoel dat je veel publiek bereikt?

Ik kan dat moeilijk inschatten. Online vooral, denk ik. Het is ook wel zo dat er vaak opeens terug stukken opduiken van al een eindje terug. Dat die dan pas opgemerkt worden. Op de momenten dat we vragen krijgen van beleidsmakers, of andere journalisten.

Hoe gebeurt jouw journalistiek onderzoek? Hoe merk jij dingen op?

Goh, door gewoon er heel veel mee bezig te zijn.

Baseer je je soms op persagentschappen?

Niet zozeer, want die zijn eerder bezig met hete actualiteit maar ik volg de actualiteit, politieke en economische ontwikkelingen. Bijvoorbeeld bepaalde middenvelden in andere landen waar we nu weinig over horen, bijvoorbeeld in Marokko.

En bijvoorbeeld IPS?

Die publiceren op MO*. Ik lees die stukken, er zijn heel goede bijdragen. Buiten mijn topic lees ik het minder door tijdsgebrek. Maar het is niet mijn eerste reflex 's ochtends.

Hoe merk jij dan dingen op?

Ik lees de Marrokaanse, Algerijnse kranten en ik volg bloggers. Het belangrijkste is wel nog steeds de contacten ter plaatse. Mensen contacteren je ook zelf.

Jullie gaan dan ook?

Ik heb dat nog niet gedaan .

Welke banden hebben jullie met NGO's?

NGO's zijn in mijn geval een belangrijke expertisebron. Die hebben grote netwerken.

Berichten jullie dan onafhankelijk?

Wij hangen daar niet sterk aan vast in de zin dat we kritisch kijken naar wat er gebeurt, maar ik doe wel soms beroep bij NGO's om polshoogte te nemen maar dat gaat niet de enige stem zijn. Zelf gaan hangt ook af van je netwerk.

En de representatie van Afrika door NGO's?

Dat hangt er vanaf. Op dit moment zijn er niet echt dingen waar ik aanstoot aan neem. Tien jaar geleden heb ik gewerkt bij Damiaanactie. En ik herinner me dat we daar een gesprek hadden over dat thema: kunnen we dit miserabilisme promoten? En er was discussie over.

Wat is jouw persoonlijke visie?

Dat hoeft niet, dat is een slecht teken. We hoeven niet per se een bruin kindje te laten zien om te zeggen dat het over armoede gaat en ik merk wel dat dat heel vaak het geval is.

Ook bij jullie?

Nee, wij letten echt heel hard op voor framing zoals dat dan noemt. Je hoeft mensen ook niet te choqueren. Dat creëert een grote afstand en zorgt net voor die ontmenselijking.

Waar haal jij dan jouw afbeeldingen?

Ik maak ze natuurlijk niet zelf aangezien ik nog nooit ter plekke ben geweest. Ik gebruik vaak Flickr, ik heb ook enkele onafhankelijke fotografen als kennis waar ik ook vaak mijn foto's haal. Heel soms grote persagentschappen. Het is natuurlijk wel belangrijk want zo maak je de informatie aantrekkelijk voor het publiek.

Denk je dat er een ruime interesse kan zijn?

Ik ben niet cynisch, ik geloof dat we een groter publiek kunnen interesseren. Ze krijgen nu ook al veel informatie. Het gaan gewoon om de manier waarop ze die informatie aangeboden krijgen. Bij ons wordt er collectief ook altijd ruim gereflecteerd over onze prestaties.

Verspreid jij een persoonlijke mening in jouw stukken?

Nee, als daar een mening in zit, moet die eruit. Het doet er niet toe wat ik ervan denk, maar als een politieke partij in Turkije bijvoorbeeld veel aanhang heeft en goed onderbouwde argumenten ga ik dat ook wel zo meegeven.

Wat vind jij van het huidige journalistieke landschap?

Ik vind dat de mainstreamkanalen te braaf zijn. Bijvoorbeeld op vlak van politiek, dan zegt een bepaalde politicus iets dat niet klopt en dan zegt de journalist daar niets van. Dat is wel zijn taak. Vooral als ik dan kijk naar het Midden-Oosten bijvoorbeeld, daar is geen persvrijheid en mensen stellen zich we degelijk vragen bij zulke uitspraken. Maar wij hebben dan ook een andere missie dan een krant. Bijvoorbeeld neem nu de

zaak Ronald Janssen, dit is niets wat MO* zou oppikken. Dit zijn dingen die gebeuren, en moeten opgelost worden en de slachtoffers moeten beschermd worden. Maar ik ben geïnteresseerd in de bigger picture, als er ergens een netwerk is bijvoorbeeld. Als het een maatschappelijke waarde heeft, enkel zo kan je bewustzijn creëren bij het publiek.

Interview Stefaan 8/5/2015

Wat is jouw journalistieke ervaring?

Ik heb Romaanse talen gestudeerd, lang journalist geweest op binnenlands nieuws, dan voor MO* enkele jaren gewerkt, dan ben ik woordvoerder geweest voor Justitie en terugkomen na vier jaar en volg ondertussen een opleiding Cultures en Development studies in Leuven (manama Antropologie 1 Ontwikkelingsstudies).

Hoe zou jij de missie van MO* omschrijven?

Da's een moeilijke. Eén van de slogans is de globalisering begrijpbaar maken, de ontwikkelingen in het Zuiden, focus op het globale zuiden en dat is volgens mij nog altijd de beste focus. Ik probeer dat in mijn regio te doen, die immens is. En focussen op dingen die nieuwswaardig zijn, zodat mensen ze willen lezen en tegelijkertijd dynamieken blootleggen en ook om de stereotypen die er rond Afrika heersen (dat is zelfs zo bij veel journalisten) om daar iets genuanceerder op in te gaan. Dat is voor mij persoonlijk zeer belangrijk, globale beeldvorming bijschaven.

Wat is nieuwswaardig?

Nieuwswaardig... Ik heb mediatraining gegeven dus ik kan daar heel lang over doordragen, er zijn veel definities over wat nieuws is. Voor mij persoonlijk... voor een deel is het persoonlijke interesse. Voor elke journalist die zich lang in een bepaalde regio bevindt is dat zo. Je moet een evenwicht zoeken, als je over buitenland schrijft, tussen wat voor jou nieuwswaardig is en wat voor het publiek nieuwswaardig is. Dat is een moeilijke evenwichtsoefening voor een binnenlands publiek. Je moet dingen vinden die relevant zijn, zelfs voor mensen in het land zelf, dat ze de vertaling zouden lezen en denken van 'hier leren we toch nog iets van bij'. En het moet min of meer toegankelijk zijn voor je publiek. Je moet eigenlijk een evenwicht vinden tussen onze missie en de mainstream media. Dingen lezen die je in andere media niet leest.

Denk je dat jullie bestaansreden afhankelijk is van de mainstream media? Zijn jullie een tegenstem?

Ik denk dat, iedereen zegt vaak dat, als MO* niet meer zou bestaan dat er een groot gat zou zijn in de buitenlandberichtgeving. Ik zat op een persvoorstelling met minister van ontwikkelingssamenwerking Decroo en ik was de enige journalist die vragen stelde over zijn politiek. Er zijn twee vragen geweest van de collega's van de VRT over of ze Kagamé even hard gingen aanpakken als de president van Burundi maar in se over de inhoud: waarom die partnerlanden kiezen, wat zit daarachter, is die politiek wel oké, ... waren wij de enige. Op dat vlak brengt MO diepgang die je nergens anders vindt. Het is niet altijd sexy en het heeft niet de hoogste lezersaantallen, maar...

Jullie hebben minder edities nu, maar wel veel online: kan je genoeg vertellen? Kun je ook onafhankelijk werken aangezien jullie deels afhankelijk zijn van subsidies en reclame?

Nee, dat maakt niet uit. Daar is niets mee veranderd. Wij moeten ons daar weinig mee bezig houden, er staat geen ijzeren muur maar ik weet dat eigenlijk niet eens goed. Onze grotere geldschieters zijn de overheid. Dat heeft zijn problemen, uitdagingen maar vooral zijn grotere voordelen dat je niet afhankelijk hoeft te zijn van adverteerders. Dus met de switch naar meer online, is er eigenlijk niets veranderd.

En de druk voor jou, als journalist?

Ja het is een ander ritme maar iedereen gaat er op zijn eigen manier mee om. Een website wordt door sommigen ervaren als een soort zwart gat waar je alles op kunt publiceren. Voor sommigen geeft dat meer stress, maar ik heb daar persoonlijk niet zoveel last van. Ik vind wel dat print nog altijd zijn zin heeft. Wij brengen thema's die niet zo evident zijn en die niet op een makkelijke manier zijn uitgediept, als je dan op de site zit kun je makkelijk wegklikken als het even iets te moeilijk wordt terwijl print en je gaat ergens zitten, ga je dat niet zo snel wegleggen. Dus ik denk dat print nog altijd zijn zin heeft. Maar dat is een andere kwestie.

Vind jij dat je moet afgaan op het publiek?

Tuurlijk. Je mag niet, wij gaan nooit dezelfde lezersaantallen hebben als bijvoorbeeld deredactie.be. Maar dat hoeft ook niet, dat is onze missie niet.

Is dat zo? Probeer je dat niet?

Er is gewoon niet zo'n groot publiek dat zich voor de problematieken interesseert waar MO* mee bezig is.

Is dat niet de bedoeling? Meer interesse?

Ja, meer interesse, maar er is nu eenmaal niet zo'n groot publiek. Mensen gaan zich niet interesseren voor de mal puesto als er een bommelding in Wetteren is. Dat is gewoon een uitgemaakte zaak. Wat dat niet wil zeggen: wij bekijken ook de cijfers en natuurlijk wil je dat je gelezen wordt. Daar moet je naar streven, maar het mag niet enkel dat zijn. We hebben vaak de discussie en dan denken we: 'we gaan dat toch brengen ook al heeft het maar 200 clicks?!' Het is te relevant en het mag niet vergeten worden. Het gaat over dingen die zo uit de radar zijn, die moeten terug op de radar gezet worden.

Waarom schrijf jij?

En, en, en, en, en, ik bedoel, omdat je niet anders kunt. Het is een roeping. Ik vind het een fijne taak om langs de zijlijn te staan en kritisch na te denken. Ik heb even in een machtsinstelling meegedraaid, als communicatiehoofd en dan weet je ook wel hoe dingen in zijn werk gaan, hoe traag dingen veranderen. Ik heb ook respect gekregen voor beleidsmakers. Ik vind dat ook goed als journalist om zo terug te keren. Dingen aanklagen maar ook tegelijk constructief nadenken over hoe het dan anders zou kunnen zijn. Andere zichten leren, mensen uit hun tunnelkoker halen en om de vrijheid te hebben om te schrijven wat je wil. Dat is een grote luxe.

Specifiek over Afrika, hoe ga je te werk als je aan een stuk begint?

Dat verandert constant, naarmate je groeit. De laatste reportage heb ik samengewerkt met een antropologe die ik ben tegengekomen in Soedan. Ik heb er veel uitgehaald vanuit mijn opleiding. Zelfs collega's hun berichtgeving is inspirerend voor mij, een actueel weetje of zo. Maar echt inhoudelijk haal ik dat meestal uit buitenlandse en academische literatuur en contacten ter plaatse. Wat leeft er bij de Afrikanen zelf. Ik probeer meer en meer alles goed voor te bereiden en minder 'we zien wel ter plaatse'. Zoals mijn laatste artikel, over de bouw van een dam in Ethiopië. Dat gaat over een project maar dat heeft enorme implicaties. Eenmaal je daar bent kun je dan gericht werken, met een gerichte verhaallijn. Ik heb meestal maar twee a drie weken en dat lijkt veel maar dat is het helemaal niet. Bijvoorbeeld mijn stuk over Nigeria was veel minder gefocust en dan moet ik nog verhaallijnen achteraf gaan zoeken, dat is een stuk minder evident.

Ook voor print?

Ja dat is voor print. Voor online maken we ook reportages en dossiers, maar we hebben altijd de neiging om, als we dan zo lang op de baan zijn, om dat ook in print te willen gieten terwijl dat even goed kan voor online.

Doe jij soms beroep op pers- of nieuwsagentschappen? Bijvoorbeeld IPS of de bekendere...

Ja, dat is één van de bronnen. Maar ik volg vooral de buitenlandse, bijvoorbeeld *Le Jeune Afrique*, de belangrijkste bladen over Afrika, daar haal ik inspiratie. Maar dan is het vooral om te kijken: 'oké, is dit uitgemolken, zit hier relevantie in' en dan is het meestal mijn eigen expertise opbouwen aan de hand van eigen literatuur, bronnen ter plaatse, onderzoek ter plaatse, NGO's ook.

Waarom heb jij gekozen voor Afrika?

Ingerold, noem dat zo maar. Daar kan ik uren over doorbomen. Dat heeft heel veel redenen, ik kan zelf terug gaan naar mijn kindertijd met Mandela en Che Guevara, dan was er een lachend gezicht. Dingen zijn op één of andere manier heel complex maar lijken heel simpel in Afrika omdat je de extremen uitvergroot krijgt, zowel ten goede als ten kwade. Dat heeft mij als kind en in het begin van mijn carrière wel aangetrokken. Omdat je het gevoel hebt dat je ergens kan achterstaan, dat je ergens voor kan vechten enz. en gelukkig vallen die schellen van je ogen als je goed kijkt en lijkt alles zoveel complexer. Niet anders dan in je eigen achtertuin. Op dat vlak heb ik na jaren een soort van exotisme verloren over Afrika. Wat gezond is, ik denk dat een hele boel mensen dat nog altijd niet verloren hebben, zelfs journalisten niet. En dan één keer dat je die fase voorbij bent, kun je gezonder beginnen schrijven. En op dat vlak, zoals elke regio interessant is. Het exotisme moet je verliezen, wat niet wil zeggen dat ik daar niet graag ben of daar niet graag werk. Integendeel.

Welk beeld probeer jij van Afrika te verspreiden? Want, bijvoorbeeld in de mainstream media, is het vaak gewoon een arm werelddeel waar enkel op gefocust wordt als het om conflict gaat...

Ik probeer, ik heb geen beeld meer in mijn hoofd over Afrika. Ik probeer gewoon zo getrouw mogelijk te captureren als ik daar ben, welke dynamieken ik ervaar en die over te brengen en die dynamieken zijn even divers als dynamieken bij ons. En natuurlijk is het waar dat de armoedecijfers heel anders zijn dan bij ons en er is onderontwikkeling. Ik denk dat ik eerder tegen een bepaalde beeldvorming probeer te vechten. Als mensen zeggen: 'Africa is rising en nu is het allemaal goed,' ga ik ook die beeldvorming proberen bij te stellen. Op dat vlak ben ik wel tegen eenzijdige beeldvorming. Ik bedoel, ik kom terug uit Ethiopië, ze zeggen 'Ethiopië groeit met double digit, groeit met tien a elf procent,' zal ik de eerste zijn om te zoeken of dat wel klopt en dat klopt niet. Wil dat dan zeggen dat ik alles wil afbreken, neen, maar ik wil mensen... Slechte beeldvorming brengt slechte politiek of is vaak een kwestie van politiek. Ik bedoel, mensen hebben wel baat bij bepaalde beeldvorming en dat probeer ik net te nuanceren. Ik bedoel, ik probeer een bepaalde beeldvorming bloot te leggen. Als NGO, bijvoorbeeld, heb je een bepaalde beeldvorming nodig om daar te kunnen werken om het publiek zo ver te krijgen dat ze jou geld geven om daar te kunnen werken, politici van hetzelfde. Dus ik heb geen bepaald beeld, ik denk dat het mijn taak is om bepaalde beeldvorming bij te stellen. Te zeggen waarom dat die zo gegroeid is.

Sta jij achter de beeldvorming door NGO's?

Ik heb daar geen opinie over. Ik sta achter niemand's beeldvorming. Ik ben een journalist, het is mijn taak om achtergrond te geven bij bepaalde zaken. Ook voor NGO's, om duidelijk te maken waar ze mee bezig zijn, hoe zij een bepaald continent weergeven. Mijn taak is het waarom. Bijvoorbeeld NGO's, dat is maar één fractie van onze onderwerpen. Opnieuw dat voorbeeld van de dam, je hebt daar twee bevolkingsgroepen: Gumu's en Berta, die verdreven worden. Wel, NGO's gaan daar massaal op focussen. Ik heb geschreven dat het een minderheid is in dit geval, het zijn er enkele duizenden die moeten verhuizen of zelfs nog niet. Ik vind dat heel erg, dat is

heel pijnlijk als je bij die mensen staat. Maar als je dat vergelijkt met andere projecten is het peanuts. Een NGO gaat dat nooit zeggen dat dat peanuts is. Maar ik moet het geheel van die dam in kaart brengen.

Gebruik jij vaak NGO's als bron? Bijvoorbeeld afbeeldingen?

Nee, ik probeer een evenwicht te behouden, want elke bron heeft zijn politiek, in de brede zin van het woord. Ze hebben hun eigen redenen om met jou te willen praten dus het is niet goed om op één bron of op enkele bronnen te willen steunen. Historisch gezien sta ik dicht bij NGO's maar daarom hecht ik nog niet meer belang aan hen als bron. Een ambtenaar die heel dicht op een dossier zit is vaak even interessant, of de bevolking die het meemaakt enz. Hoe diverser je bronnen, hoe genuanceerder je kan werken.

Omdat NGO's ook vaak bekritiseerd worden over het beeld...

Van Afrika? Ja, maar idem voor politici enz. Beeldvorming is een functie van politiek, of van belangen, soms zelf goed bedoelde belangen. Maar je kan nooit met één actor meegaan.

Waarom is het zo belangrijk dat het publiek daar zo goed over geïnformeerd wordt, over de problematiek in Afrika?

Meer nog dan vroeger, denk ik. Je leeft op een planeet die globaal in mekaar zit. Wat jij eet, wat jij aanhebt, wat jij doet, het kraanwater dat jij gebruikt maar ook waar je staat, uw rijkdom, waar uw horloge van komt. Maar niet alleen dat, de rijkdom waar Europa op gebouwd is, is rijkdom waar enorm veel bloed aan kleeft. Ik denk dat, gewoon beseffen hoe verweven onze planeet is, maar niet alleen vandaag de dag want je kunt nu wel zeggen, globalisering, maar doorheen de eeuwen heen, het geheugen van een planeet is zeer zinvol. En Afrika heeft daar een enorme rol in gespeeld, een heel pijnlijke rol voor het continent zelf en ik vind dat maar terecht dat... Ik heb geen schuldgevoel voor de vorige generatie. Soms zeggen mijn vrienden me: 'Nos grand parents, ze hebben het verpest voor ons' blabla. Ik handel niet uit een soort van schuldgevoel, ik ben een wereldburger. Het besef dat het geheugen langer strekt.

Heb je het geloof dat het publiek genoeg interesse heeft?

Ik ben niet cynisch, anders zou ik hier niet zitten. Dan zou ik stoppen, in plaats van cynisch te worden. En dat heb ik ook gemerkt, dat het dat was wat ik wou doen en daarom ben ik ook teruggekomen. Realistisch ben ik wel, het is ook door het aanbod. Hoe minder mensen zien en lezen over het buitenland, hoe minder dat ze zich gaan interesseren en hoe kleiner hun leefwereld wordt. Als niemand het nog aanbiedt, gaan mensen nog minder interesse hebben. Ik geloof wel, je moet je ook onder je publiek begeven. Daarom begeef ik me nu ook, meer dan vroeger, onder het publiek, want ik doe dat eigenlijk niet graag. Ook gewoon om te beseffen, daar zie je de mensen die geïnteresseerd zijn.

Maar als ik het goed begrijp is het niet zo dat alles in het teken staat van een groter draagvlak creëren voor ontwikkelingssamenwerking? Zoals Najet het omschreef.

Nee, ik bedoel, dat is wel één deel van onze missie. Maar wat is een draagvlak? Is dat ervoor zorgen dat mensen kritiekloos hun portefeuille opendoen en storten of is dat een awareness creëren, er is iets dat onze aandacht opeist, wat kan ik doen. Ik bedoel: als ik kies om aan pensioensparen te doen, heeft dat invloed tot in Honolulu bij wijze van spreken. Maar ook: wat kan ik daar aan doen en ontwikkelingssamenwerking is daar zeker een belangrijk deel van maar ook zeker niet zonder kritiek. Het is één van onze fundamentele taken. Wij blijven een onafhankelijk redactie en de mensen die ons financieel steunen hebben dat ook altijd onderschreven. Dat wil zeggen dat je kritisch moet kijken naar waarover dat je schrijft en over wie. Dat is ook onze geloofwaardigheid voor het publiek, dat het geen brochure is voor NGO's want dan

mag je je boeken dichtdoen. Dan heb je geen legitimiteit. Het publiek heeft meer baat bij objectief informatie krijgen over de wereld, diepgaande informatie. En die krijgen ze ook. Met alle respect, maar in de mainstream media is dat niet zo.

Vind je dat er soms een shockeffect nodig is? Bijvoorbeeld bloederige beelden enz.

Zo simpel is het niet, ik doe voor sommige collega's uit de mainstream media echt mijn hoed af over hoe goed die op de hoogte zijn over de finesses enz. over Congo bijvoorbeeld. Maar in een heleboel andere landen hebben zij gewoon niet de expertise. Bijvoorbeeld, het ging over Zuma en dan nodigt de VRT mij uit om te komen uitleggen wat de rol van Zuma was. Omdat ze zelf niemand hebben die nog iets over Zuid-Afrika wist te vertellen.

Omdat er ook niet meer in geïnvesteerd wordt...

Inderdaad, en dat is dan ook onze rol. Om dan op te draven bij andere media. Ons bereik is niet alleen ons eigen magazine, maar is ook de aanwezigheid van MO* bij andere platformen en die vinden ons wel. Want de expertise die je opbouwt hier kun je ook uitdragen. Ik kan ook wel eens interviews geven, bijvoorbeeld op radio of tv en dan krijg ik ook wel de reactie van mensen van 'amai dat was wel grondig en genuanceerd en dat is welkom.'

7.2. Inhoud CD-ROM

- Geluidsbestanden interviews